

dr. Šefik Kurdić

TEFSIR JASINA

KOLIKO LI SJAJNOG NURA PRUŽA NAMA JASIN SURA

Dr. Šefik Kurdić
Tefsir Jasina

Lektura
Jahja Fehratović

Izdavač
El-Kelimeh, Novi Pazar

Korektura
Samed Jukić

Za izdavača
Malik Nurović
Muzafera Nurović

Prijelom i DTP
Fahrudin Smailović

Recenzija
Dr. hfz. Safvet Halilović
Dr. Sulejman Topoljak

Korice
Faris Bahor

Urednici
Senad Redžepović
Sanela Misirlić

Štampa
Graficar, Užice

Tiraž
300

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

28-24-254

KURDIĆ, Šefik, 1958-

Koliko sjajnog nura pruža nama Jasin-sura ; - komentar Jasina - /
Šefik Kurdić. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2009 (Užice : Graficar), - 250 str. :
ilustr. ; 20 cm

Delimično uporedo arap. tekst i bosanski prevod. - Tiraž 300. - Str. 5-12:
Umesto predgovora / Safvet Halilović. - Bilješka o autoru: str. 223-225. -
Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 215-222.
ISBN 978-86-7980-045-9

a) Коран. Сура Јасин - Тумачења
COBISS.SR-ID 15741260

Šefik Kurdić

TEFSIR JASINA

KOLIKO SJAJNOG NURA PRUŽA NAMA JASIN-SURA

Novi Pazar, 2009.

UMJESTO PREDGOVORA

Kur'an je objava Uzvišenog Allaha Koji je stvorio sve univerzume i Koji nad njima bdije. To je univerzalna poslanica cijelom čovječanstvu.

Kur'an nije ni prozno ni poetsko djelo i nema načina da se klasificira u bilo koji književni rod ili vrstu. Kao što je Uzvišeni Allah za Sebe rekao da mu ništa nije slično (*Leyse kemislihi şey'un* – Eš-Šura, 11), tako ni Njegovoj Knjizi nijedna ljudska usmena ili pisana tvorina nije slična.

Kur'anski izraz je natopljen snagom Božanske Riječi. Otuda veličanstvenost njegovih poruka i stila, koji nije stih ni proza. Stoga i jeste najveći fenomen (mudžiza) Allahovoga Poslanika, s.a.v.s., i glavni izvor islama. Iz njegovih savršenih načela, milioni muslimana, diljem zemaljske kugle, vijekovima crpe snagu za ostvarenje najplemenitijih ciljeva.

Jedan od bitnih aspekata Kur'ana, koji ga čini različitim od svih ostalih svetih Knjiga, je istjecanje razuma kao valjanog puta k vjeri, kao i naukovanje o nerazdvoljivosti duhovne i fizičke (a odatle i socijalne) sfere ljudskog postojanja: nerazdjeljivost čovjekovih dnevnih

djelatnosti i ponašanja, koliko god bili “svjetovni”, od njegovog duhovnog života i sudbine. Kur'an ne razdvaja stvarnost na “fizičku” i “duhovnu” već, naprotiv, tvrdi da je uputa ne samo za duhovno dobro na Drugom svijetu nego isto tako i za dobar život – duhovni, fizički i društveni – koji se može postići na ovom svijetu. Po Kur'anu, čitav život, budući da je dat od Boga, predstavlja jednu cjelinu. To znači da su pitanja tijela i duha, braka i ekonomije, osobnog poštenja i društvene pravde u prisnoj vezi s nadama koje čovjek može osnovano gajiti u pogledu života poslije smrti.¹

Prema kur'anskom učenju, svrha (smisao) postojanja je stalno obožavanje Allaha, dž.š., u svim aktivnostima ljudskog života. Postizanje te svrhe biva nemoguće sve dok ljudi dijele život na dva dijela: duhovni i materijalni. Oni moraju biti spojeni, u ljudskoj svijesti i aktivnostima, u harmoničnu cjelinu. Logična posljedica tog stava jeste daljna razlika između islama i drugih religijskih sistema, jer se islam, kao učenje, bavi definiranjem ne samo metafizičkih odnosa između čovjeka i Stvoritelja nego isto tako i zemaljskim odnosima između individue i njene društvene okoline. Zemaljski život se ne smatra samo praznom ljuskom, beznačajnom sjenom Budućeg svijeta, već je on, sam po sebi, potpuna, pozitivna cjelina.

¹ Detaljnije o ovome vidjeti: Muhammed Asad, *Poruka Kur'ana*, Predgovor, str. XXV.

Suprotno kršćanskoj ideji da je čovjek rođen grješan ili hinduističkom učenju da je izvorno nizak i nečist pa mora mučno posrtati kroz dugi niz seoba prema konačnom cilju savršenstva, Kur'an tvrdi da je čovjek rođen čist i potencijalno savršen. U časnom Kur'anu se ističe:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ، ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ، إِلَّا
اللَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾

Uistinu, Mi čovjeka stvaramo u najboljem obliku, a zatim ga dovodimo u najniži mogući, izuzimajući samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili (Et-Tin, 4-6).

U ovim ajetima je izražena doktrina da je čovjek izvorno dobar i čist, kao i da nevjerovanje u Boga i odsustvo dobrih djela može razoriti to izvorno savršenstvo. S druge strane, čovjek može zadržati, ili ponovno zadobiti, izvorno individualno savršenstvo ako svjesno shvati Božiju Jednoću i potčini se Njegovim zakonima.

Kur'an kategorično odbija postojanje nekakvog prvog, odnosno nasljednog grijeha, jer je takav koncept suprotan ideji o Božijoj pravednosti. U časnom Kur'anu se naglašava: وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ *Niko neće nositi tuđi teret* (El-Isra, 15). Pošto nema nikakvog nasljednog grijeha, isto tako nema ni univerzalnog iskupljenja čovječan-

stva. Iskupljenje i osuda su individualni, jer je, prema Kur'anu, *čovjekovo samo ono što sam uradi* (En-Nedžm, 39).

Jedinstvenost kur'anskog učenja očituje se, također, u poimanju odnosa ovog i Budućeg svijeta. Na zemaljski život treba gledati s poštovanjem. On se ne smije obožavati, već ga treba smatrati organskim stupnjem na putu ka višoj egzistenciji. Ali baš zbog toga što je to jedan stupanj, i to poseban stupanj, čovjek nema pravo prezirati ili, čak, potcjenjivati vrijednost dunjalučkog života. Odnos islama prema ovome svijetu najbolje je iskazan u kur'anskom ajetu koji uči vjernike da stalno mole:

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً﴾

Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na Onom svijetu! (El-Bekare, 201)

Ova knjiga istaknutog bosanskog alima, prof. dr. Šefika Kurdića, detaljan je tefsir (komentar) 36. kur'anske sure – Jasin. Ta sura je poznata i kao *Kalbul-Kur'an*, što bi značilo *Srce Kur'ana* – čime se htjelo naglasiti da je ono što se tretira u njoj, na izvjestan način, sama srž ili suština kur'anskih učenja.

Sura Jasin je, kao i većina mekkanskih sura, specifična po tome što se u njoj postavljaju temelji islamskog

vjerovanja. Njezin početak i kraj su, zapravo, trasirali intencije i teme koje će se unutar nje tretirati.

Na samom početku sure, ističe se, u formi zakletve Uzvišenog Allaha Koji se zaklinje Mudrim Kur'anom, da je Muhammed, a.s., uistinu, Božiji poslanik i da je on na Pravome putu. Time se želi naglasiti primarna uloga Muhammeda, a.s: poslanička misija iz koje proističe da je sve ono što on dostavlja ljudima Objava Uzvišenoga Allaha. To pitanje je, zapravo, fundament islamskog vjerovanja, jer ničije vjerovanje neće biti validno ukoliko ne bude vjerovao u poslaničku misiju Muhammeda, a.s. Zato svaki musliman, kada očituje vjerovanje, uz svjedočenje *da nema Boga osim Allaha*, obavezno mora posvjedočiti *da je Muhammed, a.s., Allahov poslanik*.

Kraj sure, također, razmatra jedno od temeljnih imanskih pitanja: vjerovanje u Proživljenje i Budući svijet. To pitanje je na kraju sure Jasin tretirano na veoma upečatljiv način:

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu truhle?" Reci: "Oživjet će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio – On dobro zna sve što je stvorio – Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete." Zar Onaj Koji

je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je sveznajući; kada nešto hoće, On samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude. Pa neka je hvaljen Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti! (Jasin, 77-83)

Čovjekova dilema i zapitanost o tome kako će satruhle kosti ponovo biti oživljene ovdje dobiva pravi odgovor: *Reci: "Oživjet će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio. On dobro zna sve što je stvorio."* To je, uistinu, veoma snažan i racionalan odgovor koji čovjeku, ukoliko razmisli, otvara oči i ne ostavlja ga ravnodušnim: Onaj Koji je stvorio čovjeka od kapi sjemena – što predstavlja pravo čudo stvaranja – može ga ponovo oživjeti, i to će se, uistinu, i desiti! Na taj način se učvršćuje vjerovanje u Budući svijet koji je vječan i u kome će čovjek biti pozvan na odgovornost za ono što je (u)radio u životu na ovom prolaznom svijetu. Od čvrstine tog ubjeđenja zavisi čovjekovo ponašanje u životu. Onaj koji je čvrsto ubjeđen da nakon života na ovom svijetu dolazi vječni život na Ahiretu, svjestan je da život na dunjaluku nije puko prebivanje, već zadatak i misija koju treba ispuniti. Takav će koristiti svaki moment da uradi nešto korisno, plemenito, nešto što vodi ka postizanju Allahovog zadovoljstva.

Sura Jasin je, dakle, veoma važna za svakog čovjeka, te je tumačenje i prezentiranje njenih poruka ši-

rem krugu čitalaca veoma bitno. Ako se tome pridoda činjenica da je ta sura, na izvjestan način, veoma “popularna” kod muslimana našeg podneblja, obzirom da je ljudi često čitaju, odnosno uče, postupak profesora Kurdića je vrijedan svake pohvale.

Uvaženi profesor, na samom početku, ističe da je ono što se udomaćilo na našim prostorima (učenje sure Jasin umrlim ili pred duše umrlih) pogrešno; tu veličanstvenu suru trebaju učiti i razmišljati o njezinim sadržajima živi kako bi iz njenih univerzalnih poruka crpili snagu i pronašli rješenja za svoje probleme.

Odabirom da komentira suru Jasin, profesor Kurdić je potvrdio kontinuitet svojih ranijih knjiga. Naime, ovaj uvaženi univerzitetski profesor je i ranijim publikacijama obrađivao teme od vitalnog značaja za muslimane našeg podneblja. Dovoljno se prisjetiti naslova nekih njegovih ranijih knjiga – kao što su: *Islamski bonton*, *Namaz u hanefijskom mezhebu*, *Snovi i njihova značenja* i dr. – u kojima je cijenjeni profesor razmatrao ono što je, doista, nasušna potreba muslimana u svakodnevnom životu. Na taj način je potvrdio nastojanje da, kao intelektualac i alim, bude dostupan, ne samo užem krugu čitalaca iz akademske zajednice već i mnogim drugim ljudima koji se žele upoznati s univerzalnim porukama islama.

Obzirom na temeljitu islamsku naobrazbu, profesor Kurdić je konsultirao brojnu tefsirsku, hadisku, akadsku, fikhsku i drugu literaturu, vješto kombinirajući tradicionalne i racionalne metode tumačenja Kur'ana, što je, zapravo, i najbolji način komentiranja Allahove Objave. Pored toga što zadovoljava kriterije naučnog rada, knjiga je napisana lahkim i pitkim stilom – što će omogućiti dostupnost širem krugu čitalaca. Autor je, u svjetlu i na osnovama ajeta ove plemenite kur'anske sure, došao do brojnih pouka koje su od izuzetne važnosti za čovjeka ovog vremena, čiji život je, u znatnoj mjeri, konfuzan i stresan, obzirom na brojne negativne utjecaje zahuktalog materijalizma i agresivnog ateizma kojima je izložen.

Imajući u vidu sve navedeno, ovu vrijednu knjigu najtoplije preporučujem čitalačkoj javnosti, uz dovu Svevišnjem da obilato nagradi autora za višemjesečni trud koji je uložio u njezinoj pripremi.

3. februar, 2009/8. safer, 1430.h.
prof. dr. Safvet Halilović

Uvod

Objava Kur'ana je najrevolucionarniji čin u historiji čovječanstva. To je kontakt neba sa Zemljom, Uzvišenog s ništavnim, Svemogućeg s nemoćnim i Vječnog s prolaznim. Tek nakon Objave, čovjek postaje značajan. On postaje nešto, jer se veže za Onoga Koji sve zna, svim vlada i upravlja.

Čovjek, bez obzira na fizičke, duhovne i druge kvalitete, nije u stanju spoznati krajnju svrhu svoje egzistencije na ovome svijetu, pa mu se Uzvišeni Allah otkriva kroz Objavu. Čovjek to mora čitati, o tome meditirati i svakodnevno razmišljati. Bez tih elemenata, neće moći spoznati. Otuda su prve riječi Objave:

Čitaj u ime Gospodara tvoga Koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, Koji poučava peru, Koji čovjeka poučava onome što ne zna! (El-Alek,1-5)

Te riječi su, ramazana 610. godine, ispunile pećinu Hira pored Mekke. One su prekretnica čovječanstva. Nakon njih, čovječanstvo nije što i prije. Nakon Objave, beduini, koji su bili simbol zaostalosti, nazatka

i nepismenosti, postaju nosioci znanja i prosvjete i graditelji fascinirajuće kulture i civilizacije.

Jedini odgovor na pitanje kako se to moglo dogoditi, leži isključivo u kontaktu neba i Zemlje, univerzalnih poruka i zemaljskih realizatora. Zato će svi koji analiziraju život prve generacije muslimana, koji su nosioci te briljantne kulture i civilizacije, jednoglasno primjetiti da je prvi i jedini izvor s koga se napajala ta generacija bio i ostao Kur'an, Allahova Objava i Riječ. Hadis i praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., samo su manifestacija tog izvora. Otuda je Aiša, r.a., časna Vjerovjesnikova, s.a.v.s., supruga, kada je upitana o njegovom životu i moralu, sasvim jednostavno odgovorila: "Zar nisi čitao Kur'an: njegov moral bio je Kur'an!"²

Napajanje kasnijih generacija s ovako izmiješanog i zamućenog izvora rezultiralo je ovakvim stanjem muslimana. Otuda je nužno vraćanje na čisto, nepomućeno vrelo u formiranju islamske ličnosti. To, naravno, ne znači odbacivanje drugih izvora. Prvi izvor – Kur'an – treba biti osnovni kriterij i polazište za prihvatanje drugih izvora i pravilnog postavljanja spram njih. Putokaz na tom putu je lični primjer prvih generacija muslimana.

² Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*: 6 – Kitabu salat-il-musafirin, 18 – Babu džami i salat-il-lejli ve men name anhu ev merida, hadis br. 746. Ovo je dio jednog (tekstualno) dugog hadisa.

Analizirajući život prve generacije muslimana, ustanovit ćemo da njeni predstavnici nisu čitali Kur'an s prvenstvenim ciljem obrazovanja i dolaska do novih saznanja, niti uživanja u čitanju i iščitavanju ajeta. Ashabi nisu željeli čitanjem Kur'ana samo podići svoj kulturni nivo. Naprotiv, njihov temeljni poticaj je bio saznati šta Kur'an od njih zahtjeva – kako bi isto primjenili u svakodnevnom životu (Kurdić 1996: 159-167).

Ibn Kesir, u uvodu svog Tefsira, prenosi predanje Abdullaha b. Mes'uda, r.a., u kom se navodi da su prvi muslimani bili zadovoljni s deset naučenih ajeta i da ne bi učili dalje dok tih deset ajeta ne bi sproveli u praksi (Ibn Kesir 2000: 1/20).

Neosporno je da je osjećaj primanja zarad prakticiranja otkrio prvoj generaciji muslimana nepoznate horizonte uživanja i znanja, koji im ne bi bili otkriveni da su Kur'anu pristupili samo s osjećajem istraživanja, studiranja i intelektualnog iščitavanja.

Otuda Sejjid Kutb, r.h., potcrtava da Kur'an svoje blago poklanja samo onome ko mu pristupi s osjećajem saznavanja koje podstiče praktično djelovanje. Kur'an, kako Kutb naglašava, nije objavljen da bude knjiga i izvor intelektualnog uživanja, književnosti i umjetnosti, kazivanja i historijskih događanja – premda se sve to nalazi u njegovim časnim ajetima – već način i program života (Kutb 1980: 17-18).

Ashabi su, na najbolji način, razumjeli riječi Plemenitog Allaha: *I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo-pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo* (El-Isra, 106).

U prethodnom ajetu se eksplicite prepoznaje da islam nije teorija koja se bavi pretpostavkama, već kodeks ponašanja koji se bavi konkretnom stvarnošću i praktičnom svakodnevnicom. Prva generacija muslimana je upravo tako shvaćala Kur'an i crpila njegove poruke. Međutim, sve kasnije generacije su Kur'anu, nažalost, prilazile samo zarad ili gotovo samo zarad intelektualnog, spoznajnog i duhovnog naslađivanja. Otuda i anomalije u kasnijim generacijama od osjećaja da se Kur'an objavljuje drugom, a ne lično njemu preko uživanja u milozvučnom učenju Kur'ana izuzetnih učaća do skoro totalnog svođenja kur'anskih ajeta na učenje mrtvima. Tako je Kur'an, našim nemarom i glupošću, od žive pokretačke snage, u našim životima postao mrtva knjiga.

Ovo je divna prilika da analiziramo naš odnos spram Kur'ana, a u konkretnom slučaju spram poglavlja Jasin. Svakako da će promjenom našeg odnosa spram Kur'ana doći i do preobražaja unutar nas samih.

Naš odnos spram Kur'ana, uistinu, treba biti odgovoran i sasvim drugačiji od odnosa spram drugih stvari na ovom svijetu. Naše čitanje i učenje Kur'ana

treba emanirati posebnim razmišljanjem i meditiranjem koja bi trebala rezultirati krupnim transformacijama u svim aspektima života. Otuda je Hasan el-Basri učače Kur'ana razvrstao u tri kategorije:

“Tri su vrste učača Kur'ana:

– jedni ga smatraju robom, on je za njih sredstvo i izvor prihoda za život;

– drugi ga uče pravilno, ali ne poštuju njegove propise. Oni pomoću Kur'ana zgrću novac namjesnika i imaju povlašten položaj u društvu. Njihov se broj namnožio, da Bog da ih Allah sa Zemlje zbrisao;

– treći uče Kur'an razmišljajući o njegovim porukama. Kur'an im je lijek za liječenje srca. Takve će Allah obilato nagraditi i pomoći. Tako mi Allaha, ova vrsta učača je vrjednija i od čistoga zlata!” (El-Basri: 73; Ramić 1989: 17-18)

Nadam se da pripadamo trećoj skupini ili se bar trudimo zadovoljiti njezine kriterije. To me je, uostalom, i ponukalo pozabaviti se komentiranjem sure Jasina, koja sadrži neprocjenjive poruke koje mi nimalo ili vrlo malo primjećujemo. Gotovo isključivo učenje ove sure mrtvima, kao da nam je stavilo koprenu na oči i katran u uši, tako da je neoprostivo malo koristimo u rješavanju životnih enigmi.

Budući da je poslanik islama, Muhammed, s.a.v.s., ovu suru definirao kao *srce Kur'ana*³ – srce je najbitniji organ u organizmu – s pravom možemo konstatirati da je ovakvo stanje ummeta upravo zbog zapostavljanja njegovog srca i pomanjkanja brige o njemu.

Boraveći ramazana 1429. hidžretske godine, odnosno septembra 2008. godine, u bošnjačkom džematu *El-Hajr* u Bonnu – koji je neznatan prema broju džematlija, ali mlad, perspektivan i ogromnog srca: upustili su se u kupovinu vlastitog Islamskog centra, iako im broj ne prelazi ni stotinu – osjetio sam potrebu tretirati srce. Sura Jasin je definirana kao srce, pa sam, otuda, upravo u ovom džematu počeo razmišljati o pisanju komentara na *Srce Kur'ana* – suru Jasin.

Upravo su srca džematlija Bonna i njihov iskreni i srčani pristup islamu povod mom pojašnjenju *Srca Kur'ana* – poglavlja Jasin. U Bonnu sam započeo ovaj projekt i evo, hvala Uzvišenom Allahu, završio ga u Zenici.

Bonn – Zenica, februar, 2009.

Prof. dr. Šefik Kurdić

³ Kasnije ćemo imati prilike navesti brojna predanja iz hadiskih zbirki vezana za ovo poglavlje i ovu Vjerovjesnikovu, s.a.v.s., definiciju.

Vrijednost i značaj Jasina

Poglavlje Jasin je jedno živo kur'ansko poglavlje, s kratkim stavkama i brzom intonacijom. Iako ima, kako Nejsaburi navodi, 83 ajeta, 729 riječi i 3000 harfova (En-Nejsaburi 1978 23/2) kraće je od prethodnog kur'anskog poglavlja Fatir, koje je dulje, a ima samo 45 ajeta. Kratkoća stavki i brzi ritam, daju ovoj suri posebnu draž i živost; a scene koje nam se nude, raznovrsne su, djelotvorne i inspirativne.

Ova sura je slična drugim mekkanskim surama. Prvi cilj joj je izgradnja temelja vjerovanja. Tretira prirodu Objave, istinitost poslanstva i iznosi pitanje božanstva i monoteizma. Jedno od pitanja na koje se koncentrirala je: proživljenje i okupljanje na Sudnjem danu. Ova sura sadrži kompletne imanske šarte i spominje gotovo sva Allahova lijepa imena.

Pitanja izgradnje vjerovanja ponavljaju se u svim mekkanskim surama, samo što se svaki put izlažu kroz određeni ugao i pod drugim svjetlom, popraćena faktorima koji odgovaraju atmosferi i koji su u skladu s ritmom dotične sure, njezinim slikama i odsjajem.

Ova sura njedri scene Sudnjega dana, stradanja prethodnih generacija kroz minula stoljeća, ali i mrtve zemlje u kojoj niče život, noći u koju se utapa dan i nastaje tama, Sunca koje se kreće do određene granice, Mjeseca koje prelazi iz faze u fazu dok ne postane kao suha palmina grančica, natovarenih brodova koji prevoze ljude i robu, životinja potčinjenih ljudima, sperme koja se formira u čovjeku i zelenog stabla u kome je smještena vatra koju ljudi pale.

Posebna odlika ove sure sadržana je u osvještavanju čovjeka na polju da'vetskog angažiranja. Ovo poglavlje posebno naglašava angažiranost Habiba en-Nedždžara, čime podstiče svakog vjernika na doprinos u pokušaju približavanja Allahove vjere svim ljudima s kojima komunicira.

Predanja o ovom poglavlju

Postoji mnogo predanja o vrijednostima ove sure. Međutim, veliki broj ih se ne može prihvatiti zbog nevjerodostojnosti. Ograničit ćemo se samo na predanja koja su spomenuta u poznatim hadiskim zbirkama i respektabilnim tefsirskim djelima. Navest ćemo i neautentična predanja zbog toga što je na njihovim temeljima kod naših ljudi izgrađen poseban respekt prema ovoj suri, naročito po pitanju njezinog učenja umrlim osobama ili na kaburistanima. Na temelju ocjene ovih hadisa

od strane hadiskih eksperata kroz historiju, moći ćemo se pravilno odnositi prema svim ovim predanjima.

Džabir b. Semure, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., učio suru Jasin na sabah-namazu (Es-Sujuti 1990a: 5/483).

Ammar b. Jasir, r.a., poznati ashab, učio je na minberi svakog petka suru Jasin (Es-Sujuti 1990a: 5/483).

Džundub b. Abdillah, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko navečer prouči Jasin, težeći Allahovom zadovoljstvu, bit će mu oprošteno." (Es-Sujuti 1990a: 5/481).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko prouči svaku noć Jasin, bit će mu oprošteni grijesi."⁴ Imam Sujuti ovaj hadis ocjenjuje slabim (Es-Sujuti 1990b: 538). El-Albani, također, ovo predanje ocjenjuje slabim (El-Albani 1988a: 835).

Abdullah b. Mes'ud, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko navečer prouči Jasin, bit će mu oprošteno kada osvane."⁵ Ovo predanje Sujuti i El-Alba-

⁴ Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu*; Bejheki u *Šuabul-imanu*, Ebu Davud et-Tajalisi i El-Menavi u *Kunuzul-hakaik*, str. 151.

⁵ Hadis bilježe Darimi u *Sunenu*, hadis br. 3420; Ebu Ja'la el-Mevsili u *Musnedu*; Ebu Nuajm u *Hil' jetul-evlija*, 2/159; Ibnu-Sunni u *Amelul-jevni vel-lejleti*, hadis br. 674, str. 318.

ni ocjenjuju slabim (Es-Sujuti 1990b: 538; El-Albani 1988a: 835). El-Busiri, nakon konstatacije da predanje bilježe Ibn Hibban, Darekutni i Ibnus-Sunni, ocjenjuje ga slabim (Ibn Hadžer 1993: 3/361).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči Jasin u noći, tražeći Allahovo zadovoljstvo, bit će mu oprošteno u toj noći.” (El-Kurtubi 1996: 15/5; Es-Sujuti 1990a: 5/481).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči u noći uoči petka suru Jasin, osvanut će, a grijesi će mu biti oprošteni.” (El-Kurtubi 1996: 15/7).

Ma’kil b. Jesar, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči Jasin tražeći time Allahovo zadovoljstvo, bit će mu oprošteni grijesi koje je počinio, pa ga učite vašima na samrti.” Ovaj hadis Sujuti ocjenjuje autentičnim (Es-Sujuti 1990b: 538), dok El-Albani drži da je slab (El-Albani 1988a: 834).

U drugoj, sličnoj verziji, Ma’kil b. Jesar, r.a., prenosi da je Allahov Vjesnik, s.a.v.s., izjavio: “Jasin je srce Kur’ana. Neće ga proučiti ni jedan Allahov rob koji žudi za Allahom i Ahiretom, a da mu ne budu oprošteni grijesi koje je počinio – pa učite ga vašima na samrti!” (Es-Sujuti 1990a: 5/481).

Ma'kil b. Jesar, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Učite Jasin kod vaših koji su na samrti."⁶ Nevevi ovaj hadis smatra slabim, ali ga Sujuti ocjenjuje dobrim predanjem (El-Albani 1988b: 84).

Ebu Derda, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah će olakšati svakom umrlom kome se prouči sura Jasin."⁷

Enes b. Malik prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko uđe u kaburistan i prouči suru Jasin, Allah će umrlima olakšati toga dana, a on će zadobiti toliko sevapa koliko ova sura ima harfova" (El-Kurtubi: 15/7).

Ebu Bekr es-Siddik, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko posjeti svakog petka kabur svojih roditelja ili jednog od njih, pa prouči kod njih Jasin, Allah će mu oprostiti onoliko grijeha koliko u toj suri ima harfova." (Es-Sujuti 1990a: 5/483).

⁶ Hadis bilježi Ebu Davud u *Sunenu*: Kitabul-dženaiz, hadis br. 3121. Bilježe ga, također, i: Nesai, Ibn Madže, Ahmed, Ibn Hibban, Bejheki, Hakim i Taberani.

⁷ Hadis bilježe: Ibn Merdevejh, Sujuti u *El-Džamiul-kebiru*; Ebu Nuajm u *Hi'l' jetul-evlija* i Dejlami u *Musnedul-firdevsu*. Vidi također: *Tefsir El-Kurtubi*, 15/5; Es-Sujuti, *Ed-Durrul-mensur*, 5/482.

Safvan b. Amr prenosi da su neki učenjaci govorili: "Kada se prouči sura Jasin kod umrlog, Allah mu olakša!"⁸

Ubejj b. Ka'b, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kod kojeg god se muslimana bude učila sura Jasin, u vrijeme dok mu bude silazio Melek smrti – sa svakim njegovim harfom, spustit će se deset meleka koji će se poredati u safove ispred njega, učiti dove, donositi istigfare, prisustvovati gasuljenju, ispratiti ga, klanjati mu dženazu i prisustvovati njegovom ukopavanju." (Tefsir Ez-Zemahšeri: 4/31; El-Bejdavi 2001: 2/876).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko bude na samrti učio suru Jasin, neće mu Melek smrti uzeti dušu sve dok ga Ridvan, čuvar Dženneta, ne oživi s pićem iz Dženneta, s kojim će ga napojiti u smrtnoj postelji, tako da neće biti žedan u momentu kada mu Melek smrti bude uzimao dušu, neće biti žedan ni za vrijeme boravka u kaburu, niti će biti potreban bilo kojem vrelu Allahovih vjerovjesnika sve dok ne uđe u Džennet!" (Tefsir Ez-Zemahšeri: 4/31; El-Bejdavi 2001: 2/876).

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U Kur'anu ima sura koja će se zauzimati za onoga ko je

⁸ Ovo predanje bilježe Ibn Sa'd i Ahmed u *Musnedu*. Citira ga i Hafiz Sujuti u djelu: *Ed-Durrul-mensur*, 5/482.

bude učio, a oprostit će se onome ko je bude slušao. Zar to nije sura Jasin?” (Tefsir Ez-Zemahšeri: 4/31).

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Allahov Vjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko jedanput prouči Jasin, kao da je dva puta proučio Kur’an.” Ovo predanje Sujuti ocjenjuje slabim (Es-Sujuti 1988b: 538), dok ga El-Albani smatra apokrifnim (El-Albani 1988a: 835).

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko noću prouči Jasin, kao da je sedam puta proučio Kur’an.” (El-Menavi 1985: 151).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko jedanput prouči Jasin, kao da je deset puta proučio Kur’an.”⁹ Ovaj hadis Sujuti ocjenjuje daifom (El-Albani 1988b: 538), dok ga Albani smatra apokrifnim (El-Albani 1988a: 835).

Prenosi se i zanimljivo predanje u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči Jasin, kao da je dvadeset puta obavio hadž.” (El-Menavi 1985: 151).

Ubejj b. Ka’b, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči Jasin želeći Allahovo zadovoljstvo, bit će mu oprosteno. Ko prouči Jasin, kao da je proučio Kur’an dvanaest puta. Ko prouči Jasin, a bude

⁹ Hadis bilježi Ibn Merdevejh i Bejheki u *Šuabul-imanu*.

na samrti, doći će mu Ridvan, čuvar Dženneta, s džennetskim pićem i njim ga poжити u smrtnoj postelji sve dok ne umre dobro napojen, a bit će i proživljen kao dobro napojen!” El-Busiri ovo predanje ocjenjuje slabim, zbog slabosti Haruna b. Kesira koji se nalazi u lancu prenosilaca (Ibn Hadžer 1993: 3/361).

Enes, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Svaka stvar ima srce, a srce Kur’ana je Jasin. Ko proči suru Jasin, Allah će mu upisati za njeno učenje kao da je proučio Kur’an deset puta.”¹⁰

Ubejj b. Ka’b, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prouči Jasin, želeći time postići Allahovo zadovoljstvo, Allah će mu oprostiti i dati nagradu kao da je proučio Kur’an dvadeset i dva puta!” (Ez-Zemahšeri: 4/31).

Alija, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko sluša učenje sure Jasin, kao da je podijelio dvadeset zlatnika na Allahovom putu; a ko je prouči, kao da je dvadeset puta obavio hadž.” (Es-Sujuti 1990a: 5/481).

Abdullah b. Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Svaka stvar ima srce, a

¹⁰ Hadis bilježi Tirmizi u *Sunenu*, u Poglavlju o vrijednosti Jasina, hadis br. 2887 i ocjenjuje ga kao garib-predanje. Hadis, također, bilježe Ed-Darimi i Bejhaki u *Šuabul-imanu*.

srce Kur'ana je Jasin. Volio bih kada bi on bio u srcu svake osobe iz mog ummeta." (Es-Sujuti 1990a: 5/481; Es-Sabuni 1981: 13/44).

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., također, rekao: "Svaka stvar ima srce, a srce Kur'ana je Jasin. Ko ga prouči u noći, bit će mu dato olakšanje u toj noći; a ko ga prouči danju, bit će mu dato olakšanje u tom danu. Uistinu će Kur'an biti podignut od stanovnika Dženneta i ništa se neće učiti osim sura Ta Ha i Jasin." (El-Maverdi: 5/35; El-Kurtubi 1996: 15/6).

Imam El-Gazali smatra da je srž imana i njegova ispravnost u čvrstom vjerovanju u proživljenje i skupljanje na Sudnjem danu. Ova tema je u suri Jasin obrađena na najpotpuniji način, te zbog toga ona sličí srcu zahvaljujući kojem tijelo postoji. Ispravnost stoji naspram bolesti i pokvarenosti. Čovjek ispravnog imana se boji vatre i teži Džennetu, pa se susteže od neposlušnosti i grijeha – što su bolesti imana – zaokuplja se raznim ibadetima koji čuvaju zdravlje i ispravnost vjerovanja (El-Alusi: 22/208-209).

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Ko prouči Jasin ujutru, bit će mu dato olakšanje sve do smrknuća; a ko ga prouči navečer, bit će mu dato olakšanje čitavu noć – sve do svanuća." (Es-Sujuti 1990a: 5/482; El-Kurtubi 1996: 15/6).

Abdurrahman b. Ebi Lejla kaže: "Svaka stvar ima srce, a srce Kur'ana je Jasin. Pa ko ga prouči u toku dana, odagnat će od njega tugu, a ko ga prouči u toku noći, oprostit će mu se grijesi" (Nuhhas: 3/381).

Jahja b. Kesir tvrdi: "Do mene je došlo saznanje da će onaj ko prouči suru Jasin navečer biti raspoložen sve do svanuća, a onaj ko ga prouči ujutru sve do smrknuća. O ovome je obavijestio onaj koji je to eksperimentirao." (El-Kurtubi 1996: 15/6).

Ata b. Ebi Rebah tvrdi da je do njega došlo predanje Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojem se kaže: "Ko prouči Jasin na početku dana, ostvarit će svoje želje i potrebe." (Es-Sujuti 1990a: 5/482).

Abdullah b. Abbas, r.a., prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Ko petkom prouči Jasin i Es-Saffat pa bude od Allaha nešto tražio, Allah će mu dati ono što je tražio!" (Es-Sujuti 1990a: 5/509).

Hassan b. Atijje prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Sura Jasin je nazvana Mu'amme (Sveobuhvatna), jer njom učač obuhvaća dobro dunjaluka i Ahireta; čini da lakše prebrodi dunjalučka i ahiretska iskušenja i odagnava od sebe dunjalučke i ahiretske strahote. Ova sura je nazvana i Zaštitno-realizirajući mehanizam (El-Mudafeatul-kadije), jer štiti učača od zla i čini da mu se želje ispune. Ko je prouči, kao da je dvadeset puta oba-

vio hadž; ko je sluša, kao da je podijelio na Allahovom putu hiljadu zlatnika; ko je napiše, a zatim popije¹¹ u njegovu nutrinu će ući hiljadu vrsta lijekova, hiljadu vrsta svjetala, hiljadu vrsta čvrstog uvjerenja, hiljadu berićeta i hiljadu milosti – a u isto vrijeme od njega će se odstraniti svaka vrsta zlobe i bolesti.” (El-Alusi 1985: 22/209; Es-Sujuti 1990a: 5/481). Hafiz Bejheki kaže da se ovim predanjem izdvaja Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Bekr el-Džud’ani od Sulejmana b. Rifaa el-Džundija, koji je ocijenjen od strane hadiskih eksperata kao munker. Zahvaljujući Bejhekiju, doznajemo da je ovo predanje slabo (Es-Sujuti 1990a: 5/481).

Alija b. Ebi Talib, r.a., prenosi da mu je Allahov Vjesnik, s.a.v.s., jedne prilike rekao: “Alija, uči Jasin, jer se u njemu nalazi deset blagoslova (berićeta): ako ga prouči gladan – zasitit će se; žedan – napojit će se; neodjeven – odjenut će se; neoženjen – oženit će se; onaj koga je strah – oslobodit će se straha; ukoliko je zatvorenik i zarobljenik – bit će oslobođen; ako je putnik – olakšat će mu se put; onaj ko je nešto izgubio – naći će izgubljeno; ako je bolestan – ozdravit će; a ako se uči kod osobe na samrti – bit će joj olakšano!”¹² El-Busiri tvrdi da je ovo predanje slabo, budući da se

¹¹ Ovdje se misli da je napiše šafranom ili nečim sličnim po unutrašnjosti posude i da se onda to prelije vodom ili nečim drugim za piće, pa se, nakon toga, ta tekućina popije.

¹² Hadis bilježe Ed-Dejlemi i El-Haris u svom *Musnedu*.

u lancu prenosilaca nalazi Abdurrahim b. Vakid, koji je slab prenosilac (Ibn Hažer 1993: 3/362). Neki autori ovaj hadis smatraju apokrifnim zato što se u njegovom lancu nalazi Mes'ad b. El-Jese, koji je od strane hadiskih stručnjaka okarakteriziran kao lažljivac (Sakr; Abduldževad 1988: 32).

Ebu Dža'fer Muhammed b. Ali kaže: "Ko osjeti u srcu grubost, neka napiše na posudu sa šafranom: *Ja Sin. Vel-Kur'anil-hakim*, a zatim neka to popije." (Es-Sujuti 1990a: 5/482).

Hafiz Bejheki prenosi da je Ebu Kilabe, jedan od znamenitih tabiina, o ovom poglavlju rekao sljedeće: "Ko prouči suru Jasin – bit će mu oprošteno; ko je prouči pri jelu, plašeci se da mu je malo – bit će mu sasvim dosta; ko je prouči kod umrlog – olakšat će mu se; ko je prouči kod žene koja ima težak porođaj – bit će joj olakšano; ko je prouči – imat će nagradu kao da je proučio Kur'an jedanaest puta. Svaka stvar ima srce, a srce Kur'ana je Jasin!" (Es-Sujuti 1990a: 5/482).

Enes b. Malik, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko bude ustrajavao i svaku noć učio suru Jasin, pa umre – umrijet će kao šehid!" (Taberani; Ibn Merdevejh). Ovo predanje Imam Sujuti ocjenjuje slabim (Es-Sujuti 1999a: 5/482).

Neophodno je naglasiti da je veliki broj ovih predanja ocijenjen od najvećih hadiskih eksperata slabim, izuzetno slabim ili, čak, apokrifnim. Naveli smo ih kako bi se vidjelo da je na temelju njih ova sura dobila naročit tretman kod muslimana našeg podneblja.

Na osnovu ovih i sličnih predanja, koja su, najčešće, slaba ili apokrifna, ne može se temeljiti istinska predodžba o vrijednosti sure Jasin. Očito je da se, na temelju ovih diskutabilnih predanja, moglo shvatiti kako je Jasin sura koja se uči mrtvima. Uz to, dovoljno je samo ovu suru proučiti i sve će krenuti kako treba. Slažem se da će sve krenuti kako treba, ako budemo ovu suru učili, razmišljali o njenim ajetima i sprovodili ih u svakodnevnici. Zaista, kada bi samo deseti dio onoga što ova sura njedri primjenili – to ćemo vidjeti iz komentara koji slijedi – bilo bi nam sasvim drugačije, stanje naših porodica bi se poboljšalo, kao i naše društvo.

Učenje Jasina s razmišljanjem, dubokom vjerom i osjećanjem, i primjenjivanje onoga što se u njemu nalazi, bolje je, dakako, od učenja kompletnog Kur'ana (pa i više puta) bez ikakvog razmišljanja i primjene njegovih ajeta. Ako tako razumijevamo naprijed spomenuta predanja, onda ona imaju smisla. Duboko vjerujem da su ih tako shvatali i brojni komentatori Kur'ana i hadiski eksperti, čim su ih citirali u svojim poznatim djelima koja smo konsultirali ovom prilikom.

Ovo samo govori da bismo trebali mijenjati odnos spram Kur'anu, pokušavajući prodrijeti u suštinu njegovih časnih ajeta. To ćemo postići isključivo učenjem, iščitavanjem i analiziranjem njegovog teksta, te primjenjivanjem istog u svakodnevnom životu.

Nadam se da će svako od nas, iščitavajući ajete ove sure i analizirajući njena značenja, osjetiti da i ovoj suri i Kur'anu trebamo prilaziti na drugačiji način, a ne onako kako smo do sada činili. Također se nadam da će nam upravo ova sura otvoriti nove horizonte spoznaja i svekolikog prepoznavanja sebe.

Povezanost Jasina i prethodnog poglavlja

U suri *Fatir* se govori o slanju poslanika: *a bio vam je došao onaj koji opominje...* (Fatir, 37); *Oni su se zaklinjali Allahom, najtežom zakletvom, da će se bolje nego bilo koji narod držati Pravog puta – samo ako im dođe onaj koji će ih opominjati. I kad im je došao onaj koji opominje, njegov dolazak im je samo povećao otuđenje* (Fatir, 42).

Sujuti kaže da se ovdje misli na Muhammeda, s.a.v.s., koga su utjerivali u laž, te zbog toga ova sura počinje zakletvom u svrhu potvrde istinitosti poslanstva Muhammeda, s.a.v.s.

Prethodna sura tretira slične argumente božanske moći i supremacije u svemiru: *On je potčinio Sunce i Mje-*

sec – svako plovi do roka određenog! (Fatir, 13), kao što se to govori i u suri Jasin: *I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg. I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut. Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove* (Jasin, 38-40).

Također, pogledajmo ajet prethodne sure: *I ti vidiš lađe kako po njemu sijeku vodu* (Fatir, 12) i ajeta iz Jasina: *Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo* (Jasin, 41), pa ćemo primijetiti veliku povezanost ovih dviju sura koje su klasificirane jedna za drugom.

Povod objave sure Jasin

Nije poznato, izuzev nekih ajeta, da sura Jasin ima neki poseban povod objave. Obzirom da je najveći dio ove sure objavljen u Mekki, možemo reći da je spuštена kako bi učvrstila iman Poslaniku, s.a.v.s., i vjernicima i utješila Poslanika, s.a.v.s., zbog toga što su Mekkelije poricale njegovo poslanstvo.

Uglavnom, mi ćemo spomenuti povod objave svakog ajeta dok ga budemo komentirali.

TUMAČENJE SURE

1. *Ja Sin* يس

Gospodar svemira započinje ovo poglavlje, kao i kod nekih drugih sura, odvojenim grafemama. Ovaj ajet spada u nejasne (mutešabih) ajete. Njihovo značenje zna samo Uzvišeni Allah. On o tome kaže: *On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni* (Ali Imran, 7). Neki smatraju da o ovim ajetima ne treba raspravljati, već vjerovati u njih i učiti ih onako kako su prenijeti. Ima mišljenja da ovi ajeti ukazuju na nedostižnost (el-i'džaz) Kur'ana, odnosno, da su stvorena bića nemoćna dostići ga i oponašati (Ibn Kesir 2000: 38; Ibn Arefe 1987: 2/715).

Ebu Bekr, r.a., o tome kaže: "Allah u svakoj Svojoj knjizi ima tajnu, a Njegova tajna u Kur'anu su počeci ovih sura" (Čolaković 1999: 14).

Ali b. Ebi Talib, r.a., je rekao: "Svaka knjiga ima svoju srž, a srž ove Knjige su ovi harfovi" (Dedić 2005: 11).

Neki smatraju da su riječi *Ja Sin* aluzija na prvenstvo i posebnu odliku Muhammeda, s.a.v.s., u odnosu na sva stvorenja. U tom pogledu, u hadisu stoji: "Ja sam prvak djece Ademove!" (Buharija i Muslim).

Ibn Abbas, Ibn Mes'ud i još neki smatraju da *Ja Sin* znači *Ja Insanu/O Čovječe!* – podrazumijevajući da se to odnosi na Muhammeda, s.a.v.s.¹³

Drugi smatraju da je to jedno od Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., imena. Kao dokaz, uzimaju predanje od Alije, r.a: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Uzvišeni Allah me, uistinu, u Kur'anu nazvao sa sedam imena: Muhammed, Ahmed, Ta Ha, Ja Sin, Muzzemmil, Muddesir i Abdullah.'" (El-Kurtubi 1996: 15/8; Hakkija: 7/365).

El Kurtubi navodi predanje Ebu Muhammeda el-Mekkija u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao da kod Gospodara ima deset imena, a među njima su, pored ostalih, *Ta Ha* i *Ja Sin* (El-Kurtubi 1996: 15/8). Neki, opet, smatraju da je to jedno od Allahovih imena s kojim se zakleo dvije hiljade godina prije nego je stvorio nebesa i Zemlju (Ibn Abbas 1993: 416; El-Kurtubi 1996: 15/8). A Allah najbolje zna.

¹³ Et-Taberi, *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 22/97; Ez-Zemahšeri, *El-Keššaf*, 4/3; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/8; *Tefsir El-Bejdavi*, 2/865 i Es-Sujuti, *Ed-Durrul-mensur*, 5/484.

Međutim, treba kazati da su ova početna slova, u ovoj i nekim drugima surama, svojevrsan izazov ljudskoj vrsti, koja sebe smatra izuzetno nadarenom i superiornom, da odgonetne ovu kur'ansku enigmu. Naime, ova slova su svima poznata, od njih se tvore riječi i govor, ljudska vrsta pomoću njih komunicira – ali šta ona znače sama po sebi?

Dovoljna su samo slova *Ja* i *Sin* da do kraja manifestiraju čovječiju zbunjenost i nemoć da u potpunosti shvati Allahov govor i ljudskim govorom dostigne savršenstvo Allahove riječi, a time, što i jeste cilj, prizna Allahovu premoć, superiornost i nedostižnost u svakom pogledu.

2. *Tako mi Kur'ana mudrog, وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ*

Kada se Uzvišeni Allah zaklinje, to je znak da će kazati nešto veoma značajno. Nakon zaklinjanja spomenutim slovima, Uzvišeni se zaklinje Kur'anom mudrim.

Riječ *el-hakim/mudri*, koja je u Kur'anu spomenuta na 93 mjesta, prema mišljenju nekih mufessira, dolazi od riječi *ihkam* što znači tačnost, preciznost, savršenstvo. Time se želi ukazati na kur'ansku nadnaravnost, preciznost, savršenstvo stila i značenja, te čistotu od svake manjkavosti (El-Kurtubi 1996: 15/8; Es-Sabuni 1981: 13/44).

O tome Uzvišeni Allah jasno kaže:

- *laž mu je strana, bilo s koje strane* (Fussilet, 42).
- *u Kur'anu na arapskom jeziku, u kome nema nikakve protivrječnosti* (Ez-Zumer, 28).

U Kur'anu dolaze, kako napominju Čaušević i Pandža, razne zakletve vremenom, mjestima i raznovrsnim stvarima, a uzrok tome je intenzifikacija neke tvrdnje. Budući da se tako za Svevišnjeg Allaha ne smije ni pomisliti, pitanje je zašto je potrebno da Allah potkrepljuje Svoje obavijesti zakletvama i zaklinje se predmetima koje su proizvod Njegove svemoći, kada se moć i snaga ničeg što postoji ne može mjeriti s moći Tvorca koju niko ne može pravo ocijeniti? Ako pogledamo ono čime se Svevišnji zaklinje, vidjet ćemo da je to stvar koju neki niječu ili ne mogu razumjeti ono što sadrži, a što treba uzeti kao primjer ili ne mogu dokučiti svrhu zbog koje ju je Svevišnji stvorio ili, napokon, imaju potpuno krivo poimanje o dotičnoj stvari, pa za nju vezuju i ono što ne može biti istinito. Stoga se Svevišnji kune takvim stvarima kako bi učvrstio njihovo postojanje kod onih koji ih niječu, ili da bi im digao vrijednost kod onih koji je preziru, ili upozorio na njihove koristi, ili promijeno krivo uvjerenje o njima kod zavedenih (Pandža; Čaušević: 586-587).

Zanimljivo je da Allah u ovom ajetu za Kur'an kaže *mudri*. Opće je poznato da je mudrost svojstvo

razumnog živog bića. Ovom osobinom se Kur'anu pridaju život, namjera, volja. Kazat ćemo da se radi o prenesenom značenju, ali ipak se želi ukazati na jednu činjenicu: Kur'an ima dušu! On ima svojstva živog bića koje ti se ljubazno obraća, a i ti njemu: kada mu otvoriš srce i slušaš ga dušom, naučiš mnoge tajne; čezneš za susretom sa njim, kao što čezneš za susretom s voljenim. Zato je Poslanik islama, s.a.v.s., volio slušati kada drugi uči Kur'an.

Kur'an je mudar, jer se svakom obraća spram mogućnosti njegovog shvaćanja i poimanja i svakom ukazuje na ono što je za njega, govori mu s mudrošću koja mu odgovara i koja ga usmjerava (Kutb 1999: 23/8; Havva 1989: 8/4619).

3. *ti si, uistinu, poslanik*, إِنَّكَ كَمِ الْمُرْسَلِينَ

Kada Allah nešto kaže nakon zakletve, to mora biti nešto posebno važno, časno i dostojanstveno. Allah se zaklinje Svojom Knjigom da je Muhammed, s.a.v.s., poslanik. To je potvrda njegovog položaja i ugleda kod Uzvišenog Allaha. Allah se ni jednom drugom poslaniku nije zaklinjao za istinitost poslanstva u Svojoj Knjizi. Muhammed, s.a.v.s., zato ističe: "Ja sam prvak među djecom Ademovom!" (Buharija i Muslim).

Ibn Abbas kaže: "Kurejšije su govorile Muhammedu, s.a.v.s: 'Nisi poslanik i Allah te nije nama po-

slao!', pa se Allah kune Kur'anom mudrim da je Muhammed, s.a.v.s., poslanik."¹⁴

Potvrda jedinstva i kontinuiteta Objave i poslanstva tretirana je na više mjesta u Kur'anu, ali je, čini se, najupečatljivije naglašena u ovom ajetu. Riječ *poslanik* nije spomenuta u jednini, već u množini (*el-murselin*). Zanimljivo je da su svi prevodioci Kur'ana na bosanski jezik, izuzev Mustafe Mlive, ovu riječ preveli u jednini. Mustafa Mlivo ovaj ajet prevodi: *Uistinu, ti si od izaslanika* (Mlivo 1994: 321) – što tekstualno i suštinski emanira svojevrsnu razliku.

Naime, ovakvim prijevodom i istjecanjem množine – što je odgovarajuće originalnom kur'anskom tekstu – želi se potencirati loza poslanstava, a ne samo misija posljednjeg Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Upravo u tom nizu i plejadi brojnih poslanika i vjerovjesnika, u jednom živom i kontinuiranom sistemu poslanstva, Muhammedu, s.a.v.s., kao pečatu poslanstva i Objave (hatemun-nebijjin), pripada posebna uloga i najčasnije mjesto (Čolaković 1999: 19).

¹⁴ *Tefsir Et-Taberi*, 22/97; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/9; *Tefsir Es-Sabuni*, 13/45.

4. na Pravom putu, عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Uzvišeni Allah garantira da je Njegov Poslanik na Pravome putu. Ovo je objašnjenje prirode ispravnog i istinitog poslanstva, u kojem nema nikakve devijacije, nedostatka niti krnjavosti. Svi poslanici prije Muhammeda, s.a.v.s., su ispovijedali jednu ideju i bili na istom putu i u istoj vjeri – islamu. Svi su oni, bez izuzetka, pozivali na jedini Pravi put, koji se definira kao *Siratun mustekimun* i koji je u Kur'anu spomenut trideset i sedam puta.

Iz mnogih kur'anskih ajeta i njihovih tumačenja, naročito predanja o Miradžu, kada je Muhammed, s.a.v.s., predvodio sve druge poslanike u namazu, jasno je da naš Poslanik, s.a.v.s., uživa poseban položaj kod Gospodara i da je odlikovan nad ostalim svjetovima.

5. po Objavi Silnoga, Samilosnoga, تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ

Ovim ajetom se eksplicite potvrđuje da je Kur'an Objava od Allaha i da to što Poslanik, s.a.v.s., kazuje nije od njega već od Gospodara svjetova. U ovom ajetu se, također, ukazuje na dva Allahova imena: *El-Aziz/Silni* i *Er-Rahim/Samilosni*.

El-Aziz/Silni, *Nedokučivi* objedinjuje tri značenja: On je jedinstveno istaknut; niko Mu nije sličan; za

Njim se ima nasušna potreba i do Njega se teško stiže (Valjevac 2000: 30).

Er-Rahim/Samilosni, Premilosni izvedeno je iz imenice rahmet/milost, samilost. Osobenost ovog imena je u srčanoj mehkoći i pokazivanju milosti prema stvorenjima (Valjevac 2000: 20).

6. *da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani,
pa je ravnodušan!*

لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ

Ravnodušnost je loša osobina. Pored ravnodušne osobe prolaze brojni dokazi Upute, a ona ih ne zapaža, ne reagira na njih i ne prihvaća ih. Treba kazati da ovom narodu, tj. Arapima, nakon Ismaila, a.s., nije dolazio poslanik, pa su zbog toga postali nemarni spram Allahove objave.

To se vidi i na temelju nekih drugih ajeta: *Knjigu objavljuje, u to nema sumnje, Gospodar svjetova, a oni govore: "On ga izmišlja!" Ne, ona je istina od Gospodara tvoga da opominješ narod kojemu prije tebe nije došao niko da ga opominje, da bi išao Pravim putem.* (Es-Sedžda, 2-3); *A Mi im nismo dali nikakve knjige da ih izučavaju i Mi im, prije tebe, nismo bili poslali nekoga ko bi ih opominjao* (Sebe, 44).

Neophodno je naglasiti da se, prema islamskom učenju, spašenim smatraju, tj. da neće odgovarati za grijehe, ljudi koji su živjeli u periodu između Isaa i Muhammeda, a.s., do kojih nije stigla Objava – prema mišljenju većeg dijela uleme, prije svega pristalica ešarijske škole. Ipak, većina učenjaka maturidijskog pravca, učenika imama Ebu Hanife, smatra da će biti kažnjeni ukoliko ne budu vjerovali u Allaha jer, iako im nije dolazila objava, imali su razum pomoću kojeg su mogli spoznati Njegovo postojanje, kao i razlučiti dobro od lošega (Dedić 2005: 17).

7. O većini njih se već obistinila Riječ – zato oni neće vjerovati.

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

Allah nam razotkriva sudbinu ovih nemarnika, naglašavajući odredbu koja ih je zadesila.

El-Kavlu/Riječ predstavlja Allahovo savršeno, bespočetno znanje. Allah je znao njihovo stanje, kao i to da ne žele prihvatiti istinu, i prije slanja poslanika. Njegovim dolaskom i objavom Kur'ana, kao i njihovim odbijanjem privaćanja vjere, obistinilo se ono što je bilo u Allahovom znanju.

Ovo nikako ne znači, kako tvrdi dr. Seid Ramadan el-Buti, da im je Allah predodredio nevjerstvo,

odnosno primorao ih na njega, a da oni u tome nisu imali izbora. Allahovo znanje je bespočetno svojstvo koje opstoji kao i Njegovo Biće kojim se otkrivaju stvari onakvim kakve su u stvarnosti ili kakve će biti u budućnosti. Ako razmislimo o ovoj definiciji, vidjet ćemo da ovom svojstvu nije osobeno utjecanje na stvari na bilo koji način, već samo otkrivanje i pokazivanje – bez obzira radi li se o stvari koja već postoji ili treba postati (Ez-Zuhajli 1991: 22/295; Dedić 2005: 18).

8. *Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka – zato su oni glava uzdignutih,*

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ

Ova scena jasno odslikava zavedenost nevjernika koji ne mogu normalno vidjeti pred sobom, jer su, iz oholosti i nadmenosti, previše digli glave ka nebesima.

Ovaj ajet je objavljen u vezi sa Ebu Džehlom b. Hišamom i njegovim prijateljima. Ebu Džehl se zakleo da će kamenom razbiti glavu Poslaniku, s.a.v.s., ako ga vidi da klanja. Kada ga je vidio, otišao je i uzeo kamen htijući to i učiniti. Međutim, kada je zamahnuo, ruka mu se vratila k vratu, a kamen se prilijepio uz nju.¹⁵

¹⁵ Vidi: *Tefsir El-Kurtubi*, 15/11; El-Bejdavi, *Envarut-tenzil ve esrarut-te'vil*, 2/866; Et-Tabatabai, *El-Mizanu fi tefsiril-Kur'an*, 17/68; Ramić,

Uzvišeni Allah ovim ajetom slikovito ukazuje na oholost i nadmenost nevjernika. Oholost ih je udaljila od Upute i Pravoga puta. Oholost i ravnodušnost su poput neispravnih naočara koje, kada ih koristimo, loše stvari prikazuju dobrim, a dobre lošim. Gospodar svjetova to eksplicite potvrđuje: *Odvratit ću od značenja Mojih one koji se budu bez ikakva osnova na Zemlji oholili. I kakav god dokaz oni vide, neće ga vjerovati: ako vide Pravi put – neće ga kao put prihvatiti, a ako vide stranputicu – kao put će je prihvatiti. To zato što će dokaze Naše poricati i što će prema njima ravnodušni biti* (El-A'raf, 146).

Oni, zbog oholosti i dizanja glava, misle da nešto predstavljaju, a nisu ni svjesni koliko će biti ništavni jednoga dana. To najbolje ilustrira hadis koji Amr b. Šuajb prenosi od svog oca, a on od djeda, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s: "Oholi će, na Sudnjem danu, biti proživljeni veličine sitnih sjemenki koje će gaziti ljudi. To će zrno imati ljudski oblik i svi, pa čak i djeca, bit će viši od njih. Zatim će biti odvedeni u džehennemski zatvor koji se zove Bulus, a oko i iznad njih će plamtjeti najžešća vatra. Bit će pojeni smjesom gnoja iscijeđenog od džehennemlija."¹⁶

Povodi objave Kur'ana, str. 190.

¹⁶ Hadis je ocijenjen hasen-predanjem. Bilježe ga Tirmizi u *Sunenu* i Ahmed u *Musnedu*.

Treba napomenuti da oholost odvodi čovjeka na put zla. Iako je svjestan da nije u pravu, mehanizam oholosti mu ne dozvoljava priznati ono što je autentično i sasvim prihvatljivo. Baš onima koji su opasani nepravdom i ohološću, pa su, zbog toga, zapostavili istinu, Allah nagovještava neizbježnu kaznu kakvu su zaslužili faraon i njegov narod o kojima Gospodar kaže: *I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita, pa pogledaj kako su skončali smutljivci* (En-Neml, 14).

Narcisoidnost i oholost vode čovjeka do provalije. Ukoliko se na vrijeme ne vrati i ne shvati položaj i ulogu u životu na ovome svijetu, početak će vjerovati da nešto vrijedi. Otuda su islamski velikani, kroz historiju, jedni drugima otvarali oči i svaku i najmanju oholost pokušavali istoga momenta neutralizirati.

Prenosi se da je Omer b. Abdulaziz obavio hadž prije nego je postao halifa. Tavus ga je vidio kako nadmeno i oholo korača, pa ga je prstima povukao za kraj odjeće i rekao mu: "Ovakav ne bi trebao biti hod onoga čiji je trbuh pun izmeta!" (El-Gazali: 6/458).

Prenosi se da je Muttarif b. Abdullah b. eš-Šihir vidio El-Muhelleba kako se oholo kreće u svilenom ogrtaču, pa mu je rekao: "Allahov robe, to je hod koji preziru Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s!" Muhelleb ga upita: "Zar ti ne znaš ko sam ja?" Muttarif mu odgo-

vori: "Znam ja ko si ti! U početku si bi sićušna kaplja sjemena, na kraju ćeš biti leš koji zaudara, a u međuvremenu u sebi nosiš izmet!" Nakon toga, Muhelleb, dirnut ovim riječima, nije nadmeno holao (El-Gazali: 6/458).

9. *I kao oni ispred kojih i iza kojih sno pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili – zato oni ne vide,*

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

Pri tumačenju prethodnog ajeta, spomenut je Ebu Džehl i njegov pokušaj napada na Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Kada je Ebu Džehl ispričao idolopoklonicima šta se dogodilo, Velid b. Mugireje izrazio želju da razbije glavu Vjerovjesniku, s.a.v.s. Međutim, Allah mu je stavio koprenu na vid, tako da je samo čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali ga nije mogao vidjeti. On se, također, vratio prijateljima i ispričao im da je totalno oslijepio i da Poslanika, s.a.v.s., uopće nije vidio!

Javio se i treći idolopoklonik koj je silno želio razbiti glavu Allahovom Vjesniku, s.a.v.s. Odmah se uputio, noseći kamen u ruci, to i realizirati. Međutim, vrlo brzo se, idući unatrag, vratio, pa na leđa i onesvijestio. Kada su ga upitali šta se dogodilo, rekao je:

“Desilo mi se nešto strašno! Vidio sam Muhammeda i, upravo kada sam mu se približio, ugledao sam ogromnog ždrijepca koji se ispriječio između njega i mene – nikada većeg nisao vidio – koji je kovitlao repom. Tako mi Lata i Uzzata, da sam mu se približio – pojeo bi me!” (El-Kurtubi 1996: 15/11).

Muhammed b. Ishak u svom predanju navodi: “Sjedili su Utbe i Šejbe b. Rebia, Ebu Džehl i Umejje b. Halef uhodeći Poslanika, a.s., da bi ga vrijeđali i uznemiravali. Poslanik, s.a.v.s., im je izišao u susret učeći suru Jasin, bacajući prašinu na njih dok je učio upravo ovaj ajet. Oni su oborili glave tako da je Poslanik, s.a.v.s., prošao neprimjetno pored njih.” (El-Kurtubi 1996: 15/13-14).

Dahhak, smatra da se riječi *Mi smo metnuli ispred njih pregradu* odnose na dunjaluk, a riječi *i iza njih pregradu* na Ahiret; dok riječi *zato oni ne vide* tumači kao da su slijepi prema proživljenju i prihvatanju dunjalučkih propisa (El-Kurtubi 1996: 15/14).

10. I njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati.

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَلَّذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

Ovo je konstatacija Gospodara svemira. Njome nastavlja kazivanje o stanju nevjernika i njihovom

sljepilu spram istine. Allah, znajući za njihovo sljepilo, oholost i nevjerstvo, jasno upozorava da neće nikada vjerovati i da će – bez obzira na sve silne dokaze i argumente – ostati negatori istine.

Spomenuti ajet se daleko bolje može razumjeti ako se razumiju prethodni ajeti: *Onima koji neće da vjeruju doista je svejedno opominjao ih ti ili ne opominjao – oni neće vjerovati! Allah je zapečatio srca njihova i uši njihove, a pred očima njihovim je koprena; njih čeka patnja golema!* (El-Bekara, 6-7); *Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju* (Et-Tevba, 93).

Budući da isključivo Allah zna ko će ostati nevjernik, i nakon svih naših pokušaja i angažiranja, dužni smo pokušavati ljudima prikućivati i servirati istinu. Ako pogledamo da'vetski angažman Allahovog Poslanika, s.a.v.s., vidjet ćemo da je on najokorjeliije protivnike islama pozivao na Pravi put. Možemo konstatirati da je dobar broj njih čvrsto prihvatio Istinu koju je do prije nekoliko trenutaka najviše mrzio. To vidimo i na primjeru Omera b. Hattaba, r.a., koji je kao idolopoklonik krenuo, iz mržnje, ubiti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali je u putu promijenio mišljenje i postao jedan od najprivrženijih Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., drugova. Znajući intenzitet mržnje koja je izbijala iz Omerovih, r.a., prsa, niko nije mogao pretpostaviti da će upravo on

postati jedan od ljudi na koje se Poslanik, s.a.v.s, može bezrezervno pouzdati!

Ovaj ajet govori o ljudima koji nikada neće ostaviti nevjerstvo. Međutim, takvu sudbinu jedino poznaje Allah, Gospodar svemira. Naš zadatak je da svakoj osobi, obzirom da ne znamo njen krajnji svršetak, ponudimo ljepotu islama koju smo sami spoznali. Prirodno je da se razočaramo kada uložimo ogroman trud na planu približavanja određene osobe Allahovoj vjeri, pa nas Uzvišeni Allah ovim ajetom razgaljuje i tješi kako bi tu činjenicu imali na umu.

Allah je, također, u primjerima Nuhove i Lutove, a.s., žene, kao i Nuhovog, a.s., sina, ilustrirao kako ni najbliži članovi naše porodice – ukoliko je Allah tako odredio – neće ući u lađu spasa i slijediti Allahov program na Zemlji. Sve je to u cilju jačanja volje za ustrajavanjem na putu približavanja istine svim ljudima: jedni će to prihvatiti, a drugi, bez obzira na sve očigledne dokaze, neće – oholost će ih odvesti u sasvim drugom smjeru.

*11. Tvoja opomena će koristiti samo onome koji
Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga*

*ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom
lijepom!*

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ
كَرِيمٍ

Gotovo svi komentatori Kur'ana tvrde da se *ez-zikr/opomena*, u ovom ajetu, odnosi na Allahovu knjigu – Kur'an. Neki komentatori izraz *bil-gajb/iako Ga ne vidi*, tumače kao: skriveno u srcu. Dakle, strah od Milostivog kriju od ljudi, čuvajući se licemjerstva, a srca im zatrepere kad se spomene Allah. Takvima će grijesi biti oprosteni i bit će uvedeni u Džennet gdje ih čeka ono što oko nije vidjelo, uho čulo, niti je moglo kome na um pasti. Vrhunac svega je viđenje Uzvišenog Allaha (El-Alusi 1985: 22/218).

Poruka ovoga ajeta je da nema puta ka Allahu bez slijeđenja Kur'ana i straha od Njega. Islam će, kao put i kodeks ponašanja, uzeti samo osobe koje priskrbe ova svojstva. Zato se ne treba čuditi negatorima i devalvatorima istine i univerzalne vrjednote časne vjere. Oni nemaju ova dva svojstva kao pokretače imanskog motora. Kada bi mogli afirmirati istinu bez ovih odlika, onda bi i auto moglo voziti bez goriva.

12. *Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali.*

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارُهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ
فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ

Ovdje Uzvišeni jasno nagovještava da će oživjeti mrtve, suprotno mišljenjima onih koji ne vjeruju u proživljenje nakon smrti. Uz to, Allah uvjerava čovječanstvo da je svako djelo registrirano i da će kompletan film ljudskog života biti prikazan na Danu u koji se ne smije sumnjati.

Međutim, Dahhak i Hasan el-Basri iznose zanimljiv stav, tumačeći riječi: *Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti*, da se ovdje misli na oživljavanje vjerovanjem nakon džahilijeta, neznanja i nevjerovanja (El-Kurtubi 1996: 15/1; El-Alusi 1985: 22/219).

O svakoj osobi postoji registar u kom su zapisana sva njezina djela, pa će na Sudnjem danu: *Svako saznati šta je pripremio, a šta propustio* (El-Infitar, 5): *Toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti* (El-Kijame, 13). Zato se savjetuje vjernicima da vode računa o postupcima, jer je sve pod strogom kontrolom: *O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte, jer On dobro zna šta radite* (El-Hašr, 18).

Allahove riječi *i djela koja su iza sebe ostavili* mnogi mufesssiri tumače kao dobra ili loša djela koja pojedinac ostavi iza sebe. U dobra djela ubrajaju: znanje ili knjige kojima se neko koristi nakon njihove smrti, neki trajni vakuf, džamija, česma i sl., a u loša djela: svaku vrstu nepravde i nasilja i bilo čega što će generacije nakon njih odvesti u zabludu i stranputicu i odvojiti ih od Allahovoga puta.

Neki termin *asarehum/djela koja su iza sebe ostavili* – budući da *eserun* znači *trag* – tumače kao tragove i korake koje su vjernici ostavljali odlascima u džamiju na namaz, želeći istaći posebnu nagradu koja je predviđena za ovo hairli djelo. Otuda je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nekim ashabima savjetovao da ne kupuju kuće blizu džamije, nego da ostanu stanovati podalje od nje, jer se svaki njihov korak i trag registrira, a time i nagrađuje (El-Kurtubi 1996: 15/16; Hakki: 7/375).

Ovaj slučaj je zabilježio Imam Tirmizi od Ebu Seida el-Hudrija, r.a., koji prenosi da su se pripadnici Benu Seleme htjeli preseliti iz udaljenog kvarta u blizinu Poslanikove, s.a.v.s., džamije, pa je objavljen ajet: *Mi ćemo, zaista, mrtve oživjeti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili*. Čuvši to, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: “Inne asarekum tuktebu/Uistinu se svaki vaš korak zapisuje!” Nakon ovih rije-

či, oni su nastavili živjeti u istom kvartu (Ramić 1984: 190-191).

Knjiga u kojoj se nalaze pohranjena sva djela, kako smatraju brojni komentatori Kur'ana, je *Levhi mahfuz*.¹⁷ U ovom ajetu je knjiga u kojoj su pohranjena sva ljudska djela definirana kao *Imamun mubin/Jasna knjiga*. Termin *Imam*, u značenju knjige u kojoj su pohranjena sva ljudska i dobra i loša djela, spomenut je u suri El-Isra: *A na Dan kad pozovemo sve ljude s vođom njihovim* (El-Isra, 71), tj. s knjigom koja obuhvaća sva i dobra i loša djela (Es-Sabuni 1981: 13/46).

Zanimljivo je da ovaj registar neće izostaviti ni jedno ni malo ni veliko djelo, kao što se navodi u ajetu: *I Knjiga će biti postavljena i vidjet ćete grijeshnike prestravljenе zbog onoga što je u njoj. "Teško nama!" – govorit će – "kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!" – i naći će upisano ono što su radili* (El-Kehf, 49).

Dakle, sve je, i veliko i malo, zabilježeno: *I sve što su uradili u listovima je, i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno* (El-Kamer, 52-53).

¹⁷ *Tefsir Ez-Zemahšeri*, 4/7; *Tefsir El-Bejdavi*, 2/866; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/17; *Tefsir Ibn Kesira*, str. 1114; *Tefsir El-Alusi*, 22/21; *Tefsir Es-Sabuni*, 13/46.

Ono što čovjek mora znati jeste da Allahu ništa nije skriveno i da će se naći u knjizi djela svakoga od nas: *u Knjizi je, Gospodaru mome nije ništa skriveno i On ništa ne zaboravlja* (Ta Ha, 52).

13. *Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada
kad su im došli poslanici;*

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ

Nakon garancije da je Muhammed, s.a.v.s., uistinu Allahov poslanik i da slijedi Istinski put i konstatacije da ima onih koji niječu kristalno čistu istinu, Gospodar svjetova želi utješiti Svoga Poslanika, s.a.v.s., da ni ranijim poslanicima i izaslanicima ljudi nisu, zbog tvrdoglavosti i oholosti, povjerovali. Navodi mu stanovnike naselja koji su identično postupili kao i njegovi sunarodnjaci, negirajući istinu i devalvirajući univerzalne vjerske vrjednute, pa su stradali od kazne koju je Allah poslao na njih.

Prema mišljenju većine komentatora Kur'ana, naselje koje se spominje ovdje je Antakija,¹⁸ grad u južnoj Turskoj, na samoj granici sa Sirijom.¹⁹ Međutim, Ibn

¹⁸ *Tefsirul-dželalejni*, str. 582; *Tefsir El-Bejdavi*, 2/866; *Tefsir Ismail Hakki*, 7/377; *Es-Sujuti, Ed-Durrul-mensur*, 5/490; Muhammed Ferid Vedždi, *El-Mushaful-mufesser*, str. 580; *Tefsir ez-Zuhajli*, 22/300.

¹⁹ Antakya (ant. Antiohija) je grad na rijeci Assi (Orontes), nedaleko od obale Sredozemnog mora. Poznat je po preradi duhana, pamuka, kože i

Kesir sumnja da je to Antakija, jer je taj grad povjerovao u Isaove, a.s., izaslanike. Također se zna da je ovaj grad, pored Jerusalema, Aleksandrije, Rima i Istanbula, bio centar kršćanskih patrijarha. Na temelju ajeta iz ovog poglavlja, doznaje se da su stanovnici ovog naselja uništeni, što oponira činjenici da je Antakija mjesto čiji su stanovnici prvi povjerovali u Isaa, a.s., kada im je poslao trojicu izaslanika.

Jedina mogućnost je, kako napominje Ibn Kesir, da su vjerovjesnici poslani stanovnicima Antakije u neka davna vremena, pa su ih porekli i Uzvišeni Allah ih je uništio, te je Antakija kasnije ponovo podignuta, pa su njezini stanovnici povjerovali Isaovim, a.s., izaslanicima (Ibn Kesir: 316).

U Antakiji je u to vrijeme živio Antioh, vladar tiranin koji je obožavao idole. Isa, a.s., je, po Allahovoj naredbi, poslao dvojicu učenika da tamošnji narod pozivaju Allahu.

Inače, poslanici o kojima je ovdje riječ spomenuti su četiri puta u ovom poglavlju. Razilaženja komentatora Kur'ana se kreću od toga da su poslanici direktno poslani od Uzvišenog Allaha do mišljenja da su oni, ustvari, izaslanici Isaa, a.s. – što je suštinski isto, jer su poslanici Allahovog poslanika Allahovi poslanici, Isa,

vune, ali i proizvodnji maslinovog ulja. Vidi: *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, 1/135.

a.s., je mogao poslati izaslanike samo po Allahovoj direktivi (El-Halidi 1989: 236-238). Sejjid Kutb, služeći se analogijom poslanstva Musaa, a.s., kada mu je Allah za pomoćnika dao brata Haruna, a.s., smatra da su prva dva poslanika poslani od strane Uzvišenog Allaha i da im je on, kao pomoćnika, poslao još jednog kako bi ih podržao u afirmiranju istine (Kutb 1999: 23/13).

Autori tefsirskih djela se razilaze u imenima ove dvojice poslanika. Neki tvrde da su se zvali Johan i Polus, drugi Toman i Polis, treći Nazus i Marus, četvrti Sem'an i Jahja, peti Junus i Jahja, a šesti Sadik i Saduk.²⁰ Razilaženja u imenima ove dvojice Allahovih poslanika i Isaovih, a.s., izaslanika potvrđuju da imena nisu bitna, već angažman i pokušaj približavanja Allahove riječi ljudima u Antakiji.

Također, činjenica da Allah ne spominje ime naselja upućuje na suštinu onoga u šta su pozivali izaslanici i odašilje poruku da'ijama, u svakom vremenu i prostoru, da se angažiraju kada se devalvira Allahova riječ, da je afirmiraju i ispravno interpretiraju.

Dvojica spomenutih poslanika su na putu ka Antakiji sreli starca Habiba en-Nedždžara, koji je čuvao ovce, pa su ga pozvali vjerovanju u Allaha, priznavši

²⁰ Vidi: *Tefsir El-Kurtubi*, 15/18 ; *Tefsir El-Alusi*, 22/22; *Ed-Durrul-mensur*, 5/490; *Tefsir Ez-Zubajli*, 22/302; Čolić, *Isa, s.a., u svjetlu islamske tradicije*, str. 205.

mu: “Mi smo izaslanici Isaa, a.s. Pozivamo te da vjeruješ Allaha i da Mu robuješ!” On je zatražio neki dokaz i nadnaravno djelo, pa su mu rekli: “Mi liječimo bolesne!” Budući da je imao sina na postelji, to je bila izvanredna prilika da se uvjeri u njihovu autentičnost. Odveo ih je do njega i zatražio da ga izliječe. Oni su dječaka potrali rukama i on je, Allahovom dozvolom, ustao zdrav. Kada je to Habib en-Nedžadžar vidio, povjerovao je u Allaha. Upravo će on jedini u ovom naselju povjerovati poslanicima, pa će biti počašćen da ga Gospodar svemira spomene u Svojoj Knjizi kao *čovjeka koji je došao s kraja grada žureći* da pomogne Isaovim, a.s., izaslanicima u da’vetskom zadatku.

Vijest o dvojici izaslanika se brzo proširila. Kako i ne bi kada su izliječili mnogo bolesnika, pa je vladar poslao stražu po njih. Kada su došli pred vladara, rekli su: “Mi smo Isaovi, a.s., izaslanici.” Vladar ih upita: “A šta vam je dokaz za to?” Oni odgovoriše: “Liječimo, Allahovom dozvolom, slijepe, gubave i bolesne, i pozivamo te da robuješ Jedinome Allahu. Nakon toga, vladar je naredio da ih zatvore i izbičuju – kako Vehb tvrdi – sa stotinu udaraca bičem (El-Kurtubi 1996: 15/18-19).

14. kad im Mi poslasm o dvojicu, ali im oni ne povjero vaše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: “Mi smo vama poslani!”

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَهُكُم مُّرْسَلُونَ

Kada Isa, a.s., sazna za sudbinu ove dvojice, poslao im, kao pojačanje, i trećeg izaslanika, Šim'unu, svog najboljeg učenika. Šim'un se nastanio u Antakiji. Često je posjećivao vladarevu djecu. Toliko se zbližio s njima, da su ga počeli u svemu slijediti i slušati. Kasnije se sprijateljio i sa vladarem koji je vremenom prihvatio njegov način ispovijedanja vjere i to javno obznanio. Nakon izvjesnog vremena, Šim'un reče vladaru: “Saznao sam da si zatvorio dvojicu ljudi koji su te pozivali Allahu. Zašto se nisi raspitao ko su i ko ih je poslao?!” Vladar mu je priznao: “Srdžba me spriječila da se raspitam o njima.” Šim'un mu mudro predloži: “*Bilo bi dobro kad bi ih doveo.*” Vladar prihvati i naredi da se to i učini. Kada su došli, Šim'un ih upita: “Koji je vaš argument za ono u što pozivate?” Njih dvojica odgovoriše: “Liječimo slijepe i gubave.”

Da bi dobili priliku dokazati tu tvrdnju, doveden je dječak bez očiju. Zanimljivo je da je mjesto gdje su trebale biti oči bilo ravno poput čela. Njih dvojica zamoliše Allaha da se kod dječaka pojave očne duplje.

Uzvišeni im odmah usliši dovu. Oni uzeše dvije grudvice zemlje i napraviše dva oka, staviše ih na njihovo mjesto i dječak – gle čuda! – progleda!

Vladar je bio impresioniran, pa reče: “Ovdje je tijelo dječaka koji je umro prije sedam dana, a još nije ukopan – čeka se dolazak njegovog oca. Recite mi, hoće li ga vaš Gospodar oživjeti?”

Donesoše beživotno tijelo. Dvojica izaslanika naglas proučiše dovu, a Šim'un u sebi – i dječak oživi. On reče ljudima: “Ja sam umro prije sedam dana, bio sam idolopoklonik i uveden sam u sedam dolina vatre. Opominjem vas da ostavite ono što činite i uzvjerujete u Allaha! Zatim su se otvorila nebeska vrata, pa sam vidio lijepog mladića koji se moli za ovu trojicu, Šim'una i njegova dva prijatelja. Molio je sve dok me Allah nije oživio. Ja svjedočim da je samo Allah bog i da nema sudruga, da je Isa Riječ Njegova i Duh od Njega i da su ovi ljudi Allahovi poslanici.”

Fascinirani dječakovim kazivanjem, prisutni upitaše: “Je li i ovaj Šim'un sa njima?” On odgovori: “Da, on je najbolji među njima!”

Šim'un prizna da je Mesihov izaslanik i pozva vladara da uzvjeruje u Allaha. Vladar i dobar dio naroda odmah povjeroše, dok se drugi dio nije htio odreći dotadašnjeg vjerovanja. El-Kušejri smatra da je,

ovom prilikom, samo vladar povjerovao u Allaha, dok je kompletan narod ostao u zabludi, pa je Allah poslao Džibrila koji je ispuštao strašan krik zbog kojeg su pomrli svi nevjernici (El-Kurtubi 1996: 15/19).

Zanimljivo je ezoteričko tumačenje ovoga ajeta u *Tefsiru Ibn Arebija*. On naselje uspoređuje s ljudskim tijelom, a trojicu poslanika s dušom, srcem i pameću. Nakon djelovanja duše i srca, na scenu stupa intelektualna snaga koja pokušava dovesti u sklad fizičku konstrukciju čovječijeg tijela (Ibn Arebi 1981: 2/326).

Analiza Šim'unovog da'vetskog angažmana

Ako analiziramo da'vetski angažman trojice poslanika, ustanovit ćemo izvjesne razlike koje nam mogu biti itekako korisne i dragocjene. Prva dvojica su nastupila otvoreno, bez ikakvih kalkulacija, tvrdeći da su poslanici koje je Allah, posredstvom Isaa, a.s., poslao u spomenuto naselje da pozovu ljude u istinsku vjeru. Oni su, argumentirajući poslanstvo, pokazali određene nadnaravne stvari, kao što su liječenje bolesnih, što je utjecalo da Habib en-Nedždžar prihvati Allahovu vjeru.

Međutim, Šim'un, koga je Allah poslao kao pojačanje prethodnoj dvojici, postupao sasvim drugačije. On, uvidjevši da su prethodnici imali veoma slab odziv među stanovnicima ovoga naselja, pribjegava drukčijoj

taktici i, u početku, uopće se ne predstavlja kao Allahov poslanik i Isaov, a.s., izaslanik, već postaje stanovnik ovog naselja i uzima kuću u blizini vladarevog dvora.

Cilj je sasvim jasan: približiti se vladarevoj porodici i pokušati je transformirati. Ako nju preobrazi, preobrazio je i čitavo naselje. Upravo onako kako je postupio Mus'ab b. Umejr, r.a., prvi ambasador da've u islamu, koga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao u Medinu da poučava malu grupu tamošnjih muslimana. Međutim, on se, uz savjesno poučavanje malobrojnih muslimana, angažirao na dostavljanju Allahove vjere i drugima. Pokušao je djelovati na najuglednije članove medinskog društva. Za kratko vrijeme, izuzetnim angažmanom i mudrom taktikom, uspio je prevesti na islam najuglednije Medinelije: Sa'da b. Muaza i Usejida b. Hudajra, r.a., lidere najvećih plemena. Veoma brzo iza toga, polovina Medinelija je prešla na islam, što je omogućilo nesmetanu realizaciju hidžre velikog broja muslimana.

Šim'un je, kao talentirani učenik Isaa, a.s., poznat i kao njegov najbolji učenik (havarijjun), upotrijebio perfektne metode prilaska ljudima. Postao izuzetno obljubljen i posebno drag svim stanovnicima naselja. Posebno se zbližio s vladarevom porodicom, namjeravajući tako djelovati na vladara, a time i na čitavo naselje.

Fascinirao je vladara koji je, nakon saznanja da je i Šim'un, a.s., poslanik, prihvatio Allahovu vjeru, ali njegov narod – iz oholosti i tvrdoglavosti – to nije učinio. Ovo upućuje na činjenicu da su ljudi nepredvidivi. Ono što očekujemo kao sigurnu posljedicu nekada se, na opće iznenađenje, ne ostvari, a nekada kada i ne očekuješ, na našu sreću, iznenađa se ostvari. Otuda je naš zadatak konstantan rad i zalaganje, a konačan ishod je u Allahovoj ruci!

15. *“Vi ste ljudi kao i mi” – oni odgovoriše – “Miloštivi nije objavio ništa, vi neistinu govorite!”*

قَالُوا مَا أَتَيْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا
تَكْذِبُونَ

Nisu samo stanovnici ovog naselja iznenađeni dolaskom poslanika u ljudskom liku. Ovu zapitanost nalazimo i kod drugih naroda kroz historiju čovječanstva.

Stanovnici Antakije su smatrali, kao i mnogi drugi nevjernici, da ljudi koji su im došli ne mogu biti poslanici, jer se ne razlikuju od njih – jedu kao i oni, hodaju po zemlji i vrše fiziološke potrebe. Očito je da su mnogi narodi kroz historiju, pa tako i stanovnici Antakije, očekivali poslanika s neba, sa sasvim drugačijom konstrukcijom i osobinama. Međutim, Uzvišeni je učinio da poslanstvo bude neka vrsta Allahovog pro-

grama življenja čovječanstva. Život poslanika je realan primjer života skladnog tom božanskom programu, i to programu koji poziva narod slijedenju poslanika koji treba biti uzor. Da bi bio uzor, on mora biti jedan od njih, jer ga tek tada, kako primjećuje Sejjid Kutb, mogu slijediti i oponašati (Kutb 1999: 23/14).

Otuda stanovnici ovog naselja, želeći opravdati oholost i narcisoidnost, ugone u laž poslanike, uzvi-kujući: “Vi ste ljudi kao i mi!” Uzvišeni Allah, u Svojoj Knjizi, spominje da su istu logiku i ista opravdanja upotrebljavali i Nuhov, a.s., narod, i Ad, i Semud, a i oni poslije njih: “*Vi ste ljudi kao i mi. Hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali – pa donesite nam čudo vidljivo!*” (Ibrahim, 10). Na ovu njihovu konstataciju, poslanici bi odgovarali: “*Mi jesmo ljudi kao i vi, ali Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje – a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju.*” (Ibrahim, 11).

16-17. “*Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani*” – rekoše oni – “*i dužni smo samo jasno obznaniti.*”

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ. قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ

Za poslanike je dovoljno to što Allah zna, jer je On najbolji garant njihovog uspjeha, najbolji Zaštitinik i Pomagač. Oni su svjesni da, ukoliko ih Allah ne pomogne, niko od ljudi to ne može učiniti, pa čak kada bi se svi sakupili. S druge strane, poslanici su tvrdili da Allah zna da su oni, uistinu, njima poslani i da bi ih Allah, kada bi na Njega laž iznijeli, najtežom kaznom kaznio. Jedina zadaća poslanika i da'ija jeste dostavljanje i obznanjivanje istine, bez primjesa bilo kakve sile, prisiljavanja i nametanja. Jedini princip djelovanja svih Allahovih poslanika, shodno tome trebao bi biti i princip da'ija do Sudnjega dana, je: prezentiranje Allahove istine najljepšim metodama i uporno kucanje na svijest. Poslanici otuda i konstatiraju da je njihovo samo jasno obznaniti, jer izuzetno dobro znaju da oni ne upućuju, već isključivo Gospodar svemira i svih nas.

Pogledajmo kako oni lijepo i ponosno ubjeđuju te stanovnike i, bez imalo srdžbe i mržnje, konstatiraju da njihov Gospodar, uistinu, zna da su oni njima poslani. Na kraju, samo blago dodaju da njihov zadatak nije ništa drugo do jasno obznanjivanje i dostavljanje Istine.

18. Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite. Ako se ne okanite, kamenovat ćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja od nas."

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ
أَلِيمٌ

Žalosno je kada oni koji nered i anarhiju siju na Zemlji optužuju one koji uspostavljaju red i sklad da donose zlo i nesreću. Zar danas brojni stanovnici Zemlje, čineći blud, homoseksualizam i druge anomalije, ne napadaju one koji ih upozoravaju na opasnost i štetnost tih postupaka?! Zar logika grješnika nije ista kroz sva vremena i sve prostore?!

Stanovnici ovog naselja smatraju da im poslanici donose nesreću, tj. slute da će, ako ih zadesi bilo kakav belaj, to biti upravo zbog njih. Oni ne samo da smatraju da im poslanici donose nesreću nego im čak i prijete kamenovanjem i bolnom patnjom.

Neki smatraju da se pod *kamenovanjem* misli na verbalne napade koje će nevjernici upotrijebiti, dok većina misli da se pod tim podrazumijevaju fizički napadi sa smrtnim posljedicama, što će kasnije, kako ćemo vidjeti, i biti realizirano od strane stanovnika ovog naselja (Ibn Kesir 1997: 316).

19. *“Uzrok vaše nesreće je s vama!” – rekoše oni.*

“Zar zato što ste opomenuti? Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi.”

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

Na žalost, mnogi ljudi ne vide da, radeći loša djela, sami sebi kopaju jamu u koju će nedvojbeno jednoga dana pasti. Kada se pređe granica zla, ona aktivira nesreću koju je Allah odredio za takvu vrstu ljudi, i oni stradaju.

Stanovnike ovog naselja, zato što se nisu htjeli odazvati pozivu poslanika – kako navodi Seid Havva – zadesile su razne nesreće: kiša im nije padala tri godine, pojavila se guba. Za nesreću su optuživali poslanike, a izazvali su je vlastitim postupcima (Dedić 2005: 18).

Ovih nekoliko ajeta jasno tretira logiku oholih i tvrdoglavih ljudi koji su napunili stranice historije. Tvrdoglavost i oholost su ih spriječile da postanu sretnici i na ovom i na Budućem svijetu, da budu nasljednici prelijepih džennetskih perivoja.

Međutim, uvijek je bilo i bit će ljudi koji će taloge oholosti, tvrdoglavosti i samoljublja odagnati od sebe i pokušati odgonetnuti životnu enigmu o cilju naše egzistencije i punim bićem se, bez obzira na sva iskušenja i žrtve, predati Allahu i Njegovom savršenom konceptu života na ovome svijetu. Učiniti to u vremenu kada se

svi drugi drznu ustati protiv Allahove vjere i Njegovih poslanika, doima se, uistinu, velikim, hrabrim i vizionarskim. Uvijek je bilo i bit će takvih pojedinaca. Jedan od takvih koje Allah posebno ističe je, svakako, Habib en-Nedždždar, obični čovjek koji zbog razvijene svijesti, da'vetske angažiranosti i poslovične požrtvovanosti zadobija poziciju u Allahovoj Knjizi.

20.-21. I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek i reče: "O narode moj, slijedi one koji su poslani, Slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na Pravom su putu!"

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ . وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

Čovjek koji je žurno stigao s kraja grada, jer je živio u jednoj pećini, s namjerom da pomogne poslanicima i svoj narod nagovori na slijedenje njihovog puta bio je, prema komentatorima Kur'ana, Habib b. Merijj ili Habib b. Israil en-Nedždžar. Prozvan je *En-Nedždždar/Stolar* zbog zanata kojim se bavio. Neki mufessiri navode da je bio *iskaf/obučar*, *kassar/bjelilac platna*, a po nekima *harras/zemljoradnik*.²¹

²¹ Vidi: *Tefsir El-Kurtubi*, 15/21; *Tefsir El-Alusi*, 22/225; Es-Sujuti, *Ed-Durrul-mensur*, 5/491.

Živio je 600 godina prije posljednjeg Allahovog poslanika, Muhammeda, s.a.v.s. Za život je zarađivao praveći kipove i prodajući ih jer je to, po mnogima, bilo dozvoljeno u njegovo vrijeme – obzirom da njegov narod nije obožavao kipove (El-Kurtubi 1996: 15/21).

Taberi navodi da se bavio proizvodnjom i prodajom užadi, ulara i povodaca, da je bio iskreni vjernik koji je navečer zaradu dijelio na dvoje: polovinu je odvajao za porodicu, a polovinu dijelio kao sadaku siromašnima (Et-Taberi 1978: 23/102).

Zanimljiva je tvrdnja nekih mufessira da je Habib en-Nedždžar vjerovao u poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., iako je živio 600 godina prije njega. Nije to ništa čudno – kako navodi Zemahšeri – budući da su o Muhammedu, s.a.v.s., imali informacije u ranijim Allahovim objavama. Tako je i Vereka b. Nevfel, kada mu je Hatidža, r.a., ispričala o Poslanikovom, s.a.v.s., događaju u pećini Hira, odmah povjerovao u Vjerovjesnika, s.a.v.s., kazavši kako je to već objavljeno u ranijim objavama (Ez-Zemahšeri: 4/10).

Međutim, Kurtubi navodi da je Habib en-Nedždžar obožao kipove sedamdeset godina, ali od njih nije imao nikakve koristi. Kada su se pojavila trojica poslanika, s jasnom predodžbom o Uzvišenom Allahu, Koji sve vidi, sve zna i sve može, on je s nevjericom gledao u njih. Međutim, kada su pokazali nadnaravna

djela i izliječili mu sina, shvatio je da od kipova nema ni koristi ni štete, pa je odmah prihvatio ovaj koncept vjerovanja i počeo slijediti njihovo učenje.²²

Zanimljivo je da ga Muhammed Ferid Vedždi ubraja u jednog od Isaovih, a.s., pomagača – havarijuna, što ne spominje ni jedan drugi komentator Kur'ana (Vedždi: 580).

Kad je čuo da njegov narod želi ubiti poslanike, došao je trčeći s kraja grada i pozivajući sunarodnike da vjeruju u Allaha i slijede poslanike.

Ima mišljenja da je Habib en-Nedždžar imao znanje ranijih Objava, da je bio osvjedočeni vjernik u Allaha, da se predano klanjao Gospodaru svih svjetova u pećini, udaljen od iskušenja onih koje je nevjerovanje ophrvalo. Kada je čuo da su se pojavili poslanici, s ushićenjem i zadovoljstvom je krenuo da im bude pri ruci – što odgovara hadisu Ibn Abbasa, r.a., u kojem Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Preteče svojih naroda su trojica, oni nisu proveli u nevjerstvu ni koliko se može okom trepnuti. To su: Alija b. Ebi Talib, čovjek iz poglavlja Jasin i vjernik iz faraonove porodice.” (Es-Sujuti 1990a: 5/492).

²² Vidi o tome: *Tefsir Et-Taberi*, 23/102; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/21-22; Kurdić, *Kako su poslanici pozivali u islam*, str. 127-128.

U jednom drugom predanju stoji: "Tri osobe ni jednog momenta nisu provele u nevjerstvu: vjernik iz poglavlja Jasin, Ali b. Ebi Talib i faraonova žena Asija." (Es-Sujuti 1990a: 5/492).

Ibn Abbas, r.a., navodi predanje u kojem je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izjavio: "Trojica su iskrenih: Hazekil – vjernik iz faraonovog naroda; Habib en-Nedždžar – čovjek iz poglavlja Jasin i Alija b. Ebi Talib." (Es-Sujuti 1990a: 5/492).

Treba još spomenuti da su neki iz ovog ajeta razumjeli kako su ljudi iz rubnih dijelova grada bliži čistoj, neiskvarenoj prirodi, te da se zbog toga lakše odazivaju pozivu. Drugi kažu da ovaj slučaj ukazuje da su stanovnici centralnog dijela grada privrženiji naslijeđenim vjerovanjima, bez obzira bila ona ispravna ili ne.

22-24. Zašto da se ne klanjam Onome Koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti? Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega? Ako milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje mi neće biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, a ja bih tada bio u pravoj zabludi;

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدَ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٢) أَلَا أَخَذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنْهُمْ شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ (٢٣) إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

Pogledajmo kako se Habib en-Nedždžar obraća sugrađanima. U njegovom govoru nema nimalo nape-
tosti, ljutnje, grubosti niti mržnje. Govor mu odiše mu-
drošću, blagošću i prefinjenošću. Obraća se sukladno
kur'anskoj preporuci: *Na put Gospodara svoga mudro i
lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način ra-
spravljaj* (En-Nahl, 125).

On, ustvari, pokušava dobiti na vremenu, po-
stavljajući pitanja upraviteljima grada i razljućenoj
masi, kako bi ih zaustavio u nakani da ubiju trojicu
poslanika.

25. *"Ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!"*

إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ

Kada je Habib en-Nedžar vidio da su se okomili
na poslanike, pokušavao ih je rasrditi priznanjem da
i sam vjeruje u Allaha, kako bi se usmjerili na njega i
prestali maltretirati spomenutu trojicu. On se je, ustva-
ri, želio žrtvovati, znajući za nagradu koju zaslužuje
osoba koja se angažira da Allahova vjera dominira. U
isto vrijeme, to je i želja da spasi poslanike koji će na-
staviti misiju islama čime se svjetlo Allahove vjere neće
ugasiti. Neki, mufessiri pak, tvrde da se obraća posla-
nicima pozivajući ih da posvjedoče kod Allaha da je
povjerovao (El-Alusi 1985: 22/228).

Nakon ovih riječi, narod se rasrdio, oborili su ga i nemilosrdno gazili dok mu utroba nije izišla i dok tako nije umro. U drugim predanjima stoji da su ga sunarodnjaci spalili. Neki kažu da su ga živog zakopali, a da mu, tom prilikom, niko nije pritekao upomoć. Katade navodi da je, dok su ga kamenovali, izgovarao: "Allahu, uputi moj narod, jer oni ne znaju" – sve dok nije izdahnuo. (Ibn Kesira 2000: str. 1116; El-Alusi 1985: 22/228).

Ibn Mes'ud, r.a., kaže: "Kada je Habib en-Nedždždar pozivao svoj narod da se odazove poslanicima i kada su ga, zbog toga, počeli daviti, on se okrenuo poslanicima, znajući da će podleći pod torturom, i rekao im da bi sutra, na Sudnjem danu, svjedočili njegovu vjeru i žrtvu: 'Ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte me!'" (El-Alusi 1985: 22/228).

Hasan el-Basri iznosi zanimljivo mišljenje: "Kada ga je narod htio ubiti, Allah ga je uzdigao na nebo. On je u Džennetu i neće umrijeti sve dok ne nestane neba i propadne Džennet. Kad Allah opet stvori Džennet, uvest će ga u njega." Međutim, Hasan, na kraju, konstatira: "Ipak, prihvatljivije je mišljenje u kojem se kaže da je Habib en-Nedždždar ubijen." (El-Alusi 1985: 22/218).

U nekim djelima se navodi da su stanovnici Antakije ubili i trojicu poslanika, dok drugi tvrde da su

napadači bili zabavljeni ubijanjem Habiba en-Nedždž-dara, tako da su se u tom metežu spomenuta trojica poslanika neprimjetno izvukla iz mase i živa i zdrava napustila Antakiju (El-Alusi 1985: 22/228-229; Čolić 2000: 211).

26-27. *I reći će se: "Uđi u Džennet!" – a on će reći:*

"Kamo sreće da narod moj zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!"

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (٢٦) بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي
وَجَعَلَ لِي مِنَ الْمَكْرَمِينَ

Abdullah b. Abbas, r.a., tumačeći ove ajete, kaže: "Kada ga je njegov narod ubio, Uzvišeni Allah ga je uveo u Džennet, pa je, kada je tamo vidio sreću i blagostanje, rekao: 'Kamo sreće da moj narod zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep prijem mi pripremio!' – tj. povjerovali bi u ono u što sam ja vjerovao, pa bi dobili ono što sam ja dobio." (Ibn Kesir 1997: 317). Ibn Abbas, r.a., lijepo zaključuje da je Habib en-Nedždžar savjetovao svoj narod dok je bio živ, ali i kada je umro (El-Kurtubi 1996: 15/23). Ovim se aludira da je preselio s ovoga svijeta i da mu je duša u Džennetu skupa s dušama drugih šehida. On sada želi obavijestiti svoj narod da su učinili veliku grešku ubivši ga.

Ovaj primjer svjedoči o veličini njegove ljubavi i brige za drugoga: dok ga gaze, on moli Allaha da im oprost i savjetuje ih poslije smrti, želeći da i oni zarade oprost i uđu u Džennet.

Sličnih primjera nalazimo i u životopisu Muhammeda, s.a.v.s. Ilustrativan je primjer zlostavljanja Muhammeda, s.a.v.s., od strane Taifija 10. godine poslanstva. Nakon divljanja taifske omladine i njihovog do kraja grubog i neljudskog maltretiranja Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovog vjernog pratioca Zejda b. Harisa, r.a., dolazi Melek brda i nudi posljednjem Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da na Taif strovali okolna brda, na što Poslanik, s.a.v.s., samo konstatira da su oni narod koji ne zna i moli Allaha da ih uputi na put Istine (Halilović 2007: 152-155). On meleku jasno odgovara: "Ne, ja to ne želim! Molim Allaha da iz njihovih kičmi izvede one koji će samo Njega obožavati i koji Mu neće sudru-ga pripisivati." (Buhari; Muslim 1995).

Ovo je stanje poslanika, evlija i iskrenih da'ija. Njihova srca su čista od zlobe i želje za osvetom. Njihova opsesija je otrgnuti čovjeka iz čeljusti zablude i prikučiti ga Allahovoj milosti. Žrtva na putu realiziranja te ideje je najmanje važna. Razlog što danas nema takvog uspjeha leži upravo u nedostatku želje i takve žrtve. Nas, na žalost, najmanje iskušenje zaustavi na putu prezentiranja istine ljudima, a najmanji povik nas

razočara i otjera u apatiju. Upravo zato i nema nekih velikih uspjeha u našem da'vetskom djelovanju.

Poruke prethodnih ajeta

Kur'ansko kazivanje o čovjeku iz poglavlja Jasin eksplicite ukazuje na sljedeće:

1. Da'vetska aktivnost i drugih, a ne samo poslanika. U našem slučaju, svaki pripadnik islama je obavezan pružiti maksimum na planu približavanja istine ljudima. To nije dužnost isključivo imama i islamske uleme.

2. Izbjegavati davati fetve i stručno objašnjavati detalje islama. Treba napomenuti da je svaki pripadnik islama obavezan da'vetski djelovati i prenositi temeljne postulate islama ne upuštajući se u stručnu razradu istih, jer je to ingerencija učenih ljudi. Čovjek iz poglavlja Jasin to perfektno manifestira. On ne kaže: "Slijedite me i slušajte moje fetve i moja objašnjenja!" nego: "O narode moj, slijedi one koji su poslani!" Dakle, njegova da'vetska uloga je pozivati u slijeđenje onih koji znaju ispravno i utemeljeno tumačiti vjeru, a ne upuštati se u tumačenje najkompliciranijih tematskih cjelina, kao što rade, na žalost, neki današnji da'ije!

3. Da'vetska angažiranost se ne naplaćuje. Treba iznaći načina kako doći do halal-opskrbe, tako da naš

da'vetski angažman bude istinski upražnjavan isključivo u ime Gospodara svjetova, ne očekujući od toga dunjalučki šććar i prolazni bakšić. Ovo je jedno od pravila ispravne da've. Otuda, Habib en-Nedždžar, pozivajući svoj narod, posebno potcrtava: "Slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na Pravom su putu!"

Na žalost, mnoge današnje da'ije ništa neće učiniti dok im se za tu aktivnost ne plati. U ovome, pored ostalih stvari, treba tražiti uzroke našeg neuspjeha. Potrebno je naglasiti da su naši imami i drugi brojni službenici Islamske zajednice profesionalno upošljeni i da za taj angažman dobijaju plaću. Ova praksa je sasvim dopuštena, ali pod uvjetom da se ne angažiraju samo u aktivnostima koje su obuhvaćene tim službenim zadacima. Njihovo polje djelovanja bi trebalo, pored profesionalnih, obuhvatiti i drugi dio angažmana, kako bi pokazali da istinski djeluju i u onim segmentima koji nisu materijalno vrjednovani.

4. Pokazati određenu žrtvu na planu propagiranja vjere. Svaki pripadnik islama treba osjetiti potrebu žrtvovanja na Allahovom putu. Ta žrtva može biti manifestirana ulaganjem vremena, materijalnih dobara ili nekim drugim vidom. Čovjek iz poglavlja Jasin je čak žrtvovao život. Znao je da će biti ubijen ukoliko podrži poslanike, koji su, također, kako neki tvrde, bili ubijeni.

5. Negiranje istine, ismijavanje s njom i maltretiranje njenih nosilaca, nakon jasnih dokaza i da'vetskog djelovanja, obavezno rezultira Allahovom, dž.š., kaznom. To je nepromjenljivi Allahov, dž.š., zakon na Zemlji. I u slučaju ovog da'ije je ta zakonomjernost primjenjena. Uzvišeni Allah jasno napominje:

I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo voj-sku s neba poslali, niti smo to ikada činili, samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli. O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao, a da mu se nisu narugali. Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije, a svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni.
(Jasin, 28-32)

6. Nespominjanje imena ovog da'ije u Kur'anu eksplicite ukazuje da će takvih istinskih boraca za islam biti u svim vremenima i na svim prostorima, kao i da bi spominjanje njegovog imena, na neki način, ograničavalo druge da'ije.

To se jasno ilustrira u hadisu kojeg bilježi Ibn Ebi Hatim od Ibn Umjera, a u kom se kaže da je Urve b. Mes'ud es-Sekafi, r.a., predložio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s: "Pošalji me mome narodu da ih pozivam u islam", na što mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Bojim se da će te ubiti!" Urve je konstatirao: "Kad bi me našli

na spavanju, ne bi me probudili.” Nakon ovoga, Poslanik, s.a.v.s., mu je dopustio da’vetsko djelovanje u svom narodu.

Kada je krenuo, prošao je pored kipova Lata i Uzata, rekavši: “Ujutro ću vam učiniti nešto što vam se neće dopasti”. Čuvši te riječi, propadnici plemena Sekif se naljutiše. On im je rekao: “O Sekife, Lat i Uzzat ništa ne vrijede! Primite islam – bit ćete spašeni!” Ponovio je to tri puta, nakon čega ga je neki čovjek gađao i pogodio u glavnu venu na ruci – što je rezultiralo smrću. Kada je to saznao Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: “Ovaj je sličan čovjeku iz Jasina, koji će reći: ‘Kamo sreće da moj narod zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i počastvovanim me učinio!’” (Ibn Kesir 2000: 1116).

7. Uvođenje En-Nedždžara u Džennet zbog djelovanja i žrtvovanja dovoljan je signal koji je Allah, dž.š., odaslao svim da’ijama i trudbenicima na ovom svijetu.

8. Analizirajući slučaj čovjeka iz poglavlja Jasin i iščitavajući ovu suru, nedvosmisleno nam se nameće besmislenost učenja ovog poglavlja isključivo mrtvima. Njegove poruke su žive i pokretačke, i došle su, prije svega, kako Allah, dž.š., kaže u ovom poglavlju: *li junzire men kane hajjen / da opomene onoga ko je živ* (Jasin, 70).

Katastrofalno je kako su ova i brojne druge kur'anske sure, umjesto žive, pokretačke riječi, snage i iniciranja ka novim da'vetskim aktivnostima, postale isključivo učenje mrtvima – što je apsolutno suprotno kur'anskim intencijama!

28. I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili.

وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ

Uzvišeni Allah obavještava da je kaznio antakij-ski narod, zbog ugonjenja u laž Njegovih poslanika i likvidiranja Habiba en-Nedždžara koji je srcem i dušom podržao trojicu poslanika.

Allah nije poslao vojsku meleka da ih uništi, već je to učinio samo s jednim melekom. Neke je uništio potopom, neke zemljotresom, a neke spuštanjem vojske s neba – što je jedna od posebnih odlika Muhammeda, s.a.v.s. Time ga je Allah počastio i uzdigao iznad svih poslanika. Njemu je spuštao meleke za vrijeme borbi, kao što je bio slučaj u Bici na Bedru i u Bici na Hendeku.

Uzvišeni Allah obavještava o slanju meleka u Bici na Bedru: *Allah vas je pomogao i na Bedru, kada ste bili malobrojni – zato se bojte Allaha, da biste bili zahvalni – kad si ti rekao vjernicima: “Zar vam neće biti dovoljno*

da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježених (Ali Imran, 124-125).

Allah je poslao meleke i u Bici na Hendeku: O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo mi protiv njih vjetar poslali, i vojske koje vi niste vidjeli (EL-Ahzab, 9). Riječi i vojske koje vi niste vidjeli Ibn Kesir tumači kao meleke koji su tresli nevjernike i u njihova srca strah i trepet ubacivali (Ibn Kesir 2000: 1061).

Ovdje se govori o Allahovoj kazni nakon likvidacije Habiba en-Nedždžara, što upućuje na to – kako spominju neki tefsirski izvori – da trojica poslanika nisu bili ubijeni nego samo maltretirani (El-Alusi 1985: 23/2).

29. samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ

Allah im je poslao Džibrila koji je uzeo za do-vratnike kapije njihovog grada, i prema njima ispustio strašan krik, te su svi pomrli, nije ostalo ni jedno oko treptati (Ibn Kesir 1997: 318).

Ovim se ukazuje na nemoć tog naroda i svemoć Gospodara svjetova. Ponižava se narod koji ubija nevine ljude samo zato što ih savjetuju želeći im da postanu stanovnici džennetskih perivoja. Allah, dakle, ne šalje čitavu vojsku s neba, dovoljan je samo jedan melek koji će kriknuti – i svi, odjednom, postanu mrtvi, skamenjeni i nepomični.

Ovo je lekcija svim današnjim nevjernicima i griješnicima koji ogavnim grijesima prkose Uzvišenom Allahu. Ovo je lekcija diktatorima koji, zapostavljajući pravdu, čine nasilje na Zemlji. Ovo je lekcija homoseksualcima i lezbejkama koji prkose Allahovim zabranama jednim tako opakim i ogavnim činom. Zar i današnji čovjek, ne respektirajući Allahove riječi i oštre zabrane, ne izaziva ovakvu vrstu kazne, koja nekada može doći u krik meleka, a nekada personificirana u zemljotresu, cunamiju, tajfunu, poplavi ili sličnim šamarima koje Allah dijeli neposlušnima i oholima još na ovom svijetu?!

30. O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao, a da mu se nisu narugali.

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

Ibn Kesir tvrdi da će ljudi žaliti sebe i kajati se, kada na Sudnjem danu vide kaznu, zbog nepoštivanja

zapovijedi Uzvišenog Allaha i ispoljenih manjkavosti. Međutim, tada im neće koristiti ni pokajanje ni žaljenje, doživjet će bolnu patnju (Ibn Kesir 2000: 1116).

Dahhak veli da su riječi *O kako su ljudi jadni* izrekli meleki kojima su proklinjali nevjernike kada su pobili poslanike (El-Kurtubi 1996: 15/26). Drugi navode da su to riječi trojice poslanika, nakon što je narod ubio Habiba en-Nedždžara. Poslanici su tada rekli: "Teško ovima!" Ima mišljenja da je to, ustvari, izgovorio Habib en-Nedždždar kada je vidio s kakvom mržnjom narod napada poslanike, kao i namjeru da i njega, samo zato što ih savjetuje, žele likvidirati. (El-Kurtubi 1996: 15/26-27; El-Alusi 1985: 23/3-4).

Zar neko može biti jasniji od osobe koja kristalno čistu istinu i perfektno jasnu vrlinu ismijava, a preferira, pa čak i prakticira, ono što je ispod nivoa životinje!? Zbilja su takve osobe bijedne! One će se takvima na Sudnjem danu i vidjeti, ali tada će biti isuviše kasno.

31. Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije,

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

Pogledajmo kako Allah negatorima, oholima i tvrdoglavima razbuđuje svijest i trese intelekt konstatiranjem Svoje moći i zakonitosti koju je uspostavio na

ovome svijetu. Allahova prirodna zakonitost je: ako padnemo u vodu, smokrit ćemo se; ako se nađemo u blizini peći, ogrijat ćemo se; ako padnemo s visine, polomit ćemo se. Ista ova prirodna zakonitost je i: ako ne poslušamo Njegove naredbe, bit ćemo kažnjeni, uništeni – niko od nas se poslije toga neće vratiti na ovaj svijet.

Ovim se ajetom negiraju svi argumenti zablude o reinkarnaciji, o navodnom vraćanju duša na ovaj svijet nakon smrti kako bi živjele novi život u novome tijelu.

U stradanju ranijih pokoljenja, koja su iskusila kaznu i više se ne vraćaju, ima, uistinu, velikih pouka za svakoga ko razmišlja. To konstatira Allah: *A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?* (El-Kamer, 17)

Oholi i tvrdoglavi ljudi, međutim, ne razmišljaju o tome, nego idu stazama svojih prethodnika ne želeći poslušati jasno upozorenje i dobronamjerni savjet. Zar može i ijedna situacija biti jadnija od ove?

32. a svi će oni biti zajedno pred Nas dovedeni.

وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

Ljudi će na Drugome svijetu biti proživljeni i dovedeni pred svoga Gospodara, svidjelo se to njima ili

ne. Dakle, pred Allaha će biti dovedeni i oni koji su bili uništeni. Uništenje i bolna kazna na ovome svijetu neće im neutralizirati niti otkloniti još bolniju kaznu na Onome svijetu. Otuda je bitno razmišljati o ovim ajetima i ne dopustiti sebi rizik dvostruke kazne.

Pogledajmo kako Allah prethodnim ajetima uliva snagu i rasplamsava nadu Poslaniku, s.a.v.s., ali i svim da'ijama i trudbenicima na putu islama, da ne klonu duhom. Ovi ajeti motiviraju svakog da'iju da se s još više elana i entuzijazma aktivira na planu dostavljanja Allahove vjere. Oni eksplicite pokazuju da je svaki pokret da'ije praćen od Sveznajućeg i da će svaki njegov gest biti nagrađen onoga Dana kada mnogi budu u strahovitim kušnjama i bolnim kaznama. Nagrada onih koji su se angažirali na promoviranju Allahove vjere u vrijeme njenog devalviranja bit će Džennet i džennetski perivoji. Zato se vrijedi angažirati, žrtvovati, pa ako treba dati i život, kao što je učinio i Habib en-Nedždžar, i za te univerzalne vrjednute garantirano zadobiti džennetske ljepote!

33-35. Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru – da oni jedu plodove

*njihove i od onoga što ruke njihove privrijede,
pa zašto neće da budu zahvalni?*

وَأَيُّهُمْ لَّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ (۳۳)
وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ (۳۴)
لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ.

Nakon aktualiziranja da'vetskog angažmana trojice poslanika i Habiba en-Nedždžara, te utjerivanja Allahovih poslanika i Isaovih, a.s., izaslanika u laž od strane stanovnika naselja u koje su upućeni i poslije obavještavanja o njihovom uništenju, Allah podastire racionalne dokaze ljudima o Svojoj supremaciji u svemiru navodeći argumente koji su im bliski, s kojima se konstantno susreću. Na taj način im približava istinu, kako bi povjerovali i spasili se i na ovom i na Budućem svijetu. On, Uzvišeni, navodi primjere koji upućuju na Njegovo postojanje, čime se praktično primoravaju svi ljudi da priznaju moć, nadmoć i svemoć Gospodara svemira.

Zašto Allah spominje, na prvom mjestu, od toliko nebeskih tijela baš Zemlju? Zašto ne spominje Merkur, Veneru, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun ili Pluton? Kako i zašto je baš Zemlja jedina kojoj je omogućeno da bude podobna za život, imajući pri tome sve uvjete kojim je samo nju Uzvišeni obdario: gustoću, silu teže, kretanje, vazduh, vodu i drugo? Zašto nema

života niti uvjeta za život na drugim nebeskim tijelima? Da li je to slučajnost ili božanska mudrost?

Iako je Plemeniti Allah definira kao *mrtvu*, na njoj je isključivo odredio život. Ona, ustvari, i jeste mrtva, i ostala bi mrtva, bez Allahove mudrosti i zakonitosti kojima je uspostavio život na njoj. Allah je dao sve potrebne uvjete za život koji su proporcionalni i skladni: udaljenost od Sunca; nužnu temperaturu; gustoću veću od gustine svake druge planete, pa i Sunčeve; silu teže; njezino dnevno kruženje je dovoljno da dan i noć omoguće rad i odmor; njezino godišnje okretanje sasvim logično i dovoljno za postojanje godišnjih doba. Zemlja ima pogodnu vodu i vazduh za život.

Život na Zemlji ne bi mogao biti ni zamišljen bez kiše, te nebeske tvornice koja oživljava zemlju iz mrtvila i čini da na njoj nikne život. Taj veliki fenomen ne bi nikad mogao doći do izražaja da nije kretanja, kruženja, nagiba, povećavanja nivoa mora, rastapanja, ujedinjavanja, zgrušavanja i drugih pojava. Postavljamo pitanje: da li je moguće da su se svi ti zakoni i zakonitosti odjedanput našli na okupu pukim slučajem?

Allah je vodu stvorio kao izvor života biljaka i životinja. Kur'an za vodu koja je stacionirana na Zemlji kaže: *Od vode smo sve živo stvorili!* Nauka tvrdi da je voda izvor svega živog na Zemlji. Naučnici tvrde da je voda sastavljena od dva elementa: kiseonika i vodoni-

ka. Prvi se, kako nauka argumentira, ne spaja s drugim pod visokom niti niskom temperaturom. Slijedi pitanje: kako se dogodilo da je baš na Zemlji, a ne na nekoj drugoj planeti temperatura postala pogodna za jedinjenje kiseonika i vodonika i nastajanje vode, toga izvora života? More je, opet, stvorio kao pomagača kiši, a istovremeno i kao veliki rezervoar hrane i trgovački put. Ima li tu slučajnosti?

Ako bacimo pogled na brda i planine – kako su raspoređeni po Zemlji – ustanovit ćemo da su brda klimnovi koji drže ravnice, skloništa, zakloni od vjetrova, njihovi vrhovi ležišta snijega, utrobe magacini i filteri vode, a podnožja svojevrsni izvori vrela i rijeka.

Naučna istraživanja su utvrdila: da nije brda, ne bi bilo stalnih vrela, niti rijeka koje preko cijele godine natapaju zemlju i ulijevaju se u more. Da je sve nizina i ravan, kiša i snijeg bi se razlili na sve strane, pa ne bi bilo rijeka koje bi se ulijevale u more, i sigurno bi izostalo natapanje zemlje. Zapravo, kiše ne bi ni bilo, da nije tih brda. Dakle, da nije brda i planina, bez pretjerivanja bi se moglo reći da ne bi bilo ni života na Zemlji. Ta činjenica, kako primjećuje Nedim el-Džisir, odgovara na pitanje zašto Kur'an skoro uvijek uz brda spominje i vodu, rijeke ili vegetaciju (El-Džisir: 223-224).

Uzvišeni Allah, na prvom mjestu, navodi zemlju koju svaki dan gazimo, po kojoj hodamo, na kojoj sije-

mo i iz koje ubiremo plodove. Ljudi koji svaki dan imaju neku vrstu dodira sa zemljom, jer na njoj žive, vide da je ona mrtva, da u njoj nema života, a onda primjete kako oživljava, kako klija zrnevlje, kako ozelene livade, bašče i voćnjaci, kako provru izvori i potekne život gdje god se pogled malo više zadrži.

Ako razmislimo o baščama i travnjacima koje smo, zbog posljednje agresije na našu domovinu, ostavili u Zvorniku, Bijeljini, Vlasenici, Srebrenici, Doboju, Prijedoru i drugim mjestima to će nam sasvim dovoljno osvijetliti Allahovu svemoć i približiti neophodnost još jačeg vjerovanja i uvjerenja u Njegovo postojanje. Kuće i drugi objekti su razoreni i spaljeni, ostala su samo zgarišta... Ali, travnjaci i bašče se i dalje zelene i daju iste plodove, kao i onda kada smo boravili u tim kućama i naseljima. Ista trava raste pred našim spaljenim i porušenim kućama, ista jabuka zrije i daje plodove... a niko ih nije štitio, hranio, niti branio... Ko im je davao hranu, sokove i ostale potrebne sastojke?! Kako da, nakon toliko godina izgnanstva, muhadžirluka i totalne nebrige agresora, i dalje raste travka u blizini naše kuće, dunja isto miriše i jabuka, kruška i šljiva sazrijevaju? Ovaj prizor je sasvim dovoljan da kliknemo: Allahu ekber! Naš Gospodaru, ti Jedini ovo možeš! Ti Jedini, neka je slava i hvala samo Tebi, izvodiš živo iz mrtvoga, daješ život mrtvoj zemlji i činiš da, i bez našeg pogle-

da, brige i zalijevanja, godinama sve isto raste, cvjeta i rađa!

Zanimljivo je da je i nauka fascinirana činjenicom da iz iste zemlje i prašine niče raznovrsna vegetacija. Naučnici tačno znaju od čega se sastoji cjelokupna vegetacija. Sve, naime, usisava hranu iz iste zemlje, sve se napaja istom vodom, sve udiše isti zrak, sve daje plodove od istog ugljika. Bilo bi logično da svi ti sastojci daju samo jednovrsnu vegetaciju. U čemu, onda, leži tajna da je ona raznovrsna po boji, plodovima i okusu? Tako, na primjer, kada bi na prostoru od samo jednog kvadratnog metra posijali biljke slatkog, kiselog, gorkog i otrovnog okusa, pa ih zalijevali istom vodom, dobili bismo različite plodove.

Treba spomenuti da nauka dobro zna da je Allah u ćelijama biljaka i životinja stvorio elemente razgrađivanja ćelijskih jezgra po vrsti. Biljne vrste, shodno tim elementima, formiraju svoje plodove, različite po boji i okusu. To, svakako, priznat ćete, ne može biti slučajnost (El-Džisr: 237-238).

Zelene biljke su najznačajniji činilac ravnoteže čovjekovih osnovnih životnih potreba. Postoji više od 500.000 biljaka u svijetu. Sposobnost biljaka da proizvode sopstvenu hranu i da se samostalno održavaju, nasuprot drugim živim organizmima, proizilazi iz ćelijske strukture koja im omogućava da neposredno

iskorišćavaju Sunčevu energiju, za razliku od ljudskog ili životinjskog organizma. Uz pomoć te strukture, biljne ćelije pretvaraju sunčevu energiju u energiju koju ljudi i životinje mogu unositi ishranom. One skladište tu energiju kao hranu tokom posebnih procesa koji su skriveni u njihovoj strukturi. Ovi procesi su poznati kao fotosinteza.

Da li su biljke, cvijeće i drveće mogli sami formirati tako savršene sisteme i uspostaviti fenomen fotosinteze? Da li su biljke izabrale ugljendioksid, od svih gasova u vazduhu, da bi proizvodile hranu? Da li biljke, koje imaju najznačajniju ulogu u svjetskoj ekološkoj ravnoteži i u opstanku života, posjeduju slučajno efektivnije sisteme razmnožavanja od drugih živih stvorenja?

Potpuno je neprihvatljivo da su se svi dijelovi takvog savršenog sistema pojavili prostim slučajem, u prilikama kada je nemoguće da čak i samo jedan njegov dio tako nastane. Naučna otkrića, sa svake tačke gledišta, osporavaju tvrdnje teorije evolucije o slučajnom nastanku. Takav nepogrješivi sistem može isključivo uspostaviti Onaj Koji je uspostavio red i sklad u cjelokupnoj prirodi.

Zanimljivo je da naše mehanizme prečišćavanja trebamo posebno prati i čistiti, a postoji i problem njihovog odlaganja. Ako pogledamo listove drveća ili biljaka, vidjet ćemo da im je Allah odredio ulogu velikih

prečištača, daleko efikasnijeg djelovanja od bilo kojeg drugog prečištača, a traže samo Sunčevu svjetlost i vodu. Oni, također, ne prave probleme stvaranjem štetnih proizvoda, jer je njihov proizvod, nakon čišćenja, kiseonik koji je neophodan svim živim organizmima.

Fascinantno je da je Allah dao da listovi drveća posjeduju sitne filtere koji hvataju zagađivače iz vazduha. Na površini lista postoje hiljade sitnih dlačica i pora, nevidljivih golom oku. Pojedinačne pore zarobljavaju zagađivače iz vazduha i šalju ih do drugih dijelova biljke da se tamo apsorbiraju. Kasnije kiša te supstance spira do tla. Te strukture na površinama listova su veoma tanke. Kada se uzme u obzir da postoje milioni listova na svijetu, postaje jasno da količinu zarobljenih zagađivača ne treba nikako potcjenjivati. Na primjer, stogodišnja bukva ima oko 500.000 listova. Količina zagađivača koju ti listovi uhvate je veća nego što možemo pretpostaviti. Oko hiljadu kvadratnih metara platana²³ može zarobiti 3,5 tone, a borova 2,5 tone zagađivača. Ove materije s prvom kišom padaju na zemlju. Otuda je šumski vazduh, dva kilometra od naseljenih oblasti, oko 70% čistiji nego u naseljenim oblastima. Čak i zimi, kada drveće izgubi lišće, ono još uvijek prečišćava 60% prašine iz vazduha.

²³ *Platana* (*Platanus*) je jedini biljni rod do četrdeset metara visokih stabala iz porodice platane. Samonikla je na Balkanu. Kod nas se kultivira po parkovima – *Leksikon jugoslovenskog leksikografskog zavoda*, str. 763.

Prema naučnim podacima, drveće može zarobiti 5-10 puta veću količinu prašine od težine svojih listova. Nivo bakterija u oblasti s drvećem značajno je niži nego u oblasti bez drveća. Svaki proces koji se odigrava u listovima može biti opisan kao pojedinačno čudo. Ti savršeno isplanirani sistemi u zelenim listovima, kao u mikroskopskim fabrikama, dokaz su Allahovog planiranog, preciznog i savršenog stvaranja. Nakon ovih činjenica, čovjek se može samo iskreno diviti Allahovoj moći i Njegovoj fascinantnoj kreaciji u svemiru (Jahja 2003: 7-109).

Naš život, kao i oživljavanje mrtve zemlje, ne možemo drugačije definirati nego kao nadnaravnost. Ljudska ruka i moć ne mogu učiniti da nastane život. To čini isključivo Allahova ruka koja daje sve nadnaravnosti i usađuje duh i dašak života mrtvoj zemlji. Analiziranje usjeva, zelenila bašče i voćnjaka i plodova koji zriju, otvaraju oči i srce svakom biću. Allahova ruka cijepa tlo da biljka izbiје na slobodu, da zazeleni uzdignuta ka svjetlu i Suncu, da se okiti listom i plodom, da ispupa, procvjeta i sazrije plod, da ga pripremi za sazrijevanje i branje: *da oni jedu plodove njihove*. Allahova ruka omogućava ljudima da rade, isto kao što daje mogućnost plodu da živi i razvija se: *i od onoga što ruke njihove privrijede*.

U ovom ajetu, Allah ukazuje na žito i pšenicu, kao velike blagodati koje ljudi koriste za prehranu i opstanak života.

Koliko je samo Allah stvorenja potčinio čovjeku?! Koliko samo stvorenja učestvuje u proizvodnji jednog zalogaja hljeba?! Za proizvodnju svakog zalogaja hljeba koji čovjek pojede, uključeno je 360 pregalaca. Prvi je melek Mikail koji spušta kišu iz riznice milosti, zatim meleki koji pokreću oblake, pa Sunce, Mjesec... i tek na kraju pekar (Hakki: 7/392).

Postavlja se pitanje: ima li bolje, veličanstvenije i savršenije tvornice od tornja koji je sagrađen bez betona i željeza, koji ima takve stubove i hodnike i takve dizalice i liftove koji dostavljaju do vrha tornja – to jest do klasa pšenice – sve potrebne materije i supstance za finaliziranje savršenog proizvoda: čovjekovog svakodnevnog hljeba (Kustić 1975: 9-10)?

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je upitan: “Kako će Allah oživjeti mrtve? I šta je dokaz toga u Njegovim stvorenjima?” Odgovorio je: “Zar nisi prolazio pored doline koja je stradala od suše?!” Reče: “Jesam.” Poslanik priupita: “Zatim si poslije toga naišao, a ona se njihala od zelenila?” Reče: “Jesam.” Allahov Poslanik

reče: "Tako će Allah oživjeti mrtve, i to je Njegov dokaz među Njegovim stvorenjima."²⁴

Kada čovjek to zna, a sve u prirodi upućuje na tu spoznaju, onda osjeća nasušnu potrebu da zahvali Gospodaru svjetova. Čovjek samo treba biti svjestan Allahovih blagodati. Allah nas podstiče da se toga prisjetimo: *I sjetite se Allahove blagodati kojom vas je obasuo* (El-Maida, 7). On od nas traži da o tome drugima govorimo, da ih podsjećamo na Njegove blagodati, jer ćemo tako afirmirati istinu i druge čupati iz ponora neistine i zablude. Uzvišeni preporučuje: *i o blagodati Gospodara svoga kazuj* (Ed-Duha, 11). Onaj koji to ne uradi, čini, uistinu, veliki propust, krajnju nepravdu i strahovitu glupost.

Uzvišeni Allah spominje da je objavio ljudima: *Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti* (Ibrahim, 7).

Iako nas sve što je na Zemlji upućuje na Onoga Koji je sve stvorio, ipak je vrlo malo onih koji to priznaju i na tome Mu zahvaljaju, kao što Allah konstatira u Svojoj Knjizi: *A malo je zahvalnih među robovima Mojim* (Sebe, 13). Da će uvijek biti onih koji neće zahvaljivati

²⁴ Hadis bilježe Ebu Davud i Ibn Madže u *Sunenima* i Ahmed u *Musnedu*.

Allahu na očitim blagodatima, najbolje ilustrira dio ajeta u kojem stoji pitanje: *pa zašto neće da budu zahvalni?*

36. *Neka je hvaljen Onaj Koji u svemiru stvara
spol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim,
i u onome što oni ne znaju!*

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ

Allah je sve na Zemlji stvorio u paru. On to jasno kaže: *i od svega po par stvaramo da biste vi razmislili* (Ez-Zarijat, 49).

Fenomen spolova prisutan je kod ljudi, biljaka, životinja, atoma, galaksija, pokretnog i nepokretnog. Atom se sastoji od negativnog elektrona i pozitivnog protona. Tako se zna da je u električno neutralnim atomima broj elektrona jednak broju protona (JLZ 1974: 56).

Uzvišeni Allah tu zakonitost često spominje u Svojoj Knjizi: *On je Zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao. On dan zastire noću. To su, doista, dokazi ljudima koji razmišljaju* (Er-Rad, 3).

Nekada ljudi nisu znali da se čak i biljke dijele na muški i ženski spol. Savremena botanika potvrđuje

da svaka biljka pripada ili muškom ili ženskom spolu (Naik 2007: 167-168). Fenomen stvaranja biljaka u paru je fenomen koji Allah ističe u Kur'anu: *On je za vas Zemlju posteljom učinio i po njoj vam prolaze utro, i On spušta s neba kišu! – Samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raznovrsno* (Ta Ha, 53).

Plod označava kraj procesa reprodukcije biljaka koje imaju najrazrađeniju i najkompleksniju organizaciju. Stadij koji mu jeste cvijet s muškim (prašnici) i ženskim organima (zameci). Ovi posljednji, nakon donošenja polena, daju plodove koji, poslije zrijenja, oslobađaju sjemenke. Svaki plod, dakle, implicira postojanje muških i ženskih organa. Upravo je ovo, prema Morisu Bikaju, intencija ovog ajeta (Bucaille 1995: 175-177).

U poglavlju El-Hadž, Uzvišeni Allah veli: *I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje nikne u parovima bilje prekrasno.* (El-Hadž, 5)

Allah je, također, životinje svih stupnjeva razvijenosti – od jednočelijskih, preko višćelijskih do sisara – stvorio u paru. Sve je stvoreno u paru i ima oznaku muškog i ženskog spola, bilo da su spojeni ili rastavljeni. Uzvišeni Allah kaže: *O ljudi, bojte se Gospodara svoga Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i ženu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao* (En-Nisa, 1); *On je Taj Koji vas od jednog čovjeka stvara*

– a od njega je ženu njegovu stvorio da se uz nju smiri (El-A'raf, 189).

Treba naglasiti da je parnost poredak univerzuma: negativan odgovara pozitivnom, elektron protonu. Obojena tijela se grupišu u parovima. Znak muškog spola Y odgovara znaku ženskog spola X. Muški spermatozoid odgovara ženskom spermatozoidu. U svakom plodu, u svakom drvetu, svakom atomu i svakoj ćeliji vidi se parnost, pa čak i u strujama i valovima (El-Bar 2001: 94-95).

Kada sve to znamo, ne preostaje nam ništa drugo nego, s krajnjim strahopoštovanjem i dubokom pobožnošću, citirati riječi Plemenitog Allaha i o njima dugo razmišljati, jer to i jeste, između ostalog, cilj ovog ajeta, i ne samo ovog ajeta i poglavlja nego i kompletnog Kur'ana: *Neka je hvaljen Onaj Koji u svemu stvara spol; u onome što iz zemlje niče, u njima samima, i u onome što oni ne znaju!*

37. I noć im je dokaz: Mi uklanjamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku.

وَايَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ

Fenomen noći i smrkavanja je dokaz Allahovog monoteizma, Njegove moći i apsolutne dominacije u kosmosu. Na mnogo mjesta, Uzvišeni Allah spominje

fenomen noći i dana i njihovog međusobnog smjenjivanja – što ukazuje na njihovu važnost.

Zanimljivo je da Allah spominje ljudima noć kao dokaz, jer noć je prisutna stalno, svako je vidi i osjeti i svakoga obaviye. Allah preko ovih konkretnih primjera želi svakoj osobi približiti istinu i učiniti je prijemčivom. Svaka osoba, i mala i velika, i pismena i nepismena, i ona koja živi u pustinji i ona koja živi u velegradu, doživi noć i osjeti njezinu tminu. Primjeri se doimaju tako jednostavnim i prostim, ali u isto vrijeme tako jasnim i savršenim da imponiraju svakoj osobi bez obzira na socijalni, društveni ili intelektualni nivo.

Glagol *seleha*, koji je spomenut u kontekstu smjene noći i dana, znači: *zguliti, istrgnuti, odvojiti*. Dolazak tmine, a odlazak svjetla je kao zguljivanje nečega da bi se ono s čega je što zguljeno pojavilo, što treba shvatiti u prenesenom smislu.²⁵

Abdullah b. Amr, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Zaista je Allah stvorio stvorenja u tami, a zatim ih je osvijetlio Svojim svjetlom. Pa koga je toga dana to svjetlo osvijetlilo – uputio se Pravim putem, a ko je ostao u tami – zalutao je.”²⁶

²⁵ Vidi ovo značenje: *Tefsir Ez-Zemahšeri*, 4/15; *Tefsir Ismail Hakki*, 7/396 i *Tefsir El-Alusi*, 23/10.

²⁶ Hadis je vjerodostojan. Bilježe ga Tirmizi u *Sunenu*; Ahmed u *Musnedu*; Ibn Hibban u *Sahibu*; Hakim u *Mustedreku*.

*38. I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je
odredba Silnoga i Sveznajućega.*

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

Sunce je Zemlji najbliža zvijezda i centralno nebesko tijelo Sunčevoga sistema. Allah ga spominje kao dokaz Svoje moći i fenomen koji niko ne može negirati. Svako osjeti njegov značaj za život ljudi, životinja i biljaka.

Ako pročitamo samo neke podatke o Suncu, bit ćemo, uistinu, fascinirani. Sunce se kreće 20 km u sekundi prema sazviježđu Herkula. Sunčev promjer iznosi 1,392 miliona km, volumen mu je 1,3 miliona puta veći od Zemljinoga, njegova masa iznosi 333 434 Zemljine mase, a gustoća $\frac{1}{4}$ Zemljine gustoće. Sila teže mu je 28 puta veća nego na površini Zemlje, a kritična ili odvojena brzina 619, 4 km u sekundi.

Temperatura površine je 5800-6300, a u središtu 10-30 miliona stepeni. Sunčeva energija je golema energija koja nastaje fuzijom ogromnih količina vodonika. Svake sekunde, na Suncu se u helijum pretvori 564 miliona tona vodonika. Dio te energije Sunce zrači u svemir u obliku svjetlosti radio vidljivih, ultraljubičastih i rendgenskih valova. U atmosferi i na površini Zemlje, apsorbirana suncana energija omogućava goto-

vo sve procese, izuzevši one koje omogućava vještački proizvedena nuklearna energija.

Nesrazmjerno zagrijavanje Zemlje, mora i zračnih masa uzrociira golema konvekcijska strujanja u atmosferi, pa nastaju vjetrovi. Morska voda isparava djelovanjem Sunčeve topline, zatim kondenzira u padavine koje posredno daju energiju hidroelektranama.

Djelovanjem Sunčeve svjetlosti, dolazi do asimilacije u zelenim biljkama, stvaraju se organske tvari (fotosinteza) koje sačinjavaju živu plazmu i izgrađuju biljni svijet, služe za hranu životinjama i čovjeku, a kao toplotna i pogonska energija primjenjuju se u obliku drveta, treseta, ugljena, nafte i zemnih plinova (JLZ 1968: 6/192-193; JLZ 1974: 944).

Ako razmišljamo o svim funkcijama Sunca, onda, zbilja, ostajemo impresionirani. Međutim, i ovako moćno nebesko tijelo nije svemoćno, jer se i ono, kako Allah precizno obavještava: *kreće do svoje određene granice*. Ovim nas podsjeća da je samo On svemoćan, a sve ostalo ima granice moći i putanje. Zato što Sunce posjeduje bezbroj nama poznatih i nepoznatih mogućnosti, ima se zahvaliti Onome Koji je Stvoritelj i Kreator tako ogromne, užarene zvijezde koja perfektnim funkcioniranjem pospješuje mnoge procese na Zemlji i čini nam život lijepim, ugodnim i podnošljivim.

Neki kur'ansku tvrdnju *I Sunce se kreće do svoje određene granice* tumače tako što pod određenom granicom podrazumijevaju vrhunac njegovog uzdizanja tokom ljeta (*apogej*) i najnižu tačku do koje se spušta zimi (*perigej*). Sunce izlazi svakog dana s istom svjetlošću, ali ima različito mjesto izlaska i zalaska ljeti i zimi, zbog čega dan bude duži, a noć kraća, a potom noć duža, a dan kraći (Ibn Kesir 2000: 1118).

Ebu Zerr, r.a., kaže: "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o ajetu *I sunce se kreće do svoje određene granice*, pa je rekao: 'Mjesto njegovog smirenja je ispod Arša.'" (Muslim 2003: 3/635; Ibn Hanbel 1983: 5/158).

Ebu Zerr, r.a., također, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednoga dana upitao: "Znate li kuda ide ovo Sunce?" Rekli su: "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." Reče: "Sunce, uistinu, ide sve do mjesta svog smirenja ispod Arša, pa pada na sedždu i ostaje tako dok mu se ne kaže: 'Uspravi se i vrati odakle si i došlo!'" Zatim osvane izlazeći na mjestu pojavljivanja, pa ide dok ne dođe na mjesto smirenja ispod Arša, pada na sedždu i ostaje tako sve dok mu se ne kaže: 'Uspravi se i vrati odakle si i došlo!' Onda se vraća i osvane na mjestu izlaska. Zatim ide, a ljudi o tome ništa ne znaju, dok ne dođe do mjesta svog smirenja ispod Arša, pa će mu se reći: 'Uspravi se i osvani izlazeći na Zapa-

du!’ – pa će osvanuti izlazeći na Zapadu!” Nakon toga, Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita: “Znate li kada će to biti?” – a zatim odgovori: “To će biti *kada nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio* (El-En’am, 158).”²⁷

Ikrimo o ovom slučaju kaže: “Sunce, kada zađe, uđe u mihrab ispod Arša i slavi Allaha dok ne osvane. A kada osvane, moli Allaha da ne izlazi, pa mu Gospodar kaže: ‘Zbog čega to činiš?’ Ono odgovara: ‘Kada izađem bivam obožavano pored Tebe!’ Uzvišeni Gospodar mu tada kaže: ‘Iziđi, jer ti, zaista, nemaš ništa s tim. Ja ću ih, doista, uvesti u Džehennem sa sedamdeset hiljada meleka koji će ih predvoditi dok ih ne uvedu u Vatru.’” (El-Kurtubi 1996: 15/31).

Allahove riječi da se i Sunce kreće do određene granice jasno naglašavaju prolaznost svega na dunjaluku. Kako god Sunce i Mjesec, kako je spomenuto u ovom i sljedećem ajetu, imaju svoj kraj, tako ga imaju i sva druga stvorenja (Halid 2007: 369).

²⁷ Hadis bilježe Muslim u *Sabihu*, Poglavlje o vjerovanju, hadis br. 159; Ahmed u *Musnedu*, 5/177.

39. I Mjesecu samo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut.

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

Mjesec je Zemljin prirodni satelit i njoj najbliže nebesko tijelo. Njegova Srednja udaljenost od Zemlje je 384 000 km, površina 37 900 000 km², masa 81 put manja od Zemljine, sila teže šest puta manja od Zemljine. Oko Zemlje obiđe za 27 dana, 7 sahata, 43 minute i 11 sekundi (siderički mjesec) i u isto vrijeme se okrene oko svoje ose.

Mjesec se vidi različito obasjan Sunčevim zraka-
ma i pokazuje faze: mlađak, prva četvrt, pun mjesec (uštap) i posljednja četvrt. Vrijeme između uzastopnog ponavljanja iste faze je 29 dana, 12 sati, 44 minute i 3 sekunde (sinodički mjesec).

Privlačna sila Mjeseca uzrociira morske mijene: plimu i oseku. Temperatura na površini Mjeseca varira između +120 stepeni (kad je Sunce u zenitu), -10 stepeni (pri zalasku Sunca) i -150 stepeni (na tamnoj strani Mjeseca).

Prvi kosmički let sa Zemlje na Mjesec ostvaren je lansiranjem sovjetske kosmičke sonde *Lunik 2*, koja je 13. septembra 1959. stigla na njegovu površinu. Prvi ljudi stupili su na Mjesečevu površinu 20. jula 1969.

američkom svemirskom letjelicom *Apollo 11* (JLZ 1968: 4/374-375; JLZ 1974: 633).

Ljudi primjećuju kako se Mjesec rađa kao mlađak, razvija iz noći u noć dok ne postane puni mjesec, a zatim smanjuje dok ne dosegne oblik savijenog polumjeseca – kao što je stari palmin savijeni prut. U ovom ajetu je upotrijebljen termin *el-urdžun*, a to je palmina grana na kojoj se nalaze hurme.

Uistinu, samo onaj koji prati mjesec iz noći u noć može spoznati snagu i logiku ove kur'anske konstrukcije: *i on se uvijek ponovo kreće kao stari savijeni palmin prut*. Mjesec u prvim noćima je polumjesec – *el-hilal*. I u posljednjim noćima je, također, polumjesec, ali u prvim nekako odiše mladošću i svježinom, dok u posljednjim izgleda kao da ga je prekrrio neki strah, kao da vehne i da je zaogrnut bolešću. Otuda nije slučajno što o tome govori Časni Kur'an ovim inspirativnim i čudnim izrazom.

Ovaj ajet potvrđuje, kako navodi Ez-Zindani, da je uzrok promjene Mjesečevog izgleda svakog mjeseca mijenjanje određenih položaja, kako bi se ponovo povratio kao mladi mjesec. Zato u ajetu stoji: *kao stari savijeni palmin prut* (Ez-Zindani 1997: 353).

Uzvišeni je stvorio Sunce i Mjesec, između ostalog, da bi ljudi mogli računati vrijeme. Mjesecu je odre-

dio 28 faza. Uzvišeni Allah kaže: *On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. – Allah je to mudro stvorio. On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju* (Junus, 5).

U poglavlju El-En'am, Plemeniti Allah kaže: *On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg* (El-Enam, 96).

Imam Kurtubi, u svom poznatom komentaru Kur'ana, iznosi zanimljivo razmišljanje da su Sunce i Mjesec stvoreni od vatre, a potom zaodjenuti svjetlom. Sunčevo svjetlo je od svjetla Arša, a mjesečevo svjetlo od svjetla Kursijja. Vatra je osnova, a svjetlost omot. Sunčev omot je ostao nepromijenjen da bi sijao i isijavao zrake. Melek Džibril je stavio krilo na mjesečevu površinu i snagom svoga krila uklonio njegovo svjetlo, jer je on duh – a duh svojom moći savlada sve stvari (El-Kurtubi 1996: 15/33).

40. Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove.

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

Ovaj ajet jasno potvrđuje preciznost kosmičkog sistema koji vlada ovim ogromnim tijelima i raspoređuje nastale pojave, svojim jedinstvenim i veoma tačnim sistemom. Svaka zvijezda ili planeta ima određenu putanju ili put kruženja kojeg ni jedna od njih, u svom radijusu kretanja, ne prelazi i ne premašuje. Odstojanja između zvijezda i planeta su izuzetno velika.

Plemeniti Allah, Koji je stvorio ovaj ogromni kosmos, odredio je da postoji ovo veliko odstojanje između putanja zvijezda i planeta kako ne bi došlo do sudara – a to će se desiti samo na dan koji je Allah odredio. Sunce ne može dostići Mjesec, niti dan prestići noć, niti im je tijesno na putu – svako ide svojom zacrtanom i od Allaha određenom putanjom i, samo zbog toga, nema nikakvih nepredviđenih situacija, sve je u najboljem redu, harmoniji i skladu.

Postoje različita tumačenja prvog dijela ajeta: Kada izađe Sunce nestaje svjetla Mjeseca, a kada izađe Mjesec nestaje sunčevog svjetla. Mudžahid kaže: “Svjetlost jednog nije ista kao svjetlost drugog.” (El-Kurtubi 1996: 15/35).

Tačno je da Sunčeva i Mjesečeva svjetlost nisu iste. Svi kur’anski ajeti opisuju Sunce kao plamteću i svijetleću svjetiljku, dok Mjesec opisuju kao svjetlo koje daje svjetlost. Kakva je razlika između Sunčevog i Mjesečevog svjetla i zašto Kur’an potencira tu razliku? Na-

učna otkrića su utvrdila da je Sunčeva svjetlost sama po sebi svjetiljka, a da Mjesec ne svijetli sam od sebe već obasjan Sunčevom svjetlošću (Ez-Zindani 1997: 354).

Katade kaže: "Svako ima granicu koju ne prelazi, niti umanjuje nešto od toga: kad zavlada jedno, nestaje vlast drugog." (Ez-Zindani 1997: 354).

Nuhhas veli: "Kretanje Mjeseca je brže, tako da ga Sunce ne može stići." (Ez-Zindani 1997: 36).

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Mjesec je na zemaljskom nebu, a Sunce na četvrtom nebu, pa tako Sunce ne može dostići Mjesec!" (El-Kurtubi 1996: 15/35).

Idolopoklonici su govorili: "Noć je pretekla dan. Dan počinje izlaskom Sunca i završava se njegovim zalaskom. Nakon toga nastupa noć, tj. noć je pretekla dan!" Ovim ajetom, Uzvišeni Allaha negira njihov govor, poručujući im da niti noć pretiče dan niti dan pretiče noć! Ovo je ujedno obznana da je Zemlja okrugla, te da su i noć i dan istovremeno prisutni na Zemlji. Ako bi Zemlja bila velika ravna ploča, onda bi bila moguća samo dva stanja:

1. Uzvišeni Allah je stvorio Sunce i odredio mu položaj tako da su njegovi zraci direktno usmjereni ka Zemljinoj ploči. U tom slučaju, na cijeloj Zemlji je prvo prisutan dan. Zatim Allah udalji Sunce i tada nastupa noć.

2. Allah je stvorio Sunce i ono nije usmjereno samo na Zemlju. U tom slučaju na Zemlji je prvo prisutna noć, a nakon toga dolazi Sunce iznad Zemljine ploče i nastaje dan.

Treća solucija nije moguća.

Kada izriče tvrdnju *nit' noć može dan preteći* Allah apsolutno isključuje mogućnost da dan pretekne noć i obrnuto, budući da među njima nema preticanja. Kada je Uzvišeni Allah stvorio Sunce i Zemlju, postavio je i dan i noć zajedno. Zemljina polovica okrenuta Suncu postala je dan, a druga polovica noć. Zatim se Zemlja počela rotirati oko svoje ose, pa je noć postala dan, a dan postao noć. Dakle, riječi Časnog Kur'ana *nit' noć može dan preći* indirektno govore da je Zemlja stvorena u obliku kugle (Eš-Ša'ravi 2005: 100-101).

Kretanje ovih tijela u ogromnoj vasioni sliči kretanju broda po dubokom i otvorenom moru. Ta tijela, uprkos grandioznosti, veličinom ne prelaze jednu tačkicu koja plovi u toj ogromnoj vasioni. Kako bi se tek čovjek trebao osjećati sićušnim i neznatnim kada shvati da ta ogromna tijela – zvijezde i planete – koja plove svemirom izgledaju kao male tačkice?!

41. *Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama
krcatim prevozimo*

وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ

Uzvišeni Allah, nakon nebeskih tijela, prelazi na lađu koja plovi morem, čime manifestira istu zakonitost, jer je i za Sunce, i za Mjesec, i za sva ostala nebeska tijela jasno rekao da *plove*. Ovim Allah, naprosto, našu pažnju i poglede odvraća od svemira i spušta ih na Zemlju, i to na morsku pučinu. Ovim želi istaći da je Njegova zakonitost ista i na nebu i na Zemlji i da jedini On može očuvati red i sklad u njima i na njima.

Allah, kroz primjer lađe, želi ukazati na Svoju milost i manifestirati dokaze Svoje moći, kao što kaže u jednom drugom ajetu: *Zar ne vidiš da lađe Allahovom milošću morem plove da bi vam pokazao neke dokaze Svoje? To su, zaista, pouke za sve strpljive i zahvalne* (Lukman, 31).

Ljudi i jedne i druge dokaze jasno vide, ali, na žalost, mali broj ih o njima razmišlja. Zato ih Allah podstiče na to, jer meditiranje o nebeskim tijelima, lađama i drugim Allahovim znakovima djelotvorno djeluje na ljude jačajući im spoznaju i vjeru.

Neki komentatori Kur'ana navode više predanja učenjaka prvih generacija, koji su ovaj ajet tumačili s pretrpanom lađom, koja je spasila Nuha, s.a., i vjernike

iz njegovog naroda (Et-Taberi 1978: 23/7; Tefsir Ez-Zemahšeri: 4/18). Pretovarene lađe koje Allah spominje, očito, podrazumijevaju i lađu koju je gradio Nuh, a.s., sa svojim pristalicama, ali i sve dosadašnje, sadašnje i buduće čamce, lađe i brodove koji plove prema istim, univerzalnim Allahovim zakonima. Ajet sadrži tri dokaza ili značenja: pouke, blagodati i opomenu. Allah ukazuje na Svoju dobrotu i blagodat prema ljudima dajući im lađu kako bi lakše putovali, posebno njihov porod, sitna i nejaka djeca.

Imam Kurtubi navodi mišljenje da se pod lađom podrazumijeva Nuhova, a.s., lađa, kao što navodi mišljenje nekih učenjaka koji ovu krcatu lađu uspoređuju s nošenjem embriona u utrobama majki (Tefsir El-Kurtubi 1996: 15/37).

42. i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze.

وَوَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ

Neki mufessiri smatraju, na temelju mišljenja klasičnih učenjaka, da su to manje lađe koje sliče velikoj lađi. Ima onih koji smatraju da su to sve lađe koje su konstruirane i napravljene nakon prve, Nuhove, a.s., lađe, kao što misli Ibn Abbas, r.a: "To su lađe koje su

nastale nakon Nuhove, a.s., lađe, po uzoru na nju!" (Et-Taberi 1978: 23/8; Ibn Kesir 2000: str.1118).

Prema većini komentatora Kur'ana, ovdje se misli na jahalice i prijevozna sredstva. Nekada su to bile životinje koje su se koristile za prijevoz ljudi i namirnica, pa čak je kamila, po uzoru na morsku lađu, nazvana *pustinjskom lađom*.²⁸ Bilježi se predanje Ibn Abbasa, r.a., koji je, tumačeći ovaj ajet, rekao: "To su deve i ostale jahalice. One su na kopnu ono što su lađe na moru!" (Es-Sabuni, 1981: 13/54).

Allah je, iz Svoje neizmjerne milosti, rasuo razne zakonitosti koje ljudi vremenom otkrivaju i olakšavaju sebi život na ovome svijetu. Zahvaljujući otkrivanju tih zakonitosti, čovjek je vremenom konstruirao i motorno vozilo, kasnije i avion, pa njima za kratko vrijeme prevalio daleko veće razdaljine nego ikad ranije. O udobnosti i komforu savremenih automobila, aviona i letjelica ne treba ni trošiti riječi, njih nikako ne možemo komparirati s ranijim prevoznim sredstvima, bolje rečeno jahalicama. I upravo Allahove riječi *i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze* Ez-Zindani definira kao vozove, autobuse, avione i brodove (Ez-Zindani 1997: 354).

²⁸ Vidi ovo mišljenje: *Tefsir Et-Taberi*, 23/8; *Tefsir Ez-Zemahšeri*, 4/18; *Tefsir El-Alusi*, 23/27; *Tefsir Ez-Zubajli*, 23/12; *Tefsir El-Eškar*, str. 582.

Allah nas na sve to podsjeća ne bi li Mu, konačno, zahvalili i iskazali poštovanje. To je jedino što Allah traži od nas: priznanje da blagodati koje koristimo dolaze isključivo od Njega i da Mu na tome zahvalimo. Krajnje je neozbiljno, nepošteno i nemoralno, priznat ćete, to ne učiniti. Ko Mu ne zahvali, uistinu, zaslužuje svaki prezir, poniženje i kaznu!

43-44. I ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti, osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali.

وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ (٤٣) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ

U ovom ajetu se manifestiraju Allahova moć, snaga i istina koja se tiče samog temelja vjerovanja, a to je da u ovom svijetu nema pokretačke snage i moći osim kod Allaha.

Može se slobodno konstatirati da je lađa koja plovi po prostranom i dubokom moru, kako lijepo primjećuju neki komentatori Kur'ana, kao peruška na vjetrometini: koliko god bila teška i velika, kako god čvrsto bila napravljena, ipak, ako je ne snađe Allahova milost, ona će biti upropaštena u jednom momentu noći ili dana, snaći će je kakav belaj, strah ili bolest. Pomorski putnici računaju na Allahovu milost, shvaćajući da je

ona jedina koja ih može zaštititi od oluja i struja na tom strašnom stvorenju, čiju neukrotivu okolinu i ćud drži ruka Allahove milosti. Niko drugi ni snagu ni moć nad njima nema – izuzev Allah, Gospodar i njih i plovećih objekata i mora i njegovih ćudi.

Treba naglasiti da Uzvišeni plovidbu lađa i brodova definira kao *Allahovu milost*. Samo On im može pružiti ili otkazati milost i potopiti ih u nepreglednoj morskoj utrobi. On želi da mi, ploveći morem, oćutimo tu blagodat i da Mu, nakon plovidbe, zahvalimo, ne zaboravljajući da smo zdravi i čitavi preplovili određeno rastojanje zahvaljujući isključivo Gospodaru svjetova.

Plemeniti Allah to jasno naglašava u ova dva ajeta: *Zar ne vidiš da lađe Allahovom milošću morem plove da bi vam pokazao neke dokaze Svoje? To su, zaista, pouke za strpljive i zahvalne. A kad ih talas, kao oblak, prekrije, mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući; a čim ih On do kopna dovede, samo Mu neki zahvalni ostaju. A dokaze samo izdajnik, nezahvalnik poriče* (Lukman, 31-32).

To traje sve dok se ne realizira ono što Allah hoće, dok se ne dostigne rok do koga je Allah odredio uživanje ljudima! Neki Allahove riječi: *da bi do roka određenog uživali* tumače kao uživanje do smrti, odnosno Kijametskog dana (Kutb 1999: 23/30; Es-Sabuni 1981: 13/54), dok neki to tumače do vremena određenog i

roka poznatog isključivo Uzvišenom Allahu (Ibn Kesir 2000: 1118).

45. *A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..."*

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Allah nas obavještava o upornosti nevjernika da ustraju u zabludi i nevjerstvu i pored svih očitih dokaza koji su navedeni u prethodnim ajetima. U ovom ajetu se savjetuje ljudima da uzmu pouku iz grijeha, propusta i iskušenja koja su ih zadesila, kao i kazni koje su pogodile prethodne generacije, da bi bili oprezniji i svjesniji u budućnosti, kako bi sve to izbjegli i time se udaljili od ahiretske kazne.

Otuda, Katade, komentirajući Allahove riječi *Bojte se onoga što se prije vas dogodilo*, kaže: "Bojte se događaja u vezi prethodnih naroda." Allahove riječi *i onoga što vas čeka* tumači: "Od onoga što će se desiti na Ahiretu."²⁹

Ibn Abbas, Ibn Džubejr i Mudžahid riječi *Bojte se onoga što se prije vas dogodilo* tumače kao: "Čuvajte se

²⁹ *Tefsir Et-Taberi*, 23/9; *Tefsir Ez-Zemahšeri*, 4/18; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/39 i *Tefsir El-Alusi*, 23/28-29.

grijeha koji su počinjeni.” – a riječi *i onoga što vas čeka*: “čuvajte se grijeha koje ćete u budućnosti počiniti.”³⁰

Zanimljivo je da neki mufessir riječi *Bojte se onoga što se prije vas dogodilo* tumače kao upozorenje ljudima po pitanju dunjaluka i onoga što on njedri od slasti, uživanja i naslađivanja, dok riječi *i onoga što vas čeka* tumače kao ahiretska uživanja manifestirana kroz blagodati, hurije, džennetske dvorce, stabla, zelenilo, plodove, rijeke i sve ono što naše oči i duše požele i zažele (Ismail Hakki 7/406).

Ako se ispune dva naprijed spomenuta uvjeta, za očekivati je Allahovu pomoć, milost i zadovoljstvo. Dakle, ako se uzme pouka iz prethodnih događaja, propusta i nemara i to se pokuša svesti na najmanju moguću mjeru u budućnosti, s tendencijom neponavljanja istih grešaka i propusta, za očekivati je Allahovo pomilovanje – kako i završava citirani ajet: *da biste pomilovani bili*. A ako se uzme drugo tumačenje, po kojemu se čovjek čuva dunjalučkih slasti, onda zadobija Allahovu nagradu na Sudnjem danu. Zar ima boljeg pomilovanja od džennetskog življenja?

³⁰ *Tefsir Et-Taberi*, 23/9 i *Tefsir El-Kurtubi*, 15/39.

46. *I ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu.*

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ

Na žalost, pored svih dokaza spomenutih u ovom poglavlju, ljudi su i dalje nemarni, srca im i dalje ostaju bezosjećajna, ne prekidaju s ismijavanjem i ponižavanjem i ne prestaju s insistiranjem na ubrzavanju kazne na koju su ih upozoravali poslanici. Svi prethodno navedeni dokazi o Allahovoj moći i milosti ne navode im srca i intelektualne snage na posmatranje, meditiranje, osjećajnost i bogobožnost. U svemiru – Allahovoj otvorenoj knjizi – svaki detalj je nova stranica koja ukazuje na veličinu Stvoritelja i savršenstvo Njegovog stvaranja i kreacije. No, oni čije su oči zatvorene to ne primjećuju, a kada i primijete, uopće ne razmišljaju o tim jasnim dokazima.

Ljudi nisu prepušteni sami sebi i vrlo neugodnim dunjalučkim strujama na ovom svijetu, nego im Allah, iz obilja Svoje milosti i dobrote, šalje poslanike koji ih upozoravaju, savjetuju, usmjeravaju i probuđuju im osjećaj bogobožnosti. Oni im podastiru, pored kosmičkih dokaza koji ih okružuju gdje se okrenu, dodatne dokaze i detalje, koji ih upućuju na moć i snagu Gospodara svjetova, ali oni i dalje ostaju ravnodušni, gluhi, slijepi i nijemi!

47. *A kad im se kaže: "Udjeljujte od onoga što vam Allah daje" – onda nevjernici govore vjernicima: "Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti? Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi!"*

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ
مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

Ima više mišljenja o povodu objavljivanja ovog ajeta. Ibn Abbas, r.a., kaže: "U Mekki je bilo nevjernika koji su, kada im se naredilo da daju sadaku, govorili: 'Ne, tako nam Allaha! Kako da ga mi nahranimo, kad ga je Allah učinio siromašnim?' Slušali vjernike koji su svoja djela vezivali za Allahovu volju, govoreći: 'Da je Allah htio, tog i tog bi učinio bogatim; da je Allah htio, učinio bi ga moćnim; da je Allah htio, bilo bi tako!' Nevjernici su se koristili tim riječima, izrugujući se vjernicima i onome što govore." (Ez-Zemahšeri: 4/19; El-Kurtubi 1996: 15/40).

Hasan el-Basri tvrdi da se to odnosi na Židove. Kada im je Allah naredio dijeljenje siromasima, oni su, iz objesti, tvrdoglavosti i ponajviše škrtosti, odgovorili na ovaj način (El-Alusi 1985: 23/30).

Neki komentatori Kur'ana navode da je Ebu Bekr, r.a., hranio siromašne muslimane. Jednom prilikom ga je sreo Ebu Džehl i rekao mu: "Ebu Bekre, zar ti ne

tvrdiš da Allah može nahraniti ove siromahe?!” On odgovori: “Da.” Ebu Džehl ga ponovo upita: “Pa zašto ih onda ne nahrani?!” Ebu Bekr, r.a., mu odgovori: “Neke je iskušao siromaštvom, a neke bogatstvom. Siromašnima je naredio strpljivost, a bogatima udjeljivanje.” Ebu Džehl reče: “Tako mi Boga, Ebu Bekre, ti si u zabludi! Kakva je to logika tvrditi da je Allah kadar nahraniti siromahe, a On ih ne hrani, već ih ti hraniš?!” (El-Kurtubi 1996: 15/40). Nakon toga su objavljena ova dva ajeta: *Onome koji udjeljuje i ne griješi i ono najljepše smatra istinitim* (El-Lejl, 5-6).

Mudri Lukman bi, kada je prolazio pored bogatih, govorio: “O uživaoci blagodati, ne zaboravite najveću blagodat!” Kada bi prolazio pored siromašnih, govorio bi: “Čuvajte se da dva puta ne patite!” (Ismail Hakki: 7/408). Dakle, podsjećao je bogate da je njihovo uživanje plod Allahove milosti i da ne zaborave da mogu, udjeljujući i pomažući siromašne, doseći najveću blagodat – Džennet. Siromašne je upozoravao da, kada već pate na ovome svijetu, ostanu strpljivi, pa da barem ne pate i drugi put – na Ahiretu. Savjetovao ih je da strpljenjem i bogobojaznošću zarade vječno uživanje u džennetskim perivojima.

Alija b. Ebi Talib, r.a., kaže: “Dunjalučki kapital je imetak, a ahiretski kapital su dobra djela, pa ih je Allah sakupio i učinio dostupnim ljudima!” (Ez-

Zemahšeri: 4/19; El-Kurtubi 1996: 15/40). Ovim se želi reći da pametni ljudi koriste dunjalučka sredstva za stjecanje dobrih djela koja rezultiraju sretnim završetkom na Onome svijetu. Blago onome koji ima na ovome svijetu, a dijeli i drugima i tako, s dunjalukom, zarađuje Ahiret.

Poznati učenjak i pobožnjak, El-Fudajl, podstičući bogate da se druže i pomažu siromašne i na taj način pomognu i sebi i siromašnima – sebi na Ahiretu, a siromašnima na dunjaluku – kaže: “Ko želi čast, ponos i dostojanstvo na Ahiretu, neka se stalno druži sa siromašnima!” (Ez-Zemahšeri: 4/19; El-Kurtubi 1996: 15/40).

Kako je samo divno Gospodar svjetova raspodijelio opskrbu Svojim robovima. Za svakoga ima dovoljno da lijepo živi i preživi, ali pod uvjetom da slijedi Njegova uputstva. Ako bogati dijeli, siromah se ne može napatiti. Ako ima siromaha, eto i nade bogatima: otvara im se mogućnost udjeljivanja.

Allahova blagodat za bogate je postojanje siromaha, a blagodat siromašnima je postojanje bogatih. Problem je samo ako se bogati ogluše na svoju obavezu, kao što su to učinili idolopoklonici Mekke, koji ne samo da pokazuju oholost i tvrdoglavost po pitanju vjere u Uzvišenog Allaha nego i krajnju bezosjećajnost i surovost srca kada odbijaju nahraniti siromahe.

To je najveći simptom njihove oholosti, tvrdoglavosti i bezosjećajnosti!

Upravo se u činu dijeljenja i pomaganja manifestira stvarna vjera jedne osobe. Zato nevjernici one koji ih pozivaju da pomognu siromašne tretiraju kao zabludjele. O kako je čovjek jadan! O kako je čovjek bijedan! Ono što je dobro – negira, a ono što je loše – afirmira! Ako malo bolje razmislimo, vidjet ćemo da je to slučaj s brojnim grupacijama ljudi današnjice. Analizirajmo i uvjerimo se.

48. I govore: "Kad će jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?"

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

Na žalost, nevjernici ne samo da rade djela koja ih neumitno vode i približavaju kazni nego priželjkuju i izazivaju kaznu. Oni, zbog sljepila i koprene mržnje prema Istini koja ih je prekrila, izigravaju i ismijavaju kaznu.

Ovdje treba naglasiti da se Allahova kazna realizira onog momenta kada to Allah hoće i na način kako je On odredio. Ona ne dolazi po željama i narudžbama nevjernika. Sve se događa u propisano vrijeme, skladno iskonskoj Allahovoj odredbi koja je postavila svaku stvar na njeno mjesto i svaki događaj u njegovo vrijeme.

Allahovo obećanje se ne može ubrzati zbog insistiranja ljudi da se ubrza, niti se može odgoditi zato što bi oni željeli da se odgodi ili ne realizira!

49. *A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti,*

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ

Ljudi, na žalost, nisu svjesni da će kazna iznenada doći i da će Smak svijeta munjevito nastati. Strašan glas je više puta kroz historiju uništavao neposlušne narode koji su se oglušili o Allahove naredbe. Sama najava Smaka svijeta će, također, za sve ljude biti strašna i iznenada će se dogoditi, kao što Uzvišeni Allah nagovještava u brojnim ajetima. On kaže da se Smak svijeta neumitno i sve više približava, ali niko ne zna, izuzev Allaha, kada će se to desiti: *Smak svijeta se približava, Allah će ga jedini otkriti* (En-Nedžm, 57-58). Allah upozorava da će taj strašni glas, uistinu, biti zaglušujući i zastrašujući: *A kada dođe glas zaglušujući* (Abese, 33). Ovdje je Allah upotrijebio termin *Es-Sahha/Glas zaglušujući*, za koji je Ibnul-Arebi rekao da prouzroci gluhocu, koji će svi čuti. Kurtubi kaže da će taj glas čitavu Zemlju zaglušiti i nagovijestiti nastupanje ahiretskih stvari (El-Eškar 2003: 15).

Kakav će to događaj biti najbolje ilustrira Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi nazivajući ovaj trenutak i bliskim danom, što znači da će biti brzo, i to upravo onda kada se ne budemo nadali niti ga očekivali: *I upozori ih na Dan bliski, kada će srca do grkljana doprijeti i popriječiti se!* (El-Mu'min, 18)

Kada nastupi moment Smaka svijeta, pokajanje neće vrijediti. Zato Milostivi Allah, kroz razne nama bliske primjere, budi svijest ljudi kako bi na vrijeme shvatili svoju ulogu u životu na ovome svijetu. Uz sve ove primjere koji nas svakodnevno zatrpavaju i koji iz našeg bića naprosto izmamljuju priznanje da je iza svega savršeno stvorenog Gospodar svemira i svih nas, Allah ipak još upozorava i na taj dan kako bi ljudi ranije reagirali: *Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvo- ga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio* (El-En'am, 158).

Kadi Ijad kaže: "Pokajanje nakon ovoga ne vrijedi, uzet će se i uvažavati samo ono na čemu se ta osoba tada zatekne!" (Ibn Hadžer 1987: 11/361).

Munjevito odigravanje Smaka svijeta najbolje oslikavaju Allahove riječi: *A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže* (En-Nahl, 77).

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je u više hadisa ilustrativno opisao munjevitost ovog događaja i njegovo iznenadno pojavljivanje. Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Sudnji dan će, uistinu, tako iznenadno nastupiti da dvojica koji su ispred sebe razastrli robu, neće je uspjeti ni prodati niti smotati. Smak svijeta će tako brzo nastupiti da čovjek neće uspjeti popiti mlijeko koje je namuzao od svoje deve. Tako će iznenađujuće nastupiti da čovjek koji bude popravljao česmu neće stići napiti se vode iz nje. Tako će iznenada nastupiti da čovjek neće stići pojesti zalogaj hrane koji je već prinio do usta!" (El-Buhari 2004: 981; Muslim 2003: 3/520).

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je čak nagovijestio i ko će taj strašni glas prvi čuti. Abdullah b. Amr, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o tome rekao sljedeće: "Ljudima će dolaziti nafaka i udobno će živjeti. Potom će se puhnuti u rog. Ko god ga čuje, pognut će vrat i dignuti ga. Prvi koji će čuti taj glas je čovjek koji će popravljati pojilo svojih deva. On će umrijeti, pa će i svi ljudi pomrijeti." (Muslim 2003: 3/507).

Nakon prvog puhanja u rog, pomrijet će svi na nebesima i na Zemlji, osim onih koje Allah odabere. Jedni smatraju da će to biti šehidi. Ovo mišljenje zastupaju Ebu Hurejre, Ibn Abbas i Seid b. Džubejr (El-Eškar 2003: 37). Drugi misle da se to odnosi na

one koji su u Džennetu, prije svega hurije. Ibn Tejmijje to argumentira činjenicom da u Džennetu nema smrti (Ibn Tejmijje: 4/261). Mukatil i drugi smatraju da su to meleki: Džebrail, Mikail, Israfil i Azrail (Ibn Kajjim 2003: 91). Allah će narediti Azrailu da usmrti Džebraila, Mikaila i Israfila. Zatim će i njemu narediti da umre, pa će i on umrijeti (Dedić 2005: 56-57). Budući da nema ni jednog vjerodostojnog hadisa u kome se definira ko će sve biti izuzet od smrti na Danu puhanja u rog, preporuka islamskih učenjaka je da se vjernici suzdrže od konkretnog izdvajanja bilo koje od navedenih kategorija.

50. pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti.

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

Dakle, munjevita brzina Smaka svijeta onemogućit će svakom čovjeku da bilo šta oporučí. Ako se ko nađe van kuće, neće imati vremena vratiti se svojim ukućanima i halaliti se s njima. Otuda, svaka osoba mora uvijek imati to na umu i biti spremna taj moment dočekati kao vjernik i na vrijeme ostaviti oporuku kako bi sve stvari bile na svom mjestu kada preseli na Onaj svijet.

Prema nekim komentatorima Kur'ana: ko umre nesačinivši oporuku, neće mu biti dozvoljeno govoriti u berzahu sve do Sudnjeg dana. Umrli će se posjećivati i razgovarati, a on će šutjeti (Hakki: 7/410).

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je itekako upozoravao na ovaj propis. U hadisu koji od njega prenosi Abdullah b. Omer, r.a., stoji: "Ni jedan musliman koji ima nešto za oporuku nema pravo ni dvije noći prenočiti, a da ne napiše svoju oporuku." (Buhari: 533).

U Muslimovoj verziji hadisa, koja se, također, prenosi od Abdullaha b. Omera, r.a., Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: "Ne bi trebalo da ijedan musliman koji ima nešto oporučiti zanoći tri noći, a da tu oporuku ne napiše i verificira." Nakon ovih Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., riječi, Ibn Omer, r.a., priznaje: "Nije prošla nijedna noć otako sam to čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a da uz mene nije bila moja oporuka." (Muslim 1995: 2/63). Ibn Abbas, r.a., kaže: "Veliki grijeh je oštetiti nekoga prilikom vasijjeta. Oporukom treba odobrovoljiti one s kojim se parničio, vratiti dugove i iskupiti se za namaz i post." (Hakki: 7/410).

*51. I puhnut će se u rog, pa će oni iz grobova prema
Gospodaru svome pohrliti,*

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ

Poznato je da će melek Israfil puhnuti dva puta u rog/trubu. Prilikom prvog puhanja, pomrijet će sve što je živo. Proživljenje će nastupiti kad drugi put puhne u rog. Allah o tome jasno kaže: *I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati* (Ez-Zumer, 68).

Veliki broj učenjaka smatra da je ispravno mišljenje da će se puhanje u rog dogoditi dva puta. Međutim, ima mišljenja po kojima će se puhanje u rog dogoditi tri puta: prvi put – kad će se sve prestraviti, drugi put – kad će sve pomrijeti; treći put – kad će nastupiti proživljenje (El-Eškar 2003: 32-33; Et-Tantavi 1996: 73).

U Vjerovjesnikovim, s.a.v.s., hadisima eksplicitno se spominju dva puhanja u rog. Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Između dva puhanja u rog, bit će četrdeset!”³¹ Potom će Allah s neba spustiti kišu, pa će niknuti kao što niču mahunarke. Čovjek će sav istruhnuti, osim jedne kosti, repnjače, i od nje će na Sudnjem danu biti stvoren čovjek.” Upitali su Ebu Hurejrea: “Je li četrdeset dana?” Odgovorio je: “Ne mogu potvrditi.” Upitali su ga: “Je li četrdeset mjeseci?” Odgovorio je: “Ne mogu potvrditi.” Upitali

³¹ U drugim hadisima se, kako navodi Nevevi, kaže da će to trajati četrdeset godina.

su ga: "Je li četrdeset godina?" Odgovorio je: "Ne mogu potvrditi." (Muslim 1995: 3/521).

U jednom Muslimovom predanju stoji da će Allah spustiti kišu u vidu rose (ili poput sperme – kako se prisjeća prenosilac), pomoću koje će niknuti ljudska tijela, a zatim će se puhnuti u rog po drugi put i ljudi će odjednom ustati i čekati (Muslim 1995).

Pojavljivanje ili nicanje ljudskih tijela, nakon što Uzvišeni Allah spusti kišu, bit će slično nicanju biljaka iz zemlje kad se na nju spusti kiša sa zemaljskog neba. Otuda, Uzvišeni Allah često u Kur'anu, kao primjer oživljavanja i proživljenja, navodi oživljavanje zemlje i nicanje biljaka nakon spuštanja kiše. Uvjerimo se: *On je Taj Koji šalje vjetrove kao radosnu vijest milosti Svoje; a kad oni pokrenu teške oblake, Mi ih prema mrtvom predjelu potjeramo, pa na njeg kišu spustimo i učinimo da uz njenu pomoć rastu plodovi svakovrsni; isto ćemo tako mrtve oživjeti, opametite se* (El-A'raf, 57).

Na drugom mjestu, Plemeniti Allah slično konstatira: *Allah šalje vjetrove koji pokreću oblake, a Mi ih onda u mrtve predjele upravljamo i njima zemlju oživljavamo koja je mrtva bila; takvo će biti oživljenje* (Fatir, 9).

Zanimljivo je da se u oba citirana ajeta kaže: *Isto tako ćemo mrtve oživjeti i Takvo će biti oživljenje* – što ukazuje na sličnost povratka duša u tijela i nicanja iz

zemlje nakon što Allah spusti kišu. Zna se da se biljka sastoji od sitnog zrnevlja koje je smješteno u zemlji. Kad se na njega spusti kiša, život se pokrene, klica probije zemlju i stablo protegne prema nebu i postane zelena biljka. Na Sudnjem danu, jedini dio čovjekovog tijela koji će postojati jeste sićušna kost koja će, kad do nje dopre voda, niknuti iz zemlje poput trave. Ta kost se, kako je navedeno u spomenutom hadisu, nalazi na donjem dijelu kičme i naziva repnjača ili repna kost (El-Eškar 2003: 44).

Ovo je drugo puhanje kada će svi biti proživljeni nakon smrti. Postoje predanja u kojima se spominje da je interval između dva puhanja četrdeset godina (Ez-Zuhajli 1991: 23/26). Prilikom prvog puhanja, Allah će usmrтити sve živo; a prilikom drugog, oživjeti sve mrtvo.

Kada prođe četrdeset godina između dva puhanja, Allah će ispod Arša spustiti kišu gustu poput muškarčeve sperme, koja se zove *voda života*, pa će ljudska tijela niknuti kao što niče trava. Zemlja će pojesti kod čovjeka sve osim repne kosti, koja će ostati poput oka skakavca, tako da će od toga nastati stvorenje. Uz to će se kasnije formirati ostali dijelovi. Kada se tijela upotpune, Allah će oživjeti Israfila koji će puhnuti u rog. Tada će svaka duša poletjeti svome tijelu, pa će se ka-

bur otvoriti i svi će požuriti svome Gospodaru (Hakki: 7/411).

Ovo je drugo puhanje u rog. Oživljavanje je neka vrsta drugog stvaranja. O tome Ibn Tejmijje kaže: "Dva stvaranja su dva načina stvaranja iste vrste, slažu se, ista su i sličje jedno drugom – s jedne strane, a razlikuju se i dijele na dvije vrste – s druge strane. Zato stvaranje na ovome svijetu možemo definirati kao početak, a stvaranje na Onome svijetu kao nešto poput toga. Uzimajući u obzir podudaranje početka i ponovnog stvaranja, oni su isti, a uzimajući u obzir različitosti između stvaranja, oni su slični – i to sa svime što će se ponovo stvoriti. Ponovno stvaranje podrazumijeva početak i povratak." (Ibn Tejmijje: 17/253).

Proživljavanje i ponovno stvaranje ljudi nije ništa teže ni kompliciranje od prvog stvaranja iz ničega. Allah to jasno kaže: *Onako kako smo prvi put iz ničega stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti* (El-Enbija, 104).

52. govoreći: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" – "Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!"

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ

U ovom ajetu, Allah spominje one koji nisu vjerovali u Čas oživljenja. Kada budu proživljeni, uvjerit će se

u istinitost onoga u što su ih pozivali Allahovi poslanici. Nevjernici, puni oholosti i tvrdoglavosti, nisu mogli na dunjaluku nikako povjerovati da je moguće ponovo oživjeti kosti, kao što Uzvišeni Allah iznosi njihovu začuđenost: *"To je čudna stvar: zar kad pomremo i zemlja postanemo? Nezamisliv je to povratak!"* (Kaf, 2-3), pa im odmah odgovara: *"Mi znamo šta će od njih zemlja oduzeti, u Nas je Knjiga u kojoj se sve čuva"* (Kaf, 4).

Bit će to stravično težak dan za nevjernike koji nisu vjerovali u njega, a on se desio i oni to vide jasno. To je dan kada će im se srca slediti, tijela zadrhtati, a kosti ukočiti. Allah to lijepo opisuje u drugom ajetu: *"Na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno, oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti i, netremice gledajući u glasnika i žureći, nevjernici će govoriti: 'Ovo je težak dan!'"* (El-Kamer, 6-8).

Ebu Salih kaže: "Kada se puhne u rog prvi put, prestat će kažnjavanje stanovnika kaburova. Oni će zaspati tvrdim snom do drugog puhanja, između kojih je 40 godina, pa će zbog toga izgovarati: 'Teško nama!' Po drugom mišljenju, kada nevjernici vide Džehennem i vrste kažnjavanja u njemu, onda će im ono čime su bili kažnjavani u kaburima biti kao san." (El-Kurtubi 1996: 15/45; El-Alusi 1985: 23/32).

Ko će izgovoriti, nakon njihove začuđenosti, straha i neizvjesnosti, riječi koje su navedene u drugom di-

jelu ajeta: *Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili?* Komentatori Kur'ana ovo različito tumače. Jedni tvrde da će to izgovoriti meleki, drugi drže da će to učiniti vjernici, a treći smatraju da će to izgovoriti nevjernici, nakon uvjeravanja da su im na dunjaluku poslanici, doista, istinu donosili.³²

53. *Bit će to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obresti.*

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

Proživljenje će biti demonstrirano kroz jedan krik, a to će biti Israfilove riječi: "O truhle kosti, razdvojeni zglobovi, o rasute kose, Allah vam naređuje da se skupite radi razrješenja odredbe!"³³

Uzvišeni Allah i u drugim ajetima spominje glas koji će svi umrli čuti: *I osluškuji! Dan kada će glasnik pozvati iz mjesta koje je blizu, Dan kada će oni čuti istinit glas – to će biti Dan oživljenja. Mi, zaista, dajemo život i dajemo smrt, i sve će se Nama vratiti* (Kaf, 41-43).

³² Tefsir Et-Taberi, 23/12; Tefsir Ez-Zemahšeri, 4/20; Tefsir El-Kurtubi, 15/45; Tefsir El-Bejdavi, 2/872; Tefsir Ibn Kesir, str. 1119 i Tefsir Ez-Zuhajli, 23/29.

³³ Tefsir El-Kurtubi, 15/46; Tefsir El-Alusi, 23/32; Tefsir Es-Sabuni, 13/56-57.

Tada će se svi ljudi koji su živjeli na Zemlji i prodefilirali njezinom pozornicom sakupiti pred Gospodarom svjetova: *A to je Dan kad će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni* (Hud, 103).

Toga dana će biti sakupljene sve generacije ljudi: i oni koji su živjeli u početku postojanja dunjalučkog i oni koji su živjeli pred sami Smak svijeta, ali i sve generacije između njih: *Reci: "I drevni i kasniji, u određeno vrijeme, jednog određenog dana bit će sakupljeni."* (El-Vakia, 49-50).

Sve će ih Allah okupiti bez obzira kako i gdje umrli: bilo u nebeskim prostranstvima, bilo u dubinama zemlje, bilo da su ih raskomadale divlje zvijeri, bilo da su ih pojele ribe, bilo da su smrskani u saobraćajnim nesrećama, bilo da su spaljeni, pa čak i u prah pretvoreni. Kod Allaha je sve to isto: *Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati, Allah, zaista, sve može* (El-Bekare, 148).

Niko neće biti zaboravljen, niti zapostavljen, niti će moći izostati na Dan okupljanja, niti će imati mogućnost da umakne: *Ta svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Milostivog tražiti utočište! On ih je sve zapamtio i tačno izbrojio, i svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno* (Merjem, 93-95). Svi islamski učenjaci se slažu da će Allah sakupiti i ljude i meleke i džine, dok se razilaze oko sakupljanja životinja. Mnogi, na temelju kur'anskih ajeta, zaključuju da će i životinje

biti proživljene i sakupljene na Ahiretu. Ibn Abbas, r.a., smatra da će to biti i njihov konačan svršetak (El-Eškar 2003: 48-49).

O tome Ebu Hurejre, r.a., kaže: "Uzvišeni Allah će na Sudnjem danu sakupiti stoku, ptice, životinje i sva ostala stvorenja i, na temelju Svoje pravednosti, bit će izmireni računi između šute i rogate ovce, a zatim će im Allah reći: 'Postanite prašina!'" (Ibn Kesir 2000: 1465-1466; El-Eškar 2003:49). Kada nevjernik to vidi, znajući za svoje propuste i kaznu koju će iskusiti, volio bi postati prašina u koju će biti pretvorene životinje. Allah nam tu nevjerničku želju iznosi u Kur'anu: *A nevjernik će uzviknuti: "Da sam, bogdo, zemlja ostao!"* (En-Nebe, 40).

*54. Danas se neće nikome nepravda učiniti i vi ćete,
prema onom kako ste radili, nagrađeni biti*

فَالْيَوْمَ لَا تَظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

Dan Allahove presude je dan apsolutne pravde. Na dunjaluku su mnogi ljudi izbjegli sankcije zbog svojih nedjela. Da nije Ahireta, ogroman broj nasilnika, tlačitelja i ubica bi ostao nesankcioniran. Na ovom svijetu, uz pomoć lažnih svjedoka, potkupljenih advokata i korumpirane porote, zločin i nepravda budu zataškani, a nasilnici i agresori nekažnjeni. Allah žrtvama i obe-

spravljenima nagovještava apsolutnu pravdu: *I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati i Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti, i po pravdi će im se svima presuditi, i nikome se neće nepravda učiniti; svako će dobiti ono što je zaslužio, jer On dobro zna šta je ko radio* (Ez-Zumer, 69-70).

Treba napomenuti da Uzvišeni Allah ne bi bio nepravedan kada bi kaznio sva stvorenja, jer su ona Njegovi robovi i u Njegovom posjedu, a znamo da vlasnik raspolaže svojom imovinom. Međutim, iz svih ajeta i brojnih hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jasno se prepoznaje da će Allah suditi ljudima apsolutnom pravdom koja do tada nije viđena. Gospodar svjetova, u mnogobrojnim ajetima, pojašnjava pravila na kojima će se temeljiti suđenje i polaganje računa na Sudnjem danu. Spomenut ćemo dva od tih temelja:

1. Savršena pravda u kojoj neće biti ni trunke nepravde;

Uzvišeni Allah će Svojim robovima na Sudnjem danu podijeliti nagrade, ništa im neće okrnjiti niti zakinuti. Nikome toga Dana neće biti učinjena nepravda ni koliko zrno gorušice: *Kad će se svakome ono što je zaslužio isplatiti, nikome krivo neće učinjeno biti* (EL-Bekare, 281).

Znajući za ovu činjenicu, Lukman svoga sina, savjetujući ga, upoznaje sa ovom prepoznatljivom Allahovom pravičnošću: *Sinko moj, dobro i zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je sveznajući* (Lukman, 16).

Na mnogim drugim mjestima, Plemeniti Allah ističe da će sva ljudska djela na Sudnjem danu transparentno manifestirati. Pogledajmo:

- *A onaj ko učini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, ući će u Džennet, i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda* (En-Nisa, 124).
- *Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga* (Ez-Zilzal, 7-8).

Allah nas obavještava da će za svako dobro djelo koje vjernik uradi dati adekvatnu nagradu, ne dozvoljavajući da mu trud uzalud propadne. Osim toga, djelo neznatno koliko atom, registrira se i za njega slijedi nagrada. Zar ima veće, ljepše i veličanstvenije pravde!?

2. Niko neće biti kažnjen zbog tuđih grijeha;

Značajna karakteristika ovog temelja je to što će Allah kažnjavati čovjeka isključivo za njegova djela. Niko neće odgovarati za tuđa djela: *Što god ko uradi, sebi uradi, i svaki grješnik će samo svoje breme nositi. Na*

kraju, Gospodaru svome ćete se vratiti i On će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti (El-Enam, 164).

Zar ima većeg vrhunca pravde? Onaj ko bude radio i afirmirao dobro – pobrat će nagrade koje za to slijede, a onaj ko bude radio loša djela i afirmirao negativnost – naslijedit će kaznu koja je za takva nedjela predviđena: *Onaj koji ide Pravim putem, od toga će samo on koristiti imati, a onaj ko luta – na svoju štetu luta, i nije-dan grješnik neće tuđe grijehe nositi (El-Isra, 15).*

Svaki čovjek treba biti svjestan da su Allahove “kamere” uključene svakog momenta i da ništa ne može učiniti što neće biti precizno i detaljno snimljeno i registrirano!

55. stanovnici Dženneta uživat će toga dana u blagodatima veseli i radosni,

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهِونَ

Nakon svih ovodunjalučkih iskušenja i Iblisovog kozmetičkog dotjerivanja lažnih vrijednosti, padanja na ispitu negatora i nevjernika, vjernici će, zbog stava i prepoznavanja dunjalučkog zavaravanja, naslijediti džennetske perivoje i u njima vječno ostati. Koja će to pobjeda biti? Kakva će radost obuhvatiti vjernike i koje veselje će vladati među njima? Očito je da se ni jedna pobjeda, niti radostan trenutak na ovome svijetu ne

može mjeriti i komparirati s džennetskim ugođajem. A kako bi i mogao, kada nas Vjerovjesnik, s.a.v.s., upozna je s onim što će biti.

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Uzvišeni Allah je rekao: ‘Pripremio sam Svojim dobrim robovima ono što oko nije vidjelo, uho nije čulo i ono što na ljudski um nije palo. Zato, kani se onoga što ti je Allah pokazao, jer je ono što ti nije pokazao vrjednije!’” (Muslim 2003: 3/632). Zatim je proučio kur’anski ajet: *I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju* (Es-Sedžde, 17).

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko uđe u Džennet, neprestano će uživati i neće ga više zadesiti nikakva teškoća, niti će mu se odjeća habati niti mladost nestajati.” (Muslim 2003: 3/431).

U jednom vjerodostojnom predanju stoji da je Abdullah b. Abbas, r.a., rekao: “Ništa od onoga što je u Džennetu, osim naziva, nema na ovom svijetu. Ovosvjetski med nije kao džennetski med, ovosvjetsko vino nije kao džennetsko, niti je ovosvjetsko grožđe kao džennetsko grožđe.” (Ferid 1999: 304).

Kakva će atmosfera biti među džennetlijama i kakvu će oni radost oćutati u srcima, najbolje će nam

ilustrirati hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o najnižem stupnju stanovnika Dženneta. Naime, Mugire b. Šu'be, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Musa, a.s., je upitao svoga Gospodara da mu kaže koji je najniži stupanj stanovnika Dženneta. Rekao mu je: 'Stupanj čovjeka koji će doći kada ostali stanovnici Dženneta već budu ušli u Džennet, pa će mu se reći: 'Uđi u Džennet!' – na što će on upitati: 'Gospodaru, kako ću ući kada je svako prije ušao i zauzeo svoje mjesto?' Na to će mu se reći: 'Hoćeš li biti zadovoljan da imaš ono što dunjalučki vladari imaju?' Odgovorit će: 'Hoću, Gospodaru, bit ću zadovoljan!' Tada će mu se reći: 'Imat ćeš to i još toliko, i još toliko i još toliko!' Odgovorit će: 'Zadovoljan sam, Gospodaru.' Na to će mu se dodati: "Imat ćeš to i uz to još deset puta toliko. Imat ćeš sve što ti duša zaželi i što ti za oko zapne!" On će zadivljeno kazati: "Zadovoljan sam Gospodaru!" Potom je Musa, a.s., upitao: 'Gospodaru, a koji je najviši stupanj?', Rečeno mu je: "To su oni za koje sam Svojom rukom počasti priredio i zapečatio ih, tako da to nijedno oko nije vidjelo, niti uho čulo, niti je kome na pamet palo!" (El-Buhari; Muslim 1995).

Ipak, najveća radost vjernika u Džennetu bit će viđenje svoga Gospodara. Uzvišeni Allah kaže: *One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga* (Junus, 26). Islamski učenjaci riječ *nagrada* tumače kao Dže-

nnet, a *i više od toga* kao gledanje u lice Uzvišenog Allaha (El-Gamidi 2000: 39).

Upravo se u tom pogledu prenosi hadis od Suhejba, r.a., u kome je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon što je proučio ajet *One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga*, rekao: “Kada stanovnici Dženneta uđu u Džennet, a stanovnici Džehennema u Džehennem, začut će se poziv: ‘O stanovnici Dženneta, vi kod Allaha imate još jedno obećanje koje će vam sada ispuniti!’ Na to će oni upitati: ‘Kakvo je to obećanje? Zar nam nije dao da nam težina dobrih djela pretegne? Zar nam nije dao da nam lica budu bijela? Zar nas nije uveo u Džennet i izveo iz Džehennema?’” Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon toga, kaže: “Zatim će se podići zastor, pa će ugledati lice Uzvišenog Allaha. Ništa što im je dato neće im biti draže od gledanja u Njega.” (Muslim 1995).

56. oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni,

هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِنُونَ

Allah je obećao vjernicima da će im svi članovi porodice ući u džennetske perivoje, ukoliko budu slijedili Njegova uputstva i radili dobra djela: *edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti* (Er-Ra’d, 23).

Allah nasljednicima Dženneta obećava ono za čim im duše žude i ono što su i na ovom svijetu željeli: žene, hladovinu, komforan život i namještaj. Naravno, na prvom mjestu su žene koje će biti nezaobilazno uživanje na Onom svijetu. Žene i jesu najveće iskušenje na ovom svijetu.

Kur'anskim tekstom nam se želi odaslati signal da onaj ko ne poklekne na ovom svijetu, kada su u pitanju zavodjenja osoba suprotnoga spola, može očekivati džennetska uživanja sa osobama suprotnoga spola koja će sa sobom nositi sve što nosi lijep štimung: prijatnu hladovinu i udoban, ukrašen i komforan namještaj.

Allah garantira da će: *U njima biti ljepotica naravi divnih* (Er-Rahman, 70) i da će u džennetskim perivojima biti: *huri u šatorima skrivenih* (Er-Rahman, 72).

Ibn Kajjim, tumačeći ajet *maksurat fil-hijam/ u šatorima skrivenih*, kaže da su one sklonjene u neku vrstu posebno uređenih i luksuznih džennetskih šatora. To su, ustvari, džennetski dvorci. Zabranjeno im je uljepšavati se i ukrašavati nekom drugom, osim muževima. One neće iz tih dvoraca izlaziti i bit će stalno dostupne muževima (Ibn Kajjim 2003: 266).

Uzvišeni pojašnjava: *U njima će biti one koje preda se gledaju, one koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo* (Er-Rahman, 56).

Ovdje Allah opisuje džennetske žene kao: *kasiraturat-tarfi/one koje preda se gledaju*, što islamski učenjaci doživljavaju kao osobinu ljepšu od prethodnih ženinih osobina. Zbog toga će prethodne hurije, kako se to spominje u suri Er-Rahman, pripasti stanovnicima dva stepena u Džennetu koji su ispod stepena onih kojima će pripasti ova vrsta hurija. One su žene koje, iz prevelike ljubavi, obaraju pogled i ne gledaju nikoga drugog osim muža. Ono što ih posebno izdvaja u odnosu na druge je i to što će, iako imaju mogućnosti gledati druge, poglede isključivo upotrebljavati za gledanje svojih muževa (Ibn Kajjim 2003: 266).

Allah, također, opisuje džennetske žene kao: *one koje ni čovjek ni džin nije dodirnuo* – što znači da se radi o djevicama, i to kakvim djevicama: ne samo da nisu imale ni sa kim intimni odnos nego ih čak niko nije ni dodirnuo. Kakva je to čistota i kakva ljepota! Spolni odnos s djevicom svakako je ljepši i strastveniji od spolnog odnosa s ženom koja je već udavata. Otuda je Aiša, r.a., upitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s: “Allahov Poslaniče, kada bi prošao pored pašnjaka na kojem je već neko čuvao deve i pored pašnjaka na kojem niko nije čuvao deve – koji bi odabrao za napasanje svojih deva?” Vjerovjesnik, s.a.v.s., je odgovorio: “Onaj na kome niko nije čuvao svoje deve.” (El-Buhari). Ovim je Aiša, r.a., htjela podsjetiti Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je ona jedina djevica od svih žena koje je oženio.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je upitao Džabira, r.a., nakon što se oženio već udavanom ženom: “Zašto se nisi oženio djevicom, pa da se poigravaš s njom i da se ona poigrava s tobom?” (El-Buhari, Muslim).

Inače, ljubav s djevicom je čvršća i trajnija, zato što ona nije imala vezu ni s jednim muškarcem, pa da joj se srce veže za njega. Što se tiče muškarca koji ima odnos s djevicom, on ima slast i čast da uđe u bašču u koju niko prije njega nije zalazio. Nakon tog čina, čovjek će nastaviti uživati u spolnom odnosu sa ženom.

Zanimljivo je spomenuti neka predanja u kojima se konstatira da će se žene u Džennetu, kada budu imale spolni odnos, ponovo vraćati u stanje djevičanstva u kojem su prethodno bile. Kad god njen muž bude imao spolni odnos s njom, uvidjet će da je opet postala djeвица. Ovo iznosim na temelju predanja Ebu Hurejrea, r.a., u kojem on kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jedne prilike upitan: “Hoćemo li imati spolni odnos u Džennetu?” Odgovorio je: “Da, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, imat ćete odnos bez ikakvih bolova i uznemiravanja. Kada prestanete sa spolnim odnosom, žene će ponovo postajati djevice i čiste.”³⁴

Uzvišeni, također, precizira: *U njima će biti hurije, istih godina, koje će preda se gledati* (Sad, 52). Ovim

³⁴ Hadis prenose Ibn Hibban u *Sabihu*; Taberani u *El-Mu'džemus-sagiru*, Bezzar u *Musnedu*.

se želi reći da neće druge muškarce, izuzev muževa, uopće gledati, niti će imati ikakve želje za njima. Ibn Abbas, r.a., i neki drugi komentatori Kur'ana pod izrazom *etrah/istih godina* misle na njihovu istovjetnost u godinama i da će sve biti mlade, u trideset i trećoj godini kao i njihovi muževi (Ferid 1999: 312). Ibn Kajjim tvrdi da su to žene koje su spojile vanjsku, fizičku ljepotu s moralnom ljepotom – ljepotom svoje naravi. Njihovo tijelo je savršeno (Ibn Kajjim 2005: 266).

Brak, kao mehanizam zaštite i očuvanja moralnih vrijednota, bit će prakticiran i na Budućem svijetu: *I Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju ženiti* (Ed-Duhan, 54).

Ovdje se misli na lijepe i mlade žene, bijela tena, crnih i krupnih očiju, dugih trepavica. Mudžahid tvrdi da su one nazvane hurijama zbog nježne, tanahne kože i čiste boje (Ferid 1999: 312). Ibn Kajjim ih opisuje kao žene bujnih, ali uzdignutih grudi koje ne strče prema dolje. Ovo je, po njemu, jedna od najljepših osobina žena, a najizraženija je kada je žena u cvijetu mladosti (Ibn Kajjim 2005: 265).

Uzvišeni Allah vjernicima koji su, moralnom čistotom, zaslužili čestite žene nagovještava da će one biti: *kao rubin i biser* (Er-Rahman, 58).

Allah ih, kao što vidimo, poredi s biserom i rubinom. Ibn Kajjim, tumačeći ovaj ajet, kaže da će njihovo

va stegna biti od bisera, prelijepe bijele boje i nježnog dodira. Koža će im biti poput boje nojevih jaja, s blagim žutilom, koje ljudska ruka nikada nije dotakla, a ne potpuno bijela – što se smatra mahanom. Meso će im biti od rubina i dragulja s blagim crvenilom (Ibn Kajjim 2005: 268).

Na Sudnjem danu, Uzvišeni Allah će Svojim dobrim robovima izraziti dobrodošlicu: *“Uđite u Džennet, vi i žene vaše, radosni!”* Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti (Ez-Zuhruf, 70-71).

Milostivi im obećava plemenite i čiste žene i garantira, uz takva uživanja, vječni život i trajno boravište u džennetskim perivojima: *U njima³⁵ će čiste žene imati, i u njima će vječno boraviti* (El-Bekare, 25).

Tumačeći ovaj ajet, Ibn Kajjim kaže da će se ljudi u Džennetu naslađivati čistim ženama koje, za razliku od ovosvjetskih žena, neće imati mjesečnog pranja i ciklusa nakon porođaja, a uz to neće obavljati ni malu ni veliku fiziološku potrebu, nit će sliniti niti pljuvati. Uz sve to, neće imati moralnih mahana, loših osobina, neće izgovarati ružne riječi, bit će oslobođene ljubomore, uopće neće imati želju za provociranjem i, što je vrlo

³⁵ To jest: u džennetskim baščama.

važno, nikada neće poželjeti drugog čovjeka (Ibn Kaj-jim 2005: 266; Ferid 1999: 312).

Ebu Musa, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "U Džennetu za vjernike imaju šatori od bisera. Njihova unutrašnjost dostiže šezdeset milja. Vjernik će u njemu imati žene koje će obilaziti, a jedni druge neće gledati." (El-Buhari, Muslim).

Usame b. Zejd, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zar da ne požurimo Džennetu kojem nema ništa slično? On je, tako mi Gospodara Kabe, svjetlost blistava, miris koji ugodno djeluje, dvorac sagrađeni. U njemu su rijeke pružene, plodovi raznovrsni, čestite i lijepe žene, ukrasi mnogobrojni, mjesta i položaji trajnog karaktera, kuće mira, voće, povrće, visoki stepeni i brojne ugodnosti visokoga ranga."³⁶

Zejd b. Erkam, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, jedan od vas u Džennetu, uistinu, će imati moć stotine ljudi u jelu, piću, intimnom odnosu – a potrebe stomaka rješavat će se kroz znoj koji će mirisati kao miris miska."³⁷

Enes b. Malik, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada bi se neka od džennetskih hurija

³⁶ Hadis bilježe Ibn Madže, Bejhaki i Ibn Hibban.

³⁷ Hadis bilježe Nesai u *Sunenu* i Ahmed u *Musnedu*, s pouzdanim lancem prenosilaca.

pojaviła na Zemlji, sve bi između Dženneta i Zemlje ispunila mirisom. Pokrivač na njevoj glavi vrijedniji je od cijelog ovog svijeta i svega što je na njemu.” (El-Buhari 2004: 540). Razmislimo: ako je njezin pokrivač vrijedniji od cijelog dunjaluka i svega što je na njemu, kakva će tek biti vrijednost takve hurije?

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Prva skupina koja će ući u Džennet je poput Mjeseca u noći uštapa, a oni koji su odmah iza njih kao najsajnija zvijezda na nebu. Svako od njih će imati po dvije žene, hurije, čija će se srž potkoljenica vidjeti kroz meso. U Džennetu neće biti neoženjenih.” (El-Buhari 2004: 607).

Lijepo bi bilo, na kraju tumačenja ovog ajeta, navesti da će žene u Džennetu pjevati pjesme svojim muževima (El-Kulejjib 1998: 85). Abdullah b. Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Žene će u Džennetu svojim muževima pjevati pjesme milozvučnim glasovima čiju ljepotu niko nikada nije čuo!” (Ibn Kajjim 2005: 270).

Jedan je čovjek, kako prenosi Ibn Vehb, pitao Ibn Šihaba: “Hoće li u Džennetu biti slušanja pjesama? Ja to volim.” Odgovorio je: “Svakako. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Ibn Šihabov život, u Džennetu ima jedno drvo, kompletno od bisera i topaza, ispod kojeg će biti stasite djevojke koje će pjevati različitim bojama gla-

sa: 'Mi ćemo uživati i nikada nećemo očajavati. Vječno ćemo živjeti i nikada nećemo umirati.' Kada drvo čuje tu pjesmu, njegove grane se počnu dodirivati i ono počne pjevati svoju pjesmu, a huruje nastave. I tako, ne znamo da li su ljepši glasovi hurija ili glasovi drveta." (Ibn Kajjim: 317).

Poruka je jasna: ako želimo pjesme džennetskih žena s glasom i stasom koji nikada nismo ni vidjeli ni čuli, izbjegavajmo današnje pjevačice i plesačice koje su nam zabranjene i koje ničim ne mogu nadomjestiti ljepotu džennetskih pjevačica i plesačica.

57. u njemu će imati voća, i ono što budu željeli.

هُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَهُمْ مَا يَدْعُونَ

Rijetki su ljudi koji ne vole voće. Otuda Milostivi Allah obećava da će imati voće u Džennetu, i sve drugo što budu poželjeli kako bi bili inicirani da rade što bolja djela priželjkujući sva ova vječna uživanja. Džennetlije će imati ono voće koje zažele, jer Allah u drugom poglavlju kaže: *i voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli* (El-Vakia, 20-21).

Ibn Džerir, tumačeći Allahove riječi *Svaki put kad im se iz njih da kakav plod, oni će reći: "Ovo smo i prije jeli"* – a bit će im davani samo njima slični (El-Bekare,

25), kaže da se to odnosi na plodove džennetskog voća (Ferid 1999: 307).

Ibn Mes'ud, Ibn Abbas i neki drugi ashabi smatraju da plodovi sličje po boji, odnosno izgledu, ali ne i ukusu. Džennetski mladići će džennetlije stalno nuditi džennetskim voćem, na što će im oni govoriti: "Ovo smo i prije jeli!" – a oni će im odgovarati: "Samo vi jedite. Ista je boja, ali različit ukus!" Neki učenjaci smatraju da se riječi *ovo smo i prije jeli* odnose na imena voća koje su jeli na dunjaluku. Kada im se to donese i probaju, ustanovit će da je džennetsko voće neuporedivo ljepše, ukusnije i sočnije (Ibn Kajjim 2005: 333).

Hasan el-Basri kaže: "Zar niste primjetili kako se pojedinih plodova na ovome svijetu zasitite i kako su kvarljivi, za razliku od džennetskih plodova za koje Uzvišeni veli: *Usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti* (El-Vakia, 32-33), to jest koje će biti stalno, dakle, nevezano za neku sezonu, i koje neće biti onome ko ga zaželi zabranjeno." (Ibn Kajjim 2005: 233; Ferid 1999: 307).

Tumačeći Allahove riječi *I blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi će im nadohvat ruke stajati* (El-Insan, 14), Ibn Abbas, r.a., kaže: "Kada neko pođe neki plod dohvatiti, on će se sam nadohvat ruke primaći." (Ferid 1999: 308).

Kad god bi spomenuo džennetske plodove, Ebu Ubejde, r.a., bi rekao: “Kad god se jedan njegov plod otkine, na njegovo mjesto bude postavljen isti takav.” (Ibn Kajjim: 232).

58. “*Mir vama!*” – bit će riječi Gospodara Milostivog.

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ

Ibn Abbas, r.a., tumačeći ove kur'anske riječi, kaže: “Sam Uzvišeni Allah je selam stanovnicima Dženneta!” (Ibn Kesir 2000: 1120).

Neki vele da ove riječi znače da će ih On, Uzvišeni, direktno ili posredno – putem meleka – pozdraviti selamom, što je velika počast vjernicima (Ibn Kesir 2000: 1120; El-Bejdavi 2001: 2/873). To je ono što Uzvišeni Allah spominje i na drugim mjestima. On kaže: *A na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdraviti sa: “Mir vama!”* (El-Ahzab, 44).

Ibn Abbas, r.a., kaže da će im ući meleki i poselamiti ih od Gospodara svjetova (Ez-Zemahšeri: 4/22). To se jasno vidi u ajetu: *I meleki će im ulaziti na vrata svaka: “Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!”* (Er-Ra’d, 23-24).

Iz predanja koje Džabir b. Abdillah, r.a., prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., vidimo da će Allah uputiti selam stanovnicima Dženneta: “Dok su stanovnici Dženneta uživali u džennetskim blagodatima, obasjalo ih je neko svjetlo. Podigli su glave i ugledali Gospodara Koji se pojavio iznad njih i rekao im: ‘Es-Selamu alejkum, stanovnici Dženneta!’ To je rekao, i to su te riječi iz sure Jasin: *‘Mir vama’ – bit će riječi Gospodara Milostivog.*” Poslanik, s.a.v.s., dalje, kaže: “Allah će gledati u njih, a oni u Njega, tako da se ni našto drugo neće osvrutati već samo konstantno gledati u Njega, dok ne budu zaklonjeni od Njega, a nad njima u njihovim odajama bit će Njegovo svjetlo i beričet.” (Ibn Madže 1994:1/66). Treba naglasiti da Es-Sujuti ovo predanje ne smatra dovoljno jakim.

Moguće je da Uzvišeni Allah izravno uputi selam stanovnicima Dženneta, budući da će Ga imati priliku direktno vidjeti, kao što Uzvišeni kaže u jednom ajetu: *Toga Dana neka će lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati.* (El-Kijame, 22-23).

Komentirajući ovaj ajet, Hasan el-Basri je rekao: “Uzvišeni Allah je uljepšao njihova lica zbog toga što su gledali u Njegovo lice. Kako da se ne proljepšaju, kada su gledali u lice svoga Uzvišenog Gospodara.” (Ibn Kajjim 2005: 452).

Slično se prenosi i od Ka'ba koji je rekao: "Uzvišeni Allah će im se pokazati i oni će gledati u Njega. Zapahnut će ih miris miska. Što god tada zatraže od svoga Gospodara, udovoljit će im. Kada se vrate porodicama, primijetit će da se njihova ljepota povećala sedamdeset puta." (Ibn Kajjim 2005: 453).

Ismail Hakki, podržavajući neke prijašnje učenja, smatra da će Allah direktno bez posrednika uputiti selam džennetlijama. Dio ajeta *Min Rabbin/Od Gospodara* jasno upućuje da će On bez posrednika uputiti selam, a riječ *Rahimin/Milostivog* eksplicite ukazuje na znakovitu Allahovu milost (rahmet), a to je mogućnost neposrednog gledanja u Uzvišenog Allaha, bez zastora – što je kulminacija džennetskog zadovoljstva i upotpunjenje Allahove blagodati prema Njegovim robovima, stanovnicima Dženneta (Hakki: 7/419).

Gledanje u Allaha će, ustvari, biti nagrada nad svim nagradama i kulminacija svih uživanja. Sve druge blagodati i nagrade koje smo do sada spominjali bit će zaboravljene ili, u najmanju ruku, minimizirane. Ne samo da ovom susretu stanovnika Dženneta s Gospodarom neće biti kraja već nijedna druga džennetska nagrada i blagodat joj neće biti ni slične, a kamoli ravne. Zato je Hasan el-Basri izjavio: "Kada stanovnici Dženneta ugledaju Uzvišenog Allaha, zaboravit će sve džennetske blagodati." (Ibn Kajjim 2005: 452).

59. *"A vi, o grješnici, danas se odvojite!"*

وَأَمَّا زُورَ الْيَوْمِ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

To je Dan odvajanja i raščlanjivanja. To je Dan apsolutne pravde. Na ovome svijetu se i moglo miješati što valja i što ne valja, samo iz jednog razloga: da budu iskušani i pozvani na Pravu stazu. Međutim, na Onom svijetu med ide na jednu, a otrov na drugu stranu. Nema miješanja. Gospodar svjetova će toga dana tražiti odvajanje grješnika, silnika, nasilnika, negatora i nevjernika od vjernika i sljedbenika istine, kako bi se time ukazalo na nemjerljivu razliku između jednih i drugih.

Može se slobodno kazati da Džennet ne trpi neugodan zadah i smrad, a grijesi rezultiraju upravo njima. Onom ko uđe u Džennet, grijesi ostaju vani, jer su, tevbom, pokajanjem i Allahovim oprostom, uklonjeni. Nevjernici, budući da nisu povjerovali u Gospodara svjetova, nisu imali mehanizma za uklanjanje grijeha te će se morati udaljiti od džennetskih mirisnih perivoja kako ih, neugodnim zadahom, ne bi zapahli, uprljali i uznemirili njegove stanovnike.

To najbolje ilustrira izjava jednog od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je kazao da, kada bi ljudi imali mogućnost na ovom svijetu čuti zadah koji proizvede učinjeni grijeh, niko ne bi mogao sjediti pored njega od ružnog zadaha. Otuda se na Onome svijetu

mora odvojiti miris dobrih djela od jada i smrada, neugodnog zadaha grijeha, koji neće biti oprošten i neutraliziran zbog oholosti i nevjerstva!

Uzvišeni Allah na drugom mjestu to jasno raščlanjuje: *Na dan kad nastupi Čas oživljenja – ljudi će se razdvojiti: oni koji su vjerovali i dobra djela činili – u džennetskom perivoju će se radovati, a oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše i susret na Sudnjem danu poricali – u trajnoj će muci biti* (Er-Rum, 14-16).

Ibn Kesir, tumačeći ovaj ajet, kaže da će se jedni dići među one koji su na najvišim stepenima, a drugi pasti u najniže nizine, a to je razdvajanje poslije kojeg više nema sastavljanja (Ibn Kesir 2000: 1027).

Zato, brate i sestro, dragi čitaocē, ako nekoga voliš, angažiraj se da zajedno s tobom bude u pokornosti Uzvišenom Allahu, da afirmira i radi dobro – tek onda možeš očekivati vaš zajednički vječiti boravak u najljepšim džennetskim predjelima.

Katade ovo odvajanje tumači kao udaljavanje od svakog dobra. On kaže: "Odvojite se od svakog dobra."³⁸

Dahhak veli da će svaka skupina biti posebno odvojena. Posebno će se odvojiti židovi, kršćani, sabejci,

³⁸ *Tefsir Et-Taberi*, 23/16; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/49; *Tefsir El-Bejdavi*, 2/873; *Es-Sujuti*, *Ed-Durrul-mensur*, 5/502.

vatropoklonici i idolopoklonici. Svaka od tih skupina će imati kuću od vatre u kojoj će vječno boraviti i iz koje neće vidjeti, niti viđena biti, nasuprot vjernicima koji će biti zajedno s onima koje vole.³⁹

Davud b. el-Džerrah tvrdi da će svi muslimani biti u jednoj skupini, izuzev onih koji su uvodili novotarije u vjeru: oni će biti zajedno s grijешnicima! (El-Kurtubi 1996: 15/49; Es-Sujuti 1990a: 5/502).

Lahko će se toga Dana razdvojiti nevjernici od vjernika. Nevjernici će imati posebna obilježja i karakteristične znakove kao produkt oholosti, tvrdoglavosti i nevjerstva. Allah nas je o tome jasno izvijestio: *a grješnici će se po biljezima svojim poznati, pa će za kike i za noge ščepani biti!* (Er-Rahman, 41).

Dakle, Allah će toga Dana narediti da se zločinci, silnici i nevjernici izvedu i odvoje od vjernika. Te ohole skupine će biti skupa sa džinima i šejtanima, koje su mimo Allaha obožavali i božanstvima ih smatrali, kao što su kod Grka: Zevs i Afrodita; kod Rimljana: Jupiter i Venus; kod Perzijanaca: Hormuz i Ahriman; kod Egipćana: Habi; kod Feničana: Bal; kod Arapa: Lat i Uzzat (Et-Tantavi 1996: 74-75); U savremenom svijetu, to su čitavi lanci glumaca, interpretatora narodne i zabavne muzike, vladajuće strukture. Zbog njih današnji

³⁹ *Tefsir El-Kurtubi*, 15/49; *Tefsir El-Alusi*, 23/39; *Tefsir Ez-Zuhajli*, 23/40.

čovjek ostavlja i zapostavlja vjeru i, pod njihovim utjecajem i modernim sihirbarstvom, nipodištava, minimizira i devalvira Allahove riječi, naredbe i propise.

Iz dana u dan smo svjedoci da brojni simpatizeri određenih estradnih "zvijezda", koji se sami definiraju kao njihovi *obožavaoci*, padaju u trans na njihovim koncertima, u jedno posebno stanje, u neku vrstu ekstaze, dok totalno zapostavljaju islamske propise. Ako ih nekada i obave, stojeći pred Gospodarom svjetova, ne osjete nikakvu draž i ljepotu, a kamoli zaplaču, padnu u nesvijest ili dožive neko posebno blaženo stanje, kakvo doživljavaju s onima koje, kako vele, *obožavaju*.

Takvi će na Sudnjem danu biti upitani: *Šta vam je, što jedni drugima ne pomognete?! (Es-Saffat, 25)*. Upravo taj obični narod, koji je ljude kao što su i oni, veličao i smatrao Allahu ravnim, pitat će ih: *Mi smo vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati? (Ibrahim, 21)*.

Na njihovu veliku žalost, oni koje su mimo Allaha veličali, priznat će svoju nemoć i slabost da sebi, a kamoli njima imalo pomognu. Tako da će svako ko je lažno obožavan i nepravедno respektiran odreći se onoga koji ga je obožavao i, bez ikakvih argumenata, veličao.

Čak će i šejtan priznati svojim sljedbenicima da im je lagao: *I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: "Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio..."* (Ibrahim, 22). Razočarat će ih još više kada im bude priznao: *"Ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali. Zato ne korite mene, već sami sebe..."* (Ibrahim, 22).

Nakon svih ovih kur'anskih poruka, zar može neko ostati nemaran i nastaviti slijepo koračati ovodunjalučkom pozornicom?! Zar se može desiti vjernicima da dođu u džamiju, Allahu najdraže mjesto, u sasvim malom broju, ali zato napune čitave stadione na neki koncert na koji se veliča šejtan i njegovi štićenici, propagira nemoral i afirmira ono što Allah ne voli!

Dakle, razdvajanje na dva tabora je uveliko prisutno i na ovom svijetu! Mi se upravo ovdje opredjelujemo gdje ćemo skončati sutra – na ahiretskoj pozornici! Zato, omladino, upamet, dok još nije kasno!

60. O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio:

"Ne klanjate se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni,

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

Allah kritizira nevjernike koji su se pokoravali šejtanu koji im je otvoreni neprijatelj, a grijeshili prema

Milostivom Koji ih je stvorio i sve im blagodati dao. Plemeniti Allah je, iz Svoje neizmjerne milosti, čak prvog čovjeka i njegovu ženu smjestio u Džennet, kako bi uživali, ali su oni poslušali zov šejtana i povjerovali njemu. Zbog toga Gospodar svjetova i upozorava Ademove potomke da ne nasjednu na istu zamku u koju su zapali njihovi preci:

O sinovi Ademovi, neka vas nikako ne zavede šejtan kao što je roditelje vaše iz Dženneta izveo (El-Araf, 27).

Ko ne shvati razorno djelovanje prokletog šejtana, survat će se duboko u ambis razvrata i ogromnu provaliju odvratnih djela, a da to ni osjetiti neće, kao što Allah navodi u drugom ajetu:

O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi (En-Nur, 21).

Allahovo je pravilo da će onome ko okrene glavu od Njegove vjere, šejtan postati nerazdvojni prijatelj, koji će ga, pretvarajući se da mu je iskreni savjetnik, odvesti u totalnu zabludu. Tu će zamku, na žalost, čovjek shvatiti tek na Budućem svijetu, kada sve bude isuviše kasno:

Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu

on nerazdvojni drug postati; oni će od Pravog puta odvrćati, a ljudi će misliti da su na Pravom putu (Ez-Zuhruf, 36-37).

61. već se klanjajte Meni; to je Put pravi

وَأَنِ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

Plemeniti Allah će ih podsjetiti da su bili upućeni na robovanje isključivo Njemu i da je zadatak svih poslanica, kao i svih poslanika i vjerovjesnika, bio i ostao dostavljanje ove istine: spoznaja i pokoravanje Gospodar svjetova. To je put od koga se nikako nije smjelo odstupiti niti udaljiti.

Onaj ko je spoznao taj put, on se njega i držao znajući da će upravo njime stići do zacrtanog cilja. Allah o tome i kaže: *Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu koja se neće prekinuti* (El-Bekare, 256).

Svako ko se ne bude držao za tu najčvršću vezu, potonut će u bezdan. Svi oni koji misle da će se intelektualnim i drugim snagama ophrvati raznoraznim dunjalučkim strujama i talasima, strahovito se zavaravaju, baš kao osobe koje se nađu u živom pijesku ili živom blatu: što se više vrte i pokreću, sve brže tonu. Jedini spas je u nekome sa strane, tj. da im neko dobaci kakvo uže ili granu i povuče na sigurno. Allah je čovjeku spu-

stio uže spasa personificirano u Objavi. Ko to ne bude respektirao, doći će na Sudnjem danu razočaran, prestravljen i nesretan. Otuda nas naš Gospodar, Koji nas voli i želi da uživamo u džennetskim perivojima, a ne da vrištimo u džehennemskim strahotama, upozorava da ne posrnemo na ovome svijetu, da shvatimo suštinu ovozemaljskog življenja i da, konačno, priznamo i sebi i drugima, da se jedino isplati živjeti spoznajući svoga Gospodara, aktivirajući se u realiziranju svih Njegovih naredbi i koračajući samo stazom koju je On definirao *Pravim putem*.

Šejtanove spletke su mnogobrojne, raznovrsne i sofisticirane. On svojim izuzetno velikim iskustvom – prikuplja ga od zavodađenja prvog čovjeka pa do danas – uspjeva prevariti ogroman broj ljudi. Njegova obećanja se ogledaju u onome što čovjek voli, za čim žudi; on nudi uživanja odmah, ovoga momenta. Ljudi ne trebaju čekati Onaj svijet da bi uživali. Otuda su njegove spletke djelotvorne. Ljudi se brzo zapetljaju u tu njegovu razgranatu mrežu nada i obećanja. On opčinjava razum dovodeći ljude u različita raspoloženja i namećući im različita mišljenja i poglede. On ih navodi na bilo koji put koji vodi u zabludu i baca iz jedne propasti u drugu.

Kada čovjek smatra nekoga Allahu ravnim, šejtan mu to prikazuje kao neku vrstu uvažavanja. Izo-

stavljanje dužnosti naređivanja dobra i odvrćanja od zla, šejtan prikazuje čovjeku kao ljubazno postupanje prema ljudima i način stjecanja njihove naklonosti. Za odustajanje od slijedenja sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., šejtan nalazi ljudima opravdanje u tome da oni samo slijede one koji znaju bolje od njih. Licemjerstvo u vjeri prikazuje kao praktično i pametno postupanje koje omogućava čovjeku da iznađe svoje mjesto među drugim ljudima (Ibn Kajjim 2004:163-207).

Islamski učenjaci su, kroz historiju, pokušavali odgonetnuti značenje robovanja i klanjanja Allahu. Oni su iskristalizirali taj odnos do u tančine, želeći čovjeka udaljiti od šejtanske zablude.

El-Vasiti pojašnjava: "Onaj ko robuje Allahu radi sebe, ustvari sebe obožava. Znakovit simptom istinskog robovanja Allahu je ostavljanje veličanja sebe, podnošenje iskušenja, ljubav prema Gospodaru, čuvanje i respektiranje Njegovih propisa, ispunjavanje obaveza prema Njemu, izbjegavanje žaljenja i kukanja prilikom iskušenja, ostavljanje grijeha kad se nađe u blagostanju, te izbjegavanje gafleta i nemara u pokornosti." (Hakki: 7/422).

Istinsko robovanje mora biti biljurno čisto od primjesa bilo kakvih dunjalučkih šććara i bilo kakve vrste lićnih interesa. Zbog toga su ranije osviješćene generacije jasno potcrtavale: "Ljubav prema vlasti i položa-

ju ne mogu ići zajedno sa istinskim robovanjem, jer to dvoje oponira jedno drugom.” (Hakki: 7/422).

Otuda su neki produhovljeni intelektualci i poznati šejhovi primjećivali: “Posljednje što izlazi iz srca iskrenih Allahovih robova je ljubav prema vlasti i položaju.” (Hakki: 7/422).

62. On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?!

وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ

Allah će ih kritizirati i konstatirajući da je veliki broj ljudi dopustio sebi šejtanovo zavođenje pored velikog broja poslanika koji su upozoravali na opasnost šejtanovog djelovanja i na brojne dokaze Allahovog postojanja koji su nedvojbeno ukazivali na lažnost šejtanovog došaptavanja. Milostivi Allah će ih na kraju upitati: *Kako niste pameti imali?!*

Imali ste sve vrste dokaza koje su upućivali da se samo i isključivo Meni klanjate, imali ste poslanike koji su vas otvoreno pozivali na Ispravnu stazu i, konačno, dao sam vam intelektualne i spoznajne mogućnosti uz pomoć kojih ste mogli doći do istinskih rješenja – a vi ste, pored svega, slijedili šejtana i njegova lažna došaptavanja!

Ovo je, zaista, čudno: koliko otvorenih, jasnih i logičnih dokaza koji upućuju na ljepotu Allahove vjere, a ljudi prihvate grbavu, istrcanu i ružnu neistinu! Takvo ponašanje i udaljšavanje od ljepote istine, nakon svih argumenata koji se podastiru, zaista ne zasluŹuje ništa drugo do DŹehennem i njegove strahote!

63-64. Ovo je DŹehennem kojim vam se prijetilo, prŹite se sada u njemu zato Źto niste vjerovali!"

هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٦٣) اَصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

Vjerovanje u Sudnji dan, DŹennet i DŹehennem temelj je vjerovanja svih vjerovjesnika i njihovih iskrenih sljedbenika. Kur'anski tekstovi nedvosmisleno ukazuju da su svi vjerovjesnici svojim narodima nagovijestili nastupanje Sudnjeg dana, obradovali ih DŹennetom i upozorili na dŹehennemsku rasplamtjelu vatru.

Pored svih dokaza koje su donosili poslanici, Allah je ljudima podastro neizbrojive racionalne dokaze u prirodi i njima samima kako bi shvatili krajnji cilj Źivota i iskreno se pokorili Gospodaru svjetova. Svi će nevjernici potvrditi to onoga dana kada stignu do vatre: *Kad god se koja gomila u njeg baci, straŹari u njemu će je upitati: "Zar niko nije dolazio da vas opominje?" "Jeste, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao" – odgovorit će – "a mi smo poricali i govorili: Allah nije objavio ništa, vi ste u*

velikoj zabludi!" I reći će: "Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema bili!" (El-Mulk, 8-10).

Postavljam pitanje i sebi i vama: Ko je siguran da neće biti zaveden od strane šejtana i da neće biti gurnut u rasplamsalu vatru? Allah napominje da ćemo svi doći do nje: *I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti* (Merjem, 71-72). Priznat ćete da nema pametnog čovjeka koji, nakon ovog upozorenja, neće početi razmišljati o svojim postupcima, šta treba raditi da se spasi onosvjetskih strahota i grozota.

Zamislimo taj strašni prizor: ljudi u strahu stoje i iščekuju šta će se zbiti! Ljudi će na koljenima klečati, a pred njima se rasplamtjela vatra pomoliti. Zamisli gvozdene maljeve kojima će ih zebanije udarati, a njima će se dobaciti: *Okušaj, ta ti si, uistinu, "moćni" i "poštovani"* (Ed-Duhan, 49). Zamisli kako će se ponašati sadašnji predsjednici, kraljevi, ministri, parlamentarci i drugi moćnici koji su mislili da će vlast, moć i biznis trajati vječno?! Gdje će im tada biti moć i vlast?!

Šta će se desiti sa onima koji budu smješteni u džehennemsku tijesnu kuću s mračnim prolazima i zastrašujućim nesrećama. To je kuća u kojoj će vječni zatočenici ostati. Ispod nje će se vatra razbuktavati. U njoj

će im piće ključala voda biti, a hrana trnje koje će u grlu zapinjati – gnoj i pomije koje samo jedu svinje?!

Zbog takvog stanja, svi će smrt priželjkivati, ali okovi im se neće nikada skidati. Noge će im se za kosu vezati, a lica će im od grijeha pocrniti. Na sve strane će se jadati, vikati i kukati, dozivajući meleka koji će ih nadzirati: “O Malik, prijetnja nam se obistinila! O Malik, kože su nam se ispekale! O Malik, izvedi nas odavde, nikada više nećemo činiti ono što smo činili!”⁴⁰ Međutim, zebanije će im odgovoriti: “Zaboravite da ćete ikada više mira imati! Nema vam izlaska iz kuće poniženja! Kada bi iz nje i izišli, opet bi, kao i ranije, ono što vam je bilo zabranjeno činili!”

Zažalit će što su bili neposlušni Allahu. Ali ka-
janje i žaljenje im neće nimalo od koristi biti! Bit će
toga dana poniženi, poraženi i strmoglavljeni u Dže-
hennem, pa će ih vatra sa svih strana okružiti – iznad,
ispod, zdesne i slijeve njihove strane – tako da će se u
vatri naprosto gušiti. Ona će im biti i hrana, i piće, i
odjeća, i obuća, i postelja! Kuda god se okrenu, čekat
će ih ogromni rasplamsani plamenovi vatre, košulje od
katrana, teški lanci i željezni maljevi.

Gorjet će i ključati na vatri, kao što ključaju lonci,
pa će jaditi, kukati i cviliti. Svaki put kada zamole pro-

⁴⁰ Usporedi kur'anske ajete: *Ez-Zubruf*, 74-78; *Fatir* 36-37.

past – jer i propast i smrt je bolja od takvog stanja – na glave će im se odozgo sručiti ključala voda od koje će im se topiti trbusi i kože.⁴¹

Bit će mlaćeni gvozdenim maljevima, pa će gnoj na usta povraćati, a od žeđi će im jetre pucati (El-Gazali b: 9/445-447; Ferid 1999: 293-294). Niz obraze će im razljevane zjenice teći, a s lica meso otpadati. Istinski će prizivati smrt, ali im neće biti omogućeno da umru, jer u džehennemskoj vatri, kako Allah upozorava: *neće ni umrijeti, ni živjeti* (El-A'la, 13).

Kakva će džehennemska lomača biti, to nismo u stanju ni zamisliti! Dovoljno je samo navesti da će iskre te vatre biti kao kule i tvrđave, kao što Uzvišeni Allah upozorava: *On će kao kule iskre bacati* (El-Murselat, 32). Ibn Mes'ud, r.a., tumačeći ove riječi, zaključuje: “Ja ne kažem da će one biti kao drveće, nego kao tvrđave i gradovi.” (Ferid 1999: 295).

Koja će vreline biti u njoj? U usporedbi s dunjalučkom vatrom, čovjek bi, nakon stropošavanja u džehennemsku vatru, rado došao do dunjalučke vatre da se malo rashladi. Kao ilustraciju za ovu konstataciju, dovoljno je navesti hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji prenosi Ebu Hurejre, r.a: “Džehennemska vatra je

⁴¹ Pročitaj ajete o ovim detaljima: *Ed-Duhan*, 43-50; *Es-Saffat*, 62-70

jača od dunjalučke šezdeset i devet puta!” (El-Buhari 2004: 609; Muslim 2003: 3/441).

Ljudima je Allah na ovom svijetu dozvolio jesti i piti sve što je On za njih stvorio, osim nekih izuzetaka koje je zabranio. Međutim, čovjek, iz objesti, oholosti i nepoštivanja Allahove riječi, upravo jede i pije ono što mu je Allah zabranio. Zbog te neposlušnosti, Allah će u Džehennemu pripremiti trnje, zekcum i druga jela od kojih će se stanovnici Džehennema groziti. Allah kaže: *Kada drugog jela osim trnja neće imati, koje neće ni ugojiti ni glad utoliti* (El-Gašije, 6-7). Ovu vrstu trnja, kako navode islamski učenjaci, neće jesti ni najgladnije životinje dok pasu travu. Ibn Abbas, r.a., tumačeći Allahove riječi *i jela koje u grlu zastaje* (El-Muzzemmil, 13), smatra da se pod tim misli na trnje koje, kada se počne gutati, zastane u grlu, pa se ne može ni progutati niti izbaciti napolje (Ferid 1999: 295).

Ibn Abbas, r.a., kada pojašnjava drvo zekcum i njegovu gorčinu, kaže: “Kada bi samo jedna kap džehennemskog zekcum drveta kanula na ovaj svijet, pokvarila bi sve namirnice stanovnicima ovog svijeta. Kako li će tek biti onome kome će on hrana biti?!” (Ferid 1999: 296).

Patnja će biti konstantna. Čim se kože ispeku, bit će zamijenjene novim kožama – kako bi iznova osjećale bol. Uzvišeni Allah prijeti: *Kad im se kože ispeku, za-*

mijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju (En-Nisa, 56). Hasan el-Basri, tumačeći ovaj ajet, primjećuje: "Vatra će ih svaki dan sagorjeti po sedamdeset hiljada puta, i svaki put će, kada sagore, biti rečeno: 'Vratite se ponovo kao što ste bile!' – pa će se vratiti!" (Ferid 1999: 300).

Tumačeći tretirani ajet, brojni mufessiri navode predanje Ebu Hurejre, r.a., (El-Kurtubi, 15/50-51; Ez-Zuhajli 1991: 23/40-41), koji prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada nastupi Sudnji dan, Allah će sakupiti ljude i džinne, prve i posljednje, na jednom mjestu. Zatim će se plamen vatre nadviti nad stvorenjima i okružiti ih. Onda će glasnik uzviknuti: 'Ovo je Džehennem kojim vam se prijetilo! Pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali!' Tada će narodi klečati na koljenima i *svaka dojlja će ono što doji zaboraviti, a svaka trudnica će svoj plod pobaciti, i vidjet ćeš ljude pijane, ali neće pijani biti, već će tako izgledati zato što će Allahova kazna strašna biti* (El-Hadž, 2)."

Koliko su prve generacije muslimana bile svjesne Džehennema i njegovih strahovitih stanja, najbolje ilustrira primjer koji Abdullah b. el-Mubarek prenosi od Hasana el-Basrija, koji kaže: "Jedan čovjek je svoga brata upitao: 'Je li te iko obavijestio da ćeš stići do Džehennema?' Odgovorio je: 'Da.' On ga ponovo upita: 'Je li te iko obavijestio da ćeš se izbaviti iz Džehennema?'

On odgovori: 'Ne.' Nakon toga, ovaj ga začuđeno upita: 'Pa zašto se onda smiješ?' Poslije toga, niko ga nikada nije vidio da se nasmije!" (El-Eškar 2003: 260).

65. *Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će
Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su
radili svjedočiti.*

الْيَوْمَ نَخِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ

Čovjek će se, uvidjevši šta je sve propustio na dunjaluku i kakva bi sve iskušenja i kazne mogao imati, pokušati pravdati. On bi tada čak zaobišao i istinu, ali će mu Allah zapečatiti usta, a dati mogućnost govora ostalim organima.

Čovjek će se prepirati sa svojim organima, jer mu njihovo svjedočenje neće ići u prilog. O tome Allah na drugom mjestu u Kur'anu kaže: *A na Dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, oni prvi bit će zadržani da bi ih sustigli ostali, i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onome što su radili.* "Zašto svjedočite protiv nas?!" – upitat će oni kože svoje. "Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas." – odgovorit će. "On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili!" (Fussilet, 19-21).

Enes b. Malik, r.a., kaže: "Bili smo kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa se nasmijsao i upitao: 'Znate li čemu se smijem?' Odgovorili smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On reče: 'Smijem se raspravi roba s njegovim Gospodarom na Sudnjem danu. Rob će reći: 'Gospodaru, zar me nećeš zaštititi od nepravde?' Gospodar će odgovoriti: 'Svakako!' – a on će kazati: 'Dopuštam samo da mi neko moj bude svjedok.' On će mu reći: 'Dovoljno je danas da sam sebe pozoveš na polaganje računa, a da ti plemeniti pisari budu svjedoci.' Tada će mu zapečatiti usta, a njegovim organima reći: 'Govorite!' – pa će *govoriti* o njegovim djelima. Potom će mu biti omogućeno govoriti, pa će reći: 'Daleko bili i prokleti neka ste, za vas sam se borio!'"⁴²

Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., kaže: "Nevjernik i licemjer će biti prozvani na Sudnjem danu radi polaganja računa, te će im Gospodar izložiti njihova djela, pa će oni poricati i govoriti: 'Gospodaru, tako mi Tvoje veličine, ovaj melek je meni zapisao ono što nisam učinio!' Melek će reći: 'Jesi li to i to uradio, u tom i tom danu, na tom i tom mjestu?' On će odgovoriti: 'Ne, Gospodaru, tako mi Tvoje veličine, ja to nisam učinio!' Kada to kaže, zapečatit će mu se usta, i mislim da će prvo

⁴² Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, poglavlje o zuhdu i suptilnosti, hadis br. 2969. Hadis bilježe, također: Nesai u *Sunenu*, Ahmed u *Musnedu*, Bejheki u *El-Esma' ves-sifat*, Ibn ebid-Dunja, Ibn Ebi Hatim i Ibn Merdevejh.

progovoriti njegovo stegno desne noge.” – a zatim je proučio ajet: *Danas ćemo im usta zapečatiti* (Et-Taberi 1978: 23/17).

Ukbe b. Amir, r.a., međutim, prenosi predanje u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Prva čovjekova kost koja će progovoriti na Dan kada usta budu zapečaćena bit će stegno lijeve noge.” (Ahmed 1983: 4/151).

Uistinu će biti zanimljivih svjedočenja ljudskih organa koji će dobiti moć govora i komunikacije. Tako se u jednom predanju, koje spominje Kušejri, navodi da će čovjek doći na Sudnji dan, pa će njegovi organi svjedočiti o grijesima koje je počinio. Onda će poletjeti dlačica s očnog kapka i tražiti dozvolu da svjedoči. Allah će joj reći: “Govori, dlačico kapka Moga roba i iznesi svoje argumente!” Ona će posvjedočiti da je plakao iz straha od Njega i Allah će mu oprostiti (Dedić 2005: 72).

Kako vidimo, svi organi ljudskog tijela će svjedočiti šta su radili na ovome svijetu. Zato treba preferirati naše prste i zglobove kod nekog zikra, kao što je zikr nakon namaza, izgovarajući po 33 puta: *Subhanallahi, El-Hamdu lillahi i Allahu ekber*, a što manje koristiti tespihe koji ne spadaju u organe i neće svjedočiti za nas, a najčešće ih proizvode nemuslimani Kine, Hong Konga, Tajlanda i drugih zemalja. Na to nas podsjeća Bursa, r.a., jedna od muhadžirki, koja kaže da je Allahov

Poslanik, s.a.v.s., o tome savjetovao: "Kada izgovarate zikr kojim slavite Allaha, ističite Njegov monoteizam i manifestirajte Njegovu svetost. Nemojte zanemarivati vrhove vaših prstiju, jer će oni biti pitani i tražit će se od njih da govore!" (Es-Sujuti 1900a: 5/503).

Dakle, Poslanik, s.a.v.s., savjetuje da, dok učimo: *Subhanallah! La ilahe illellah!* i slično, upotrebljavamo prste ukoliko želimo tačno izgovoriti određeni broj do-tičnog zikra kako bi prsti i njihovi zglobovi koji nam pomažu u zikru svjedočili za nas na Sudnjem danu kada usta budu zapečaćena, a drugi organi dobiju mo-gućnost govora.

Kod upotrebe tespiha, kao mehanizma koji nam pomaže u broju nekog zikra kojeg činimo, daleko je manje pokretanja prsta, tada je u funkciji, uglavnom, samo kažiprst kojim prebacujemo zrna. Međutim, po preporuci Poslanika, s.a.v.s., tom aktivnošću kod zikra svi prsti desne ruke bi bili angažirani i svi će svjedočiti da su bili aktivirani na planu veličanja i slavljenja Gos-podara svjetova!

Onome ko slabije može računati određeni broj zi-kra, nije problematično upotrijebiti i tespih kako bi sebi olakšao. Međutim, zikr prstima i zglobovima se pre-ferira upravo zbog toga što ćemo uposliti više tjelesnih organa koji će na Sudnjem danu svjedočiti o našem

spominjanju Uzvišenog Allaha onoga momenta kada usta zanjeme!

*66. Da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova lišiti,
pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli?*

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ

Zatvorimo na trenutak oči. Šta doživljavamo: od prelijepih lica, predmeta raznih boja i veličina, prelijepog pejzaža odjednom nastaje tama, tmina, mrak, ništavilo... E, zamislimo sada da smo slijepi čitav život. Kako bi se osjećali? Tek nakon ovakvog meditiranja, možemo shvatiti zašto je Allah baš u ovome ajetu uzeo vid kao primjer kojim je htio podstaknuti čovjeka na razmišljanje i osvješćivanje!

Ko se to još nije zadivio ovom malehnom organu i njegovoj funkciji. Oko se sastoji od očne jabučice (bulbus) uložene u salom ispunjenu očnu šupljinu (orbita), koga štiti i čuva zaštitni aparat oka: gornja i donja veđa (palpebra), trepavice, obrve, sluznica i spojnica (conjunctiva). Samo oko se pokreće u svim pravcima pomoću motornog aparata oka koji čine četiri prava i dva kosa očna mišića, a olakšava ga suzni aparat (suzna žlijezda, suzna vrećica i suzni kanal) koji održava vlagu u očnoj duplji i, u isto vrijeme, štiti oko od onečišćenja.

Očnu jabučicu izgrađuju tri ovojnice. Izvana je čvrsta i neprozirna bjeloočnica (sclera) koja sprijeda prelazi u prozirnu rožnicu (cornea). Ispod bjeloočnice se nalazi žilnica (chorioidea ili uvea) kroz koju prolaze krvne žilice potrebne za ishranu oka. Zrake svjetla dolaze kroz rožnicu u oko, lome se kroz leću i projiciraju na očnoj pozadini, gdje nastaje obrnuta slika uočenog predmeta koju vidni živac prenosi u optičke centre mozga (JLZ 1968: 638-639).

Kada znamo sve ove detalje, postavljamo pitanje: zašto su baš dva oka potrebna čovjeku? Ko je obavjestio zametak u majčinoj utrobi o tome? Ko mu je održao lekciju o zakonitostima svjetlosti i njezinim tajnama? Ko mu je, nakon toga, podario sposobnost doturanja hrane, koja cirkulira u krvi, do tanke očne opne, savršene leće, rožnjače, bionjače, mrežnjače čiji jedan sloj sačinjava trideset miliona očnih žilica i tri miliona očnih osjetilnih štapića? Ko je dijete u utrobi majke obavjestio – pita se čuveni Ez-Zindani (1997: 192) – da treba formirati očni živac i ostaviti odgovarajući otvor na lobanji, napraviti poseban centar za vid u mozgu i spojiti ga s tim očnim živcem?

Kada čovjek razmisli samo o ovoj fascinirajućoj i najsavršenijoj fabrici koja omogućava naš vid, onda možemo samo ushićeno uskliknuti: Ovo je dar Naj-

moćnijeg, Savršenog, Koji sve zna i sve može – mi se, na ovom daru, istinski divimo samo Tebi, Bože!

Kada zahvalimo Milostivome Allahu na daru oka, nismo opet ispunili potpunu zahvalu. Zamislimo samo da nam očni kapci zataje, pa da se ne otvaraju – koliko bi trebalo truda i angažmana da ih svaki put, kada htjednemo pogledati, pokrećemo rukama? Kako bi, pokrećući rukama očne kapke, mogli raditi druge poslove? Da ne govorimo o dlačicama na očnim kapcima i njihovoj funkciji ili o obrvama i njihovom značaju? Samo da čovjek razmisli na trenutak o savršenim funkcijama organa koje je Allah tako lijepo ukomponirao u naš tjelesni sistem, izgubio bi apetit za činjenje grijeha, njegov kompletan angažman bi bio usmjeren na veličanje, slavljenje, hvaljenje i istinsku spoznaju Jednog i Jedinog Allaha.

Na kraju, razmislimo: Ako bi nam Uzvišeni Allah Koji nam ga je podario uzeo vid i učinio nas slijepim – ko bi nam ga, uistinu, mogao vratiti? Upravo je, po nekim komentatorima Kur'ana, slučaj jednog idolopoklonika, koji je oslijepio, bio povod objavljivanju ovog ajeta.

Ibn Abbas, r.a., kaže: "El-Esved b. el-Esved je uzeo kamen, htijući ga baciti na Vjerovjesnika, s.a.v.s., a sa njim je bila grupa ljudi iz plemena Benu Mahzum. Allah je učinio da oslijepi. Kamen mu se prilijepi za

ruku, tako da nije imao načina ni vidjeti niti doći do Poslanika, s.a.v.s. Ovaj ajet je objavljen tim povodom.” (El-Kurtubi 1996: 15/53).

Treba konstatirati da neki mufessiri kur’anske riječi *pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli* razumijevaju kao lutanje i zabludu. *Ovaj put* tumače kao Pravi put koji oni koje Allah ostavi u zabludi nisu u stanju naći, pa lutaju kao što slijepac luta i ne nalazi cilja.⁴³ Ibn Abbas, r.a., podržavajući ovo tumačenje, kaže: “Da smo htjeli, mi bi ih na stranputicu doveli, pa kako bi na Pravi put izišli.” (Ibn Kesir 2000: 1121).

67. A da smo htjeli, mogli bismo ih na mjestu na kome su zgriješili u nešto pretvoriti, pa ne bi mogli nikuda otići niti se vratiti.

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ

Neki komentatori Kur’ana to tumače kao Allahovu mogućnost da ih uništi i učini nepomičnim u njihovim kućama i na mjestima na kojima su počinili određeni grijeh (Et-Taberi 1978: 23/18).

Jedan broj komentatora iznosi mišljenje: da Allah hoće, dao bi im takvu kaznu iz koje se ne bi mogli izvu-

⁴³ Vidi ovo zanimljivo tumačenje: *Tefsir Et-Taberi*, 23/17; *Tefsir El-Alusi*, 23/45; *Tefsir Et-Tabatabai*, 17/107.

ći, niti bi se mogli vratiti u stanje u kome su se nalazili prije te Allahove kazne (El-Bejdavi 2001: 2/874; Et-Tabatabai 1973: 17/107).

Ibn Abbas, r.a., tumačeći ovaj ajet, kaže: "Pretvorili bi ih u svinje i majmune." (Ez-Zemahšeri: 4/24; El-Alusi 1985: 23/45).

Neki to tumače kao: "Pretvorili bismo ih u životinje, kamenje i mrtvu materiju." (El-Kurtubi 1996: 15/53; El-Alusi 1985: 23/45).

Mijenjanje ljudskog u životinjski lik ne mora podrazumijevati ostajanje tog životinjskog lika, već zadržavanje životinjske naravi i prirode. Mi to bar u Bosni i Hercegovini na najbolji način možemo razumjeti i shvatiti. Primjer četničkog divljanja, klanja i silovanja, jasno ukazuje da su ostali likovi, ali narav i postupci nisu ličili ljudskim postupcima, već činu krvoločnih životinja!

Hasan el-Basri, tumačeći ovaj ajet, veli da to znači: "Mogli smo ih učiniti nepokretnim, pa ne bi mogli niti ići naprijed, niti se povratiti nazad, isto kao što se mrtva materija uopće ne pokreće, nego uvijek stoji na jednom mjestu!"⁴⁴

⁴⁴ *Tefsir Et-Taberi*, 23/18; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/53; *Tefsir El-Eškar*, str. 585.

Uzvišeni Allah daje čovjeku i pokrete i snagu. Ako On blokira te mehanizme, čovjek nije u stanju ništa uraditi. Vidjeli smo, kada mu oduzme zdravlje, čovjek je prikovan za postelju i nije u stanju pomjeriti tijelo bez pomoći ljekara i medicinskog osoblja. Znamo za slučajeve da čovjek nekada bude u komi mjesecima, da se ne vraća svijesti i ne pokreće organe! Koji je to lje-karski konzilijum u stanju vratiti mu snagu ili zdravlje, ako ga Allah odluči učiniti nepokretnim?!

Koliko je samo Allah milostiv vidimo i iz ovog ajeta. Uzvišeni Allah može, samo da hoće, svaku osobu u momentu kada poćini grijeh pretvoriti u životinju, kamen, prašinu, učiniti bez snage, pokreta, volje – ali On to ne radi!

Allah želi da mi vremenom, makar ohološću pr-kosili Njegovim naređenjima, dođemo do spoznaje i vratimo se na Pravu stazu. Otuda nam nekada daje i bolesti i iskušenja ne bi li oćutili tu nadmoć i velićinu i priznali da smo Njegovi robovi. Povrh svega, Allah nam, putem Objave, otvara oći i sklanja koprenu sa srca kako bi razumjeli Njegovu poruku. Međutim, mnogi ljudi zatvaraju oći i ponovo navlaće koprenu na srca kako ne bi osjetili ljepotu Allahovog stvaranja i ućivanja u robovanju samo Njemu!

68. *Onome kome dug život damo, Mi mu izgled nagore izmijenimo. Zar oni ne razumiju?*

وَمَنْ نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

Sve što je stvorio, Allah je učinio sa jasnom porukom koja će koristiti čovjeku da shvati i spozna cilj življenja. Dao mu je starost da spozna kako nije vlasnik mladosti, snage, pokreta i vitalnosti. To ne može učiniti bilo koji ljekar, medicinska ustanova niti bilo kakvo bavljenje sportom i sportskim aktivnostima.

Kada osoba ostari, oduzme mu se snaga i vraća se u stanje tek rođenog, nemoćnog djeteta. Često osenili i ne može pamtit, pa se može komotno usporediti s djetetom koje tek počinje progovarati i donositi sopstvene zaključke.

Sufjan, tumačeći ovaj ajet, kaže: "Kada čovjek dostigne osamdeset godina, tijelo mu se izmijeni i snaga oslabi." (El-Kurtubi 1996: 15/53-54; El-Alusi 1985: 23/46).

Dug životni vijek pretvara mladost u starost, snagu u slabost, a višak u krnjavost. Otuda je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako zaključuje Imam Kurtubi, molio Allaha da ne doživi duboku starost.

Na kraju ovog ajeta, Uzvišeni pita: *Zar oni ne razumiju?* Dakle, zar ne razmišljamo zašto smo nakon

mladosti ostarili? Zašto smo nakon snage naslijedili slabost i nemoć? Zašto smo nakon pamćenja obdareni senilnošću i zaboravom? Kad nas Allah učini tako nemoćnim, nakon snage i pokretljivosti, zar nije u stanju ponovno proživjeti i podariti nam snagu koju smo imali u najboljim godinama života!? Osim toga, Allah nas ovim želi podsjetiti da su starost, gubljenje snage i senilnost rezultat ovosvjetskog života, a vječna mladost, vitalnost, konstantna memorija i pamćenje ekskluzivno predviđeni za Ahiret!

Treba napomenuti da je starost svodenje čovjeka na stepen djetinjstva, samo što se ovdje radi o dvije sasvim različite faze. U fazi djetinjstva, dijete što god kaže nailazi na simpatije i odobravanje, ali u fazi starosti, ako osoba kaže nešto što nije u redu, to već nailazi na kritiku i osudu. Takva osoba postaje meta ismijavanja kad god učini nešto djetinjasto, nešto što predstavlja staračku glupost. Slična posljedica očekuje one koji nagone u laž one koje Allah nije počastio prihvaćanjem vjere koja upućuje i koja je plemenita.

69. Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči, ovo je samo pouka – Kur'an jasni,

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ

U prvih šest ajeta ovog poglavlja, tretirana su pitanja Objave, da bi u ovom ajetu Uzvišeni Allah potvrdio kako je Kur'an isključivo Allahovo djelo i pobio tvrdnje idolopoklonika koji su govorili da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pjesnik i da je Kur'an, ustvari, poezija koju je Vjerovjesnik, s.a.v.s., u momentima nadahnuća recitirao, pantio i kasnije drugima kazivao.

Zna se, međutim, da je svim inteligentnijim Kur'ejšijama bilo sasvim jasno da je Kur'an nedostižan i za najveće pjesnike, a nekamoli za Poslanika islama, s.a.v.s., koji uopće nije bio prepoznatljiv kao pjesnik u razdoblju prije primanja Objave. To je bila neka vrsta propagandnog rata koji su oni vodili protiv nove vjere i njenog nosioca u redovima širokih narodnih masa, oslanjajući se na ljepotu kur'anskog djelotvornog sklada koji je djelovao na mase budući da je stilom podsjećao na poeziju.

Uzvišeni Allah kategorički negira da je On poučavao Poslanika, s.a.v.s., poeziji. On jasno kaže: *to mu ne priliči* – poezija ima program koji nije program poslanstva. Poezija je emocionalna, izraz emocionalnosti prema situaciji se mijenja. Poslanstvo je Objava, ono ima konstantan program: ustrajava na Pravom putu i slijedi čvrsti Allahov zakon koji vlada cjelokupnim Kosmosom. Taj zakon se ne mijenja iznenadnim situ-

acijama, poput poezije koja mutira prema obnovljenim emocijama.

Ogromna je razlika između poezije i Allahove Objave. Objava stalno pokušava život usmjeriti prema Allahu, dok poezija, u najljepšoj formi, predstavlja ljudsku težnju k ljepoti i savršenstvu, pomiješanu s nedostacima i ljudskim ograničenim poimanjem spoznaje. I kada poezija prestane biti plemenita, ona se svede samo na pohote, strasti, tijelo i meso. Otuda su priroda poslanstva i priroda poezije dijametralno različita. Poezija se u najsavršenijem i najplemenitijem obliku, kao što obrazlaže Sejjid Kutb, teži podići iznad Zemlje, a poslanstvo i Objava su uputa koja dolazi iz nebeskih sfera (Kutb 1999: 23/40).

Zato Allah i završava ovaj ajet riječima: *ovo je samo pouka – Kur'an jasni*. To jest, pouka obzirom na ulogu, a Kur'an obzirom na učenje. To je pouka radi Allaha, pouka koja obuhvaća i prekriva srce. Kur'an se uči i njima se obuhvaća i zahvata jezik.

70. da opominje onoga ko ima pameti, i da zasluži kaznu nevjernici.

لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

Kur'anski izraz: *men kane hajjen* (što u osnovi znači: *onoga ko je živ!*) stavlja nevjerovanje nasuprot životu

i definira nevjerovanje kao mrtvilo, a spremnost srca na vjerovanje definira kao nešto živo. Kur'an je objavljen Poslaniku, s.a.v.s., da upozori onoga ko je živ. Samo živ i može biti svjestan i pametan, dok su nevjernici kao mrtvac, jer mrtvi ne čuju, ne vide i ne razmišljaju!

Neki komentatori Kur'ana konstrukciju *men kane hajjen* tumače kao *onoga čije je srce živo*, dok drugi vele da je to *onoga koji ima pameti*.⁴⁵

Može se s pravom reći da je uloga Kur'ana u odnosu na nevjernike registracija obistinjenja kazne, budući da Allah neće kazniti nikoga prije nego mu stigne poslanstvo, niti će proglasiti nekoga nevjernikom bez objašnjenja, niti će uništiti nekoga bez argumenata i neopravdano.

Ovim ajetom se obavještava da su ljudi, na temelju Kur'ana podijeljeni u dvije grupe: prva je odgovorila na kur'anski poziv – i ona je živa, a druga se nije odazvala tom pozivu – i ona je mrtva. Ova grupa zna da se nad njom ostvarila kazna (Kutb 1999: 23/41).

Ibn Ata kaže: “Ko bude u Allahovom znanju živ (pametan) Allah će ga učiniti živim prema Njemu, dat će mu da razumije što Allah želi, da sluša ono što Allah hoće i zadobit će spas i mir od Njega.” (Hakki: 7/432).

⁴⁵ Usporedi: *Tefsir Et-Taberi*, 23/19; *Tefsir El-Kurtubi*, 15/58; *Es-Sujuti*, *Ed-Durrul-mensur*, 5/506; *Tefsir El-Alusi*, 23/49.

Ovim se hoće kazati da je onaj čije je srce živo i u njemu osjeća vjeru prema Allahu na stepenu života za tijelo, jer će tek živo srce i potpuna predanost Gospodar svjetova učiniti njegov život vječnim i sretnim!

Ovim ajetom jasno se ukazuje da će Allahova Knjiga i Njegov Poslanik, s.a.v.s., biti uzrok spasa jedne grupe vjernika, koji će zbog živog srca i istančanog intelekta zadobiti vječnu sreću i blagostanje, dok će drugima, zbog oholosti i glupe tvrdoglavosti, biti uzrok vječne nesreće, patnje i kazne.

Navedenim ajetom, Allah nam je stavio do znanja da će se Kur'anom okoristiti i pouku prihvatiti samo živ čovjek, o čemu govori i na jednom drugom mjestu: *U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum (srce) ima* (Kaf, 37).

Zanimljivo da nam, u ajetu *O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraže da činite ono što će vam život osigurati* (El-Enfal, 24), Uzvišeni Allah stavlja do znanja da smo živi samo ukoliko se odazivamo znanju i vjerovanju, čemu nas pozivaju On i Njegov Poslanik, s.a.v.s., i uči da gubljenjem toga dolazi do umiranja i propasti srca. One koji se ne odazivaju Njegovom Vjerovjesniku, s.a.v.s., Allah komparira s mrtvima. Lijepo to primjećuje Ibn Kajjim kada kaže da su njihova tijela, ustvari, grobovi njihovih srca. On naglašava da su njihova srca umrla, pa su sahranjena u njihovim tije-

lima (Ibn Kajjim 2004: 39-40). U tom smislu, Allah je rekao: *Allah će učiniti da čuje onaj koga On odabere, a ti ne možeš one u grobovima dozvati.* (Fatir, 22).

Lijepo je to u stihovima opisao Ibnul-Mubarek:

*U nemaru, prije smrti, umiru nehajni robovi,
njihova tijela su, prije nego u grobove odu, grobovi!*

*Duše u tijelima tuguju i jadikuju njima svima,
jer prije proživljenja nema života njima!*

(Ibn Kajjim 2004: 40)

Na kraju dolazimo do pitanja: Ima li logike učiti Jasin mrtvima, kao što je, uglavnom, običaj kod nas, kada kristalno jasno vidimo da je on došao upozoriti živoga, onoga čije je srce živo i čija je intelektualna snaga u opticaju?! Na ovo pitanje bi najbolje bilo da svako od nas ponaosob odgovori i to onako, iskreno, iz srca.

71. Kako oni ne vide da Mi samo zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici!

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

Allah je zbog čovjeka sve stvorio i sve mu podredio, a radi Sebe je stvorio čovjeka da bi Ga spoznao i zahvaljivao Mu. Ovdje Allah konkretno spominje da je

isključivo zbog ljudi i stoku stvorio, kako bi im olakšao život na ovome svijetu.

Zanimljiv je početak ajeta: *Kako oni ne vide?!* Dakle, Uzvišeni Allah pita: kako ljudi ne vide Njegove blagodati razasute po cijeloj Zemlji? Pita nas kako ne vidimo stoku koju je zbog nas stvorio? Zašto baš spominje stoku? Upravo zato što nam je stoka svakodnevno na raspolaganju, njezini smo vlasnici i imamo koristi od nje na razne načine.

Allah je dao moć ljudima da ovladaju životinjama, da je potčine sebi, da je stave u svoju službu i koriste se njome, a samu stoku učinio poniznom i korisnom da obavlja razne ljudske potrebe.

*72. i da smo im dali da se njom služe – na nekima
jašu, a nekima se hrane,*

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ

Uistinu, ako čovjek samo baci jedan pogled oko sebe i na trenutak razmisli o sebi i onome što ga okružuje, primjetit će da je naprosto zaronio u obilje Allahovih blagodati. Vidjet će životinje koje mu služe. U dosadašnjem razdoblju, obilato je koristio jahaće životinje. Danas je to svedeno na daleko manju mjeru, obzirom na napredak i razvoj drugih prevoznih sredstava. Međutim, hrana koju koristimo upravo od životinja

prosto je nezamjenjiva i tako će, najvjerovatnije, ostati do Sudnjega dana.

Meso vrlo malog broja životinja je ljudima zabranjeno, tako da je hrana koju dobivamo od njih u svakodnevnoj upotrebi.

73. *i drugih koristi od nje imaju, i mlijeko – pa zašto nisu zahvalni,*

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

Brojne su koristi od životinja. Njihova dlaka, vuna, kostrijet i koža su nezaobilazne u našoj svakodnevnoj upotrebi. Zahvaljujući njima, naša odijela su udobna, pokrivači prijatni – a o mlijeku i mliječnim proizvodima da i ne govorimo.

Čovjeku je za održavanje života potrebna hrana koja sadrži proteine, ugljene hidrate, masnoće, mineralne soli i vitamine. Proteina ima potpunih i nepotpunih. Najveći izvori potpunih proteina su meso i mlijeko. Masnoće predstavljaju najbogatiju hranu u proizvodnji kalorija. Njihovi najveći izvori su maslo, kajmak, mlijeko i meso, tj. stoka. Kao prvi izvor minerala, spominje se mlijeko, a i najvažnije vrste vitamina postoje u mesu i mlijeku. Uz to, stoka, pored svih ovih koristi, koristi se pri oranju, nošenju, prijevozu i vuči.

Ko je to, dakle, odredio da se stoka hrani biljnom hranom, koju je lahko pribaviti, a istovremeno bude stalno skladište, stalna fabrika mlijeka, masnoće, mesa i svih proteinskih materija? Logično bi bilo očekivati da ta stoka čija se hrana sastoji od trave (a ova od ugljika) proizvodi ugljenohidratnu opojnu i sladornu materiju, a ne meso, mlijeko i masnoće, odnosno, sve same proteine (El-Džisr: 243-244).

Razmišljamo li ikada o toj savršenoj i preciznoj fabrici koja od zelene trave i suhog, požutjelog sijena proizvodi kristalno čisto i bijelo mlijeko? Koji to sve eksperti rade na tom hemijskom procesu koji se odvija u kravi, ovci, kozi ili devi da bi nastao taj čudesni, tečni, bijeli i korisni napitak? Ko u tom *procesu proizvodnje* ubacuje u tu tekućinu takve značajne i korisne sastojke koji su neophodni ljudskoj vrsti?! Koliko bi se tek pitanja moglo iznjedriti samo u vezi jedne čaše mlijeka?! A svako pitanje, priznat ćete, neumitno vodi u priznanje Allahove veličine, moći, dobrote i ljepote.

Zna se da mlijeko sadrži sve prehrambene sastojke: mast, bjelančevine, ugljene hidrate, vitamine, minerale, enzime i zaštitne tvari/antitijela (JLZ 1968: 4/378). Mliječni proizvodi dobivaju se postupcima obrade mlijeka. Ako samo nabrojimo mliječne prerađevine – jogurt, kefir, mlaćenica, surutka, pavlaka, maslac i drugi

– vidjet ćemo koliko blagodati nam Allah šalje preko životinja i njihovog mlijeka.

Fenomen nastanka mlijeka Uzvišeni Allah još prije 14 vijekova pojašnjava: *Vi imate pouku i u stoci: "Mi vam dajemo da iz utroba njenih mlijeko čisto pijete, koje nastaje od grizina u buragu i od krvi – ukusno onima koji ga piju* (En-Nahl, 66).

Šest stotina godina nakon objavljivanja Kur'ana, Ibn Nefis, poznati islamski učenjak, objasnio je cirkulaciju krvi, koju je tek Vilijam Harvi, hiljadu godina nakon Objave, prezentirao zapadnom svijetu. Inače, od ranije je poznato da su crijeva digestivnog trakta zadužena za preradu hrane. Međutim, kur'anski ajet ih povezuje sa stvaranjem mlijeka.

Da bismo mogli razumjeti ovaj kur'anski ajet, moramo najprije znati da hemijske reakcije počinju u crijevima. Odatle supstance, ekstraktovane iz hrane, dospijevaju u krv kroz kompleksne procese. Krv prenosi te supstance do svih organa, uključujući mliječne žlijezde zadužene za proizvodnju mlijeka. Jednostavnije pojašnjeno, hranljive supstance dospijevaju u zidove tankog crijeva odakle ih krv preuzima i prenosi do organa.

Opis proizvodnje mlijeka kod stoke, koji nam njedri Allahova Knjiga prije više od 14 vijekova, u pot-

punosti se slaže s najnovijim saznanjima iz oblasti fiziologije (Naik 2007: 174-175).

Ono što je specifikum kur'anskog teksta ukupno, a poglavlja koje tretiramo posebno, jeste da Allah želi razbuktati našu spoznajnu znatiželju i inicirati čovjeka na stvarno razmišljanje i svakodnevno meditiranje o samome sebi, onome što ga okružuje i o Onome Koji je sve to tako savršeno i precizno uredio i uspostavio.

Ako se čovjek prepusti meditaciji i analiziranju, nedvojbeno je na kolosijeku prestrojavanja koji vodi k vječnoj Istini. Ako samo na trenutak zamisli sićušnu mušicu, shvatit će da je nije u stanju stvoriti i konstruirati sa svim njezinim osobinama i karakteristikama ni on, ni svi ljudi, ni sve firme, ustanove, fakulteti i univerziteti, makar se svi udružili! Zar može, nakon te spoznaje, ostati imun na zahvalnost Jedinome Tvorcu?!

Kako nas divno Allah podsjeća da se sjetimo toga?! Pored citiranog ajeta, pročitajmo sljedeći ajet i dopustimo, ako smo nesretnici, sebi luksuz da, nakon njegovog čitanja, ne zastanemo fascinirani nad Allahovom moći, svemoći i supremaciji u svemiru: *O ljudi, evo jednog primjera, pa ga poslušajte: "Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate ne mogu nikako ni mušicu stvoriti, makar se radi nje sakupili. A ako bi im mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti; nejak je i onaj koji se klanja, a i onaj kome se klanja!"* (El-Hadž, 73).

Kako, nakon svih tih kristalno jasnih argumenata, ostati nezahvalan Gospodaru svjetova? Zato Allah na kraju ovog ajeta i pita: *pa zašto nisu zahvalni?!*

*74. već pored Allaha druge bogove prihvaćaju u nadi
da će im oni na pomoći biti;*

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ

Allah kritizira one koji, mimo Njega, druge bogove prihvaćaju i smatraju ih Njemu ravnim, očekujući da im pomognu, otklone neugodnosti i daju opskrbu. Kroz historiju, ljudi su obožavali kipove i toteme, stabla i zvijezde, meleke i džinne. Ova vrsta idolopoklonstva i totemizma je i danas prisutna na nekim dijelovima Zemlje. Međutim, današnji politeizam manifestira se u podupiranju na druge oslonce, a ne na Jedinog Allaha.

Današnji totemizam, politeizam i paganizam manifestirani su u uzimanju silnika, nasilnika, pjevača, glumaca i drugih ličnosti za neku vrstu božanstava i ličnosti kojima se posvećuju vrijeme, sredstva i životi. Ovim formama totemizma čovječanstvo se može suprotstaviti isključivo iskrenim monoteizmom koji za božanstvo uzima i priznaje samo Allaha, klanja se samo Njemu, usmjerava svu pažnju prema Njemu, oslanja se samo na Njega i pokorava se samo Njemu.

75. oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska.

لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحَضَّرُونَ

Oni koje uzimaju za božanstva ni najmanje im ne pomažu. Kipovi i totemi ne mogu ni sebi, a kamoli drugima pomoći. Najbolji primjer za to su kipovi koje su predislamski Arapi pravili od tjestenine, od halve, pa im se po cijeli dan klanjali. Kada bi izgladnjeli – pojeli bi ih (El-Mubarekfuri: 8/142). Poznat je slučaj koji su ashabi pričali pred Vjerovjesnikom, s.a.v.s., nakon što su prešli na islam, želeći se smijati na svoj račun. Naime, oni su evocirali uspomene na predislamske dane, pa su jedni drugima, u prisustvu Poslanika, s.a.v.s., pričali kako su pravili božanstva od kamena ili drveta, pa bi ptice sletjele na glavu njihovih božanstva i uprljale ih izmetom, vršeći fiziološku potrebu, dok njihovi bogovi na to nisu nikako reagirali, jer nisu mogli ni korist pribaviti, niti štetu načiniti!

Jedan od ashaba je ispričao da je vidio kako su se dvije lisice popele na glavu njihovog kipa i počele mokriti po njoj. On se zapitao kakav je to bog koji se nije u stanju sačuvati od običnih lisica i njihovog mokrenja, pa je, istog momenta, otišao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i posvjedočio da vjeruje u Jednog i Jedinog Allaha (El-Mubarekfuri: 8/142-143). Nakon takvog podsjećanja, ashabi su se smijali glupostima koje su nekada, kao ido-

lopoklonici, činili – budući da su obožavali one koji ni sami sebe nisu mogli braniti, a kako da njih štite?!

U današnjim uvjetima, mnogi su postali predmet obožavanja. Brojni obožavatelji nemaju koristi od onih kojima se klanjaju i o kojima sanjaju, ali ta božanstva imaju od njih koristi. Obožavatelji su postali vojska, poslušnici ili birači koji im pomažu da ostvare lične i egoistične ciljeve i interese.

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah će sakupiti sve ljude na Sudnjem danu na jednom mjestu. Onda će se pojaviti i reći: 'Neka svaki čovjek slijedi ono čemu je robovao!' Onda će se onome koji je obožavao krst predočiti njegov krst, obožavaocu slika i idola njegove slike i idoli, obožavaocu vatre njegova vatra. Onda će oni krenuti za onim što su obožavali – a ostatak će muslimani." (Ibn Hanbel 1983: 2/368).

Jedino će muslimani biti spašeni, obzirom da nikoga izuzev Allaha nisu obožavali. Oni će naslijediti džennetske perivoje zato što su, pored toliko zabluda i neistina, ljubomorno čuvali i sačuvali Istinu i s njome časno i dostojanstveno prodefilirali ovodunjalučkom pozornicom. Kako će ta pobjednička ekipa biti ponosna i sretna! Niko neće doživjeti slast pobjede kao ta odabrana ekipa. To će biti respektirana reprezentacija Dženneta koju je Gospodar svemira odabrao da živi i

uživa u njemu. To su stvarni pobjednici i istinski šampioni koji će vječno slaviti nakon titule Džennetlija više nikada neće doživjeti ni poraz ni povratak u niži rang takmičenja, tj. neće se vratiti na dunjaluk pun iskušenja, dilema i problema.

76. *I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju,*

فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

Normalno, da bi se došlo do te vječne, veličanstvene pobjede, neminovno je nailaziti na brojne probleme i strahovite prepreke. Vjernik je osuđen slušati najgore neistine, vrijeđanje njegovih svetinja, preferiranje neistine, dominiranje nepravde, veličanje silnika i afirmiranje nevjerstva. Uzvišeni Allah ovim ajetom poručuje vjernicima da će ovakav nered, nesklad i anarhiju dopustiti samo na ovom svijetu, kao jedan od vidova iskušenja, a da će na Onom svijetu sve to biti iskristalizirano i iznijansirano na najpreciznijoj vagi – *Mizanu* – i da će tek tada sve doći na svoje mjesto. Njegov savjet vjernicima je da ne gube nadu i ne žaloste se na riječi i predodžbe nevjernika.

Ove riječi su upućene Vjerovjesniku, s.a.v.s., u periodu u kom se suočavao s ljudima koji su, umjesto Allaha, obožavali druge bogove. Uzvišeni Allah ga

obavještava da se ne žalosti, jer On vidi i zna sve šta oni javno iskazuju i tajno čine.

Hoće se kazati da je njihov postupak bijedan. Oni ne predstavljaju opasnost zato što su kipovi nemoćni. Vjernik koji vjeruje i oslanja se na Allaha ne bi trebao biti zabrinut. On bi, naime, morao znati da je sve u Allahovom znanju, pod Njegovom moći i kontrolom! Ovo obavještavanje Poslanika, s.a.v.s., i vjernika ima za cilj da u njihova bića unese još veću dozu smirenosti i opuštenosti.

Ovaj ajet treba i nama biti dodatni motiv da ne pokleknemo zbog iskušenja u koja se nalaze muslimani današnjice. Bez obzira na ovaj rapidno pojačani intenzitet napada na muslimane i strahovita iskušenja ovoga vremena, mi, čitajući, pored ostalih, i ovaj ajet, trebamo dopustiti da nas natopi smirenošću, svesrdno vrijednovati i nagraditi!

*77. Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena
stvaramo, i opet je otvoreni protivnik,*

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

Ovo je prava priroda i narav ljudi. Bio je niko i ništa, a čim se malo ispravi, kočoperi se i zamišlja neku veličinu. Ko je, ustvari, čovjek?! Ni on sam to ne zna. Ali se zato zna oholiti i uzdizati čim mu se malo da

zdravlja, moći i snage! Da ima moć meleka, šta bi tek tada radio!? Međutim, Allah ga je stvorio i On ga najbolje poznaje, te je zato pošteno tražiti Allahovo definiranje čovjeka, njegovog nastanka i uloge na ovome svijetu.

Čovjek je začet od ćelije hude tekućine, spermatozoida. Neka čovjek pogleda u se i razmisli o svom nastanku. Osnova mu je kap sjemena, kao što naglašava Uzvišeni Allah. Čovjek nije bio ni spomena vrijedan – kako što ga prizemljuje Gospodar svjetova: *Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio spomena vrijedan?* (Ed-Dehr, 1) Osluhnimo ovo retoričko pitanje Onoga Koji nas najbolje zna. Pitanje je lahko, a odgovor poznat. Zašto nas Allah to pita? Da bi nas ponukao na razmišljanje. Zar ima većeg ibadeta od razmišljanja?

Razmislimo i priznajmo da je bilo vremena kada smo bili ništa. Bili smo manji i od samog atoma. Bilo je vremena kada su i naši roditelji bili ništa. Pa i naši djedovi. I pradjedovi. Zar nisu prolazili milioni godina, a da se za nas nije ni znalo! Pa ko smo mi i šta smo to, dakle, mi?! Zar nakon što je bio niko i ništa pa postao nešto od kapi sjemena, ima obraza i drskosti suprotstaviti se Allahu i biti Mu nepokoran?! Kakva je to nezahvalnost, pita Onaj Koji ga je stvorio i sve mu dao: *Proklet neka je čovjek! Koliko je on samo nezahvalan! Od*

čega ga On stvara? Od kapi sjemena ga stvori i za ono što je dobro za njega pripremi (Abese, 17-19).

Čovjek treba nakon ovih ajeta istinski razmisliti o svome porijeklu, nastanku i slabosti. Ako se samo nakratko otisne u okean nauke, neće čestito ni zagaziti, a odmah će doznati da je spermatozoid, tj. kap sjemena u jednom kubnom centimetru, tek jedan od stotinu miliona kapi sjemena. Zamisli, čovjekova osnova je u jednom od ovih stotinu miliona ćelija. Količina sperme koju čovjek izbaci je pet kubnih centimetara, što znači da u njoj ima pet stotina miliona ćelija.

Kada čovjek izbaci sjemenu tekućinu, ona se kreće prema materici. Postavlja se pitanje: ko je uputio?! Ko vodi i usmjerava ove kapi sjemena prema tminama majčine materice? Ka materici ide, bolje rečeno galopira, pet stotina miliona ćelija i većina na tom putu ugine i ne uspije doći do cilja. Do nje dođe samo pet stotina od pet stotina miliona! Ovih pet stotina pokušavaju probiti jajnu ćeliju koja je obavijena čvrstom membranom koja sprječava bilo kakav prolazak.

Tako ovih pet stotina sjemenih ćelija pokušava izlučiti sekret da probije membranu. A i jajna ćelija luči sekret koja topi membranu kako bi se jedna od pet stotina kapi uspjela probiti. Jedna od pet stotina miliona! Ko je sve ovo uredio, organizirao, kreirao? Zar je mo-

guće da sve ovo bude slučajno ili rezultat nerazumne prirode?!

Ništa nije slučajno. Sve je to Allah uredio i odredio, kao što kaže Musa, a.s., faraonu, kada zahtijeva od njega da definira Allaha: *Gospodar naš je Onaj Koji je svemu onom što je stvorio dao ono što mu je potrebno, zatim ga, kako se time koristi, nadahnuo* (Ta Ha, 49-50). Allah stvara i ovu kap sjemeni, nadahnjuje je i usmjerava ka najjnoj ćeliji.

Naučni podaci podsjećaju da se spermatozoid, poslije ulaska, topi i miješa s jajnom ćelijom kako bi stvorio zametak od muške i ženske spolne ćelije. Allah o tome, prije četrnaest vijekova, kaže: *Mi čovjeka od smjese sjemeni stvaramo* (El-Insan, 2). Termin: *emšadž/smjesa*, upotrijebljen u ovom ajetu, znači *pomiješan*. Ćelije se miješanjem i spajanjem tope. Od pet stotina miliona ćelija samo jedna ostaje, i od nje nastaje zametak. Allahov Poslanik, s.a.v.s., zato i kaže: "Ne nastaje dijete iz svake kapi tekućine!" (Muslim 1995; Ibn Hanbel 1983).

Nakon sjedinjenja spolnih ćelija, zametak odlazi u matericu. Ko čuva i štiti tu hudu kap sjemeni koja se izbaci? Allah na to odgovara: *Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo, koju na pouzdano mjesto stavljamo, do roka određenog?!* (El-Murselat, 20-22)

Na tom pouzdanom obezbjeđenom mjestu, Allah tu kap sjemena, koja se dalje razvija, umotava u tri omotača, kako bi što bolje i nježnije bila čuvana: *On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmine* (Ez-Zumer, 6).

Besim Korkut kur'anske riječi *zulumatın selasin* prevodi kao *tri tmine*, iako se, po Amru Halidu, ovdje radi o tri omotača: omotač unutar materice, kao kesa, koji se naziva posteljica ili placenta; zidovi materice; omotač majčinog stomaka (Halid 2007b: 50-55). Prema profesoru Keitu Muru,⁴⁶ ova tri omotača ili tmine o kojima Kur'an govori su: prednji abdomenski zid kod majke; materična pregrada i amnionska membrana (Naik 2007: 181).

Dijete u utrobi se u fazama razvija: *Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo, – pa neka je Uzvišen Allah, najljepši Stvoritelj!* (El-Mu'minun, 14)

⁴⁶ Keit Mur je profesor embriologije i šef Odsjeka za anatomiju na Univerzitetu u Torontu u Kanadi. Smatra se jednim od vodećih autoriteta na polju embriologije.

78. i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kada budu truhle?"

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

Ovaj ajet je objavljen povodom događaja o kojem saznajemo iz predanja u kojem stoji da je Ubejj b. Halef, po nekim predanjima El-As b. Vail es-Sehmi, a prema trećim predanjima Abdullah b. Ubejj došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., noseći truhlu kost, koju je izmrvio i rekao: "Muhammede, hoće li Allah oživjeti ovo nakon što istruhne?!" Poslanik, s.a.v.s., mu odgovori: "Da, Allah će ovo oživjeti. Zatim će i tebe usmrтити, pa te oživjeti i uvesti u džehennemsku vatru!" Nakon toga je Uzvišeni Allah objavio ovaj i ostale ajete do kraja poglavlja.⁴⁷

Ovo su sumnje koje nevjernici aktualiziraju u svim epohama ljudskoga društva. Njihova generalna sumnja je da će ljudska tijela i kosti, koja postaju prašina, biti jednoga dana proživljena i pretvorena u nova stvorenja koja će govoriti, hodati i osjećati! Negatori proživljenja nemaju nikakav argument za to, jer je to pitanje jedna od transcendentnih (gajb) stvari koje ne poznaje niko izuzev Sveznajućeg Allaha. Opće je pravilo da niko

⁴⁷ Provjeri: *Tefsir Et-Taberi*, 23/20-21; Ibn Hadžer, *El-Metalibul-alije*, 3/362; Es-Sujuti, *Ed-Durrul-mensur*, 5/507-508; Jusuf Ramić, *Povodi objave Kur'ana*, str. 191.

nije u stanju dokazati ili opovrgnuti bilo šta od *gajb*/transcendentalnih stvari, izuzev na jedan jedini način: obavještanjem od Gospodara svemira.

Međutim, oni koji poriču proživljenje potencirali su pojedine sumnje u postojanje Budućeg svijeta, kao što je i njihova percepcija ponovnog povratka u život, nakon što postanu pepeo i prašina, isuviše neostvariva. Oni se čude kako kaže Allah: *Zar kad pomremo i zemlja postanemo?* i zaključuju: *Nezamisliv je to povratak!* (Kaf, 3) Njihovi zaključci nisu utemeljeni na činjenicama, to su samo nagađanja, kao što Allah navodi i zaključuje: *“Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi” – govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju* (El-Džasije, 24).

79. Reci: “Oživjet će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio. On dobro zna sve što je stvorio,

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Sumnja nevjernika u ponovno proživljenje na Onom svijetu rezultat je nepoznavanja stvarnosti života i smrti, krajnjeg negiranja Allahove moći i zanemarivanje jasnog dokaza ove apsolutne moći stvaranjem iz ničega (Jasin 2005).

Da nevjernici samo malo razmisle o prvotnom stvaranju kada su bili ništa, koje je bilo daleko teže i

komPLICIRANJE, shvatili bi da je proživljenje još jednostavnije. Kada bi najznaniji čovjek i najelokventniji govornik, kako tvrdi Ibnul-Izz ed-Dimiški, poznati komentator Tahavijeve poslanice iz akaida, pokušao doći s boljim ili ovome sličnim dokazom – s riječima koje sliče ovima po konciznosti i jačini dokaza – ne bi to bio u stanju učiniti.

Allah je započeo ovaj dokaz pitanjem koje postavlja nevjernik. Kada je Allah htio potvrditi i obrazložiti dokaz, rekao je: *“Oživjet će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio.”* uzimajući stvaranje ni iz čega kao dokaz moći povratka u prijašnje stanje. Dakle, prvim stvaranjem se dokazuje mogućnost ponovnog stvaranja. Svaki razuman čovjek zna da onaj ko je mogao uraditi prvo, zasigurno može uraditi i drugo, a ako nije u stanju uraditi drugo, onda pogotovo nije bio u stanju uraditi prvo.

Budući da čin stvaranja, također, zahtijeva moć Stvaraoca za stvaranje stvorenja i cjelovito poznavanje svih detanja Njegovih stvorenja, Allah, onda, i završava ajet riječima: *“On dobro zna sve što je stvorio!”* Ako je Gospodar savršenog i potpunog znanja i, uz to, je i svemoćan, pa kako onda da ne bude u stanju oživjeti truhle kosti (Ibnul-Izz: 2/594).

80. *Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara
i vi njome potpaljujete.”*

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ

Uzvišeni Allah nas obavještava o izvođenju ove izuzetno vruće i suhe tvari (vatre) iz zelenog drveta koje je prepuno vlage i hladnoće. Znaj da je On Onaj Koji ni iz čega izvodi njemu suprotno i kome se potpuno pokoravaju sva stvorenja, On je Taj Koji će učiniti ono što poriču i nijeću nevjernici. Zapišajmo se: Da li smo dovoljno svjesni veličine, mudrosti i moći o kojoj govori ovaj ajet? Mnogi, na žalost, nisu svjesni da vatra spada u najveće potrebe održavanja ljudskog života. Da je kao voda i vazduh, uništila bi svijet, odnosno, bila bi konstantna opasnost. Treba pogledati kako joj je Tvorac svemira pripremio zakone i elemente, te dao da njezina energija bude skrivena u sirovom drvetu, a nama da je pri potrebi palimo.

Stvoritelj svjetova nam je dao vatru kao potrebu, ali i pouku i neku vrstu podsjećanja na Njegovu moć i veličinu kad je proizvodimo iz zelenog i sirovog drveta, gdje nikako logički ne očekujemo da je skrivena i da bi se baš tu mogla naći. To izaziva fascinantnost i divljenje kod primitivnog pustinjaka, ali također i divljenje učenjaka koji u tome vide tajne moći, mudrosti, reda, sklada, namjere i planiranja (El-Džisr: 236).

81. *Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je sveznajući;*

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ
وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

Svaki razuman čovjek je svjestan da je onaj ko je u stanju načiniti nešto veliko i komplicirano, svakako moćan načiniti nešto lakše i jednostavnije od toga. Onome ko je u stanju podignuti tonu, kako komparira Ibnul-Izz, daleko je jednostavnije i lakše ponijeti mali tovar (Ibnul-Izz: 2/595).

Allah ovim ajetom razbuđuje svijest nevjernika i ustalasava baruštinu nataloženu na srca negatora istine: *Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične?* Onaj, dakle, Koji je savršeno stvorio nebesa i Zemlju i postavio u njima i na njima čudesne zakonitosti i zadivljujuće načine funkcioniranja, nedvojbeno je u mogućnosti oživiti kosti koje su postale prašina i povratiti ih u njihovo prvobitno stanje i izgled.

82. *i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude.*

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

Ovaj ajet ukazuje na Allahovu bezgraničnu moć. On može sve, drugi mogu nešto. On NI IZ ČEGA stvara – SVE, dok drugi jedino od NEČEGA, i to Njegovom voljom i dopuštanjem, mogu proizvesti NEŠTO!

Allah sve stvara bez ikakvog truda i opterećenja. Za Njega nema nečega malehnog i velikog, jednostavnog i kompliciranog. Za njega je sve lahko i jednostavno. On samo kaže: *Budi* i ono nastane – svejedno da li je to komarac, mrav, mušica, Zemlja, Sunce, Mjesec ili ogromno nebesko prostranstvo.

Ne treba se truditi i pokušati shvatiti tajnu stvaranja *nečega* iz *ničega*. To je nemoguće pojmiti intelektualnim snagama kojima raspolažemo. Mi možemo samo razmišljati o stvaranju ili proizvodnji *nečega* iz *nečega*, a ne *nečega* iz *ničega*! U to vjerujemo. Svojom nemoći, priznajemo Allahovu premoć i svemoć.

83. *Pa neka je hvaljen Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti!*

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Ako se čovjek otisne na pučinu razmišljanja i meditacije, nesumnjivo će se fascinirati Allahovom veličinom, snagom i moći, ali i mudrošću kojom je stvorio kosmos i zakonitosti koje vladaju u njemu. Razmislimo

na trenutak o krvnom i disajnom sistemu, zatim kako varimo hranu, kako razmišljamo, kako gledamo, kako slušamo, kako osjećamo... Podsjetimo se na neke činjenice, kako bi konačno postali svjesni da slava i hvala pripadaju jedino i isključivo Gospodaru svemira i svih nas!

Znamo li da bi, kad se ćelije ne bi konstantno obnavljale, čovjeka zadesile starost, bolest i smrt u trenutku rođenja. Da bi čovjek ostao u životu, potreban je stalni rad i obnavljanje ćelija. Fascinantna je podatak da u ljudskom tijelu, u svakoj minuti, umire 200 miliona ćelija. Međutim, Allah je učinio da njihovo mjesto zauzima 200 miliona novih ćelija kako bi čovjek ostao živ, elastičan i pokretljiv. Ćelije lica se mijenjaju svaka četiri sata. Šta mislite da taj proces stane na trenutak i da se ne pojave nove i ne zamijene izumrle ćelije, kakvo bi nam, tada, izgledalo lice? Ti, čitaoče, koji si lijep, ne uznosi se i ne veličaj sebe. Zahvali se Onome Koji ti neprestano, bez umora, mijenja ćelije i čini lice i tijelo lijepim i privlačnim. Rijetki su mladići koji vide prelijepu i privlačnu djevojku i zahvale Gospodaru na toj ljepoti, sjete se naprijed spomenutih naučnih činjenica.

Ćelije za osjećaj ukusa na jeziku se, kako bi čovjek mogao osjećati ukus, mijenjaju i obnavljaju svakih sedam dana. Opna koja obmotava želudac se mijenja svakoga trenutka. Za običan zalogaj, kao što je, na pri-

mjer, komad mesa, bile bi potrebne godine da se razloži, da Allah nije želucu podario enzim i kiselinu. Da bi sažvakali hranu, potreban nam je najsnažniji mehanizam. Allah je učinio zube jedinim kostima u ljudskom organizmu koje nisu prekrivene mesom kako bi mogli izvršiti taj zadatak.

Nakon što sažvaćemo hranu, jezik počinje, preko usnih žlijezda, lučiti supstancu koja pomaže varenje. Nakon toga, zalogaj ulazi u grlo, pa dolazi do grkljana. Zanimljivo je da onog trenutka kada hrana pređe jezik, grkljan zatvara dušnik i ne dozvoljava hrani ući u njega, već mu otvori put k jednjaku. Ko ga je ovome poučio? Kada bi se samo za jedan momenat grkljan otvorio prema dušniku, čovjek bi umro.

U jednjaku se luče neki enizmi koji imaju malu ulogu pri varenju hrane. Nakon toga, hrana dolazi do želuca koji luči enzime i kiseline nužne za varenje. Ako se zapitamo od čega je stvoren želudac, odgovorit ćemo da je nastao od mesa. A onda ćemo se itekako iznenaditi činjenicom da ovi enizmi i kiseline vare meso koje dolazi spolja, a ne provare meso od kojeg je sačinjen i sam želudac. To možemo shvatiti samo činjenicom da je Mudri Allah obložio želudac membranom koja ne dopušta enzimima i kiselinama da svare meso želuca. Nakon što želudac provari hranu, vene je uzimaju i distribuiraju dok ne dospije u svaki atom ljudskog tijela.

Dosadašnja naučna otkrića itekako pripomažu da istinski padnemo na sedždu Allahu pred Njegovom kreacijom i veličinom. Nauka tvrdi da u uhu, kako bi čovjek mogao čuti šumove i glasove, postoji 10.000 ćelija, a u oku koje prima svjetlost i omogućuje nam vid postoji 130.000.000 ćelija.

Ako analiziraš mozak, fascinirat će te činjenica da u njemu postoje bilioni nervnih ćelija koje su povezane sa nervnim nitima. Ove niti su u obliku mreže koja prekriva kompletno tijelo. One djeluju kao sistem za primopredaju signala. Do nervne ćelije ili nervnog završetka dolazi podatak kojeg ona šalje mozgu, a mozak ga vraća nazad njima. Proces uzimanja i vraćanja podataka odvija se velikom primopredajnom brzinom koja dostiže 70 milja na sahat. To znači dio dijela sekunde u tvom tijelu.

Koga to još ne zadivljuje i ne fascinira podatak kojeg su naučnici iznijeli, a u kome se kaže da bi nam, kad bi htjeli proizvesti mašinu koja bi obavljala proces kojim se dešava u mozgu, trebao kompjuter veličine Njujorka. Koji se to proces dešava u našem mozgu? Neka je slavjen i hvaljen Onaj Koji je ovom malom dijelu našeg tijela dao takvu moć, sposobnost i snagu. Zar, nakon svega ovoga, ne priznati Allahovu moć, snagu i mudrost (Halid 2007b: 50-76).

Zaista nas Allah, kako u kosmosu i prirodi oko nas tako i u nama samima, naprosto “prisiljava” da spoznamo pravu bit stvari i da mu s poštovanjem i poniznošću padnemo na sedždu i priznamo neizbrojive blagodati kojima nas je obasuo. On je to i obećao u Svojoj Časnoj Knjizi: *Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina* (Fussilet, 53).

Postavljamo pitanje: Zar poslije svega navedenog i nakon citiranog ajeta može biti neko ko neće ponosno i zanosno kliknuti: Slava Tebi, Gospodaru?

ZAKLJUČAK

Ako analiziramo ajete ovog časnog poglavlja, primjetit ćemo da obuhvaćaju svaki segment ljudskog života. Allah nas je, preko ovih ajeta, proveo od vasiona, Sunca, Mjeseca i svega što plovi kosmosom do Zemlje koja je obamrla i koju On oživljava; preko brda i gora do okeana i mora; od embriona i ništavnosti do stasavanja, starenja i umiranja čovjeka; od proživljenja umrlih i raspadnutih kostiju i tjelesa do ponovnog proživljenja i sretnog završetka u džennetskim perivojima ili nesretnog jada i jezivog pada, kada će čovjek stradati u beskonačnim džehennemskim dubinama, strahotama i grozotama.

Ovim ajetima nas Allah, Gospodar svemira i svega što postoji, podsjeća na obavezu spoznaje Njegove moći i supremacije na nebesima i Zemlji. Poručuje nam da je naša uloga na ovome svijetu afirmiranje Allahove vjere i približavanje ljudima predodžbe o Allahovoj veličini i svemoći, te nam zbog toga navodi primjer Habiba en-Nedždždara, pravoga Allahovog roba, koji na pravom mjestu, u pravo vrijeme ispravno nastupa u prezentiranju Allahove vjere. Njegovim primjerom, Allah nam ilustrira vjernikov život na ovome svijetu.

Taj život nije posut uživanjem i cvijećem, već trnjem i iskušenjima. Allah nam zato šalje jasne signale da će, nakon istinskog angažmana i svojevrzne žrtve na Njegovom putu, doći do pravog uspjeha i sretnog svršetka, kao što i Habib en-Nedždždar ushićeno kliče iz Dženneta, gledajući džennetske divote i ljepote, ali u isto vrijeme sjetno žali za svojim narodom koji strada u džehennemskoj patnji samo zbog oholosti, tvrdoglavoosti i negiranja Allahovih blagodati.

Poruka ovih časnih ajeta jeste da se, prije nego dođe smrtni čas, angažiranije predamo radu na afirmiranju dobra i realiziranju Allahovog programa na Zemlji kako ne bi, s tugom i sjetom, na Sudnjem danu žalili za rodbinom, prijateljima i komšijama, slušajući njihovu vrisku iz užarene džehennemske vatre.

Nakon svega iznijetog, gdje je poruka mrtvima? Ovo poglavlje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nazvao *srcem Kur'ana*, a zar srce nije pokretač života?! Zar nam ovom definicijom Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije odaslao jasan signal da iščitavanjem, analiziranjem i primjenom ovog poglavlja možemo održati život i upotpuniti svoju duhovnu komponentu!? Umjesto da ga učimo, tumačimo i pojašnjavamo živima i trudimo se primjeniti ga u svakodnevnicima, kako bi očuvali svoju vjeru u životu, mi ga učimo gotovo isključivo mrtvima, eksplicitno dokazujući mrtvilo svoje vjere!

Čak i kada učimo ovo poglavlje mrtvima, ono može imati višestruku korist, ali pod jednim uvjetom: učeći ovu suru mrtvima, moramo je učiti sa razumijevanjem i razmišljanjem. Time postizemo dva cilja: 1. učeći Jasin i moleći Uzvišenog Allaha za naše umrle, pomažemo onima kojima više nema ko pomoći izuzev njihove djece i rodbine koji to čine dovama Onome Koji uslišava molbe; 2. učeći ovu suru, razmišljajući o njenim značenjima i primjenjujući njezine ajete u svakodnevnicima, shvatamo suštinu života i nedvojbeno dolazi do transformacije naših života i svojevrsnog osvješćivanja.

Međutim, uvjet je da svako ponaosob uči ovu suru. Otuda i poslanik islama, Muhammed, s.a.v.s., opetovano poručuje u navedenim predanjima: "Ko prouči suru Jasin..." Nikada ne kaže: "Ko za nekoga prouči suru Jasin!" ili: "Ko zatraži od nekoga da prouči suru Jasin!" Dakle, ovdje je bitno da izravno učimo, shvatimo i razumijemo poruke sure Jasin.

Nadam se, da će ovo skromno tumačenje Jasina bar unekoliko izmijeniti naš odnos spram učenja ove sure, a na temelju toga i naš odnos spram kompletnog Kur'ana i da će nam Kur'an, što i jeste njegov prevashodni cilj, postati pokretačka snaga u životu, koncept, program i stil življenja.

LITERATURA

1. Bucaille, Maurice (1995): *Biblija, Kur'an i nauka*, Muftijstvo zeničko, Zenica
2. Čolaković, Salih (1999): *Ja Sin – tefsir*, Islamski centar, Mostar
3. Čolić, šejh Mustafa-ef. (2000): *Isa, a.s., u svjetlu islamske tradicije*, Bosnagraf, Visoko
4. Dedić, Edin (2005): *Tefsir sure Jasin*, Behram-begova medresa, Tuzla
5. El-Albani, Muhammed Nasiruddin (1988a): *Daiful-Džamiis-sagiri ve zijadetuhu*, El-Mektebul-islami, Bejrut/Damask
6. El-Albani, Muhammed Nasiruddin (1988b): *Sahihul-Džamiis-sagiri ve zijadetuhu*, El-Mektebul-islami, Bejrut/Damask
7. El-Alusi, Ebul-Fadl el-Bagdadi (1985): *Rubul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azimi ves-sebil-mesani*, Daru ihjait-turasil-arebi, Bejrut
8. El-Bar, Muhammed Ali (2001): *Stvaranje i razvoj čovjeka u svjetlu medicine i Kur'ana*, Planjax, Tešanj
9. El-Basri, Hasan (1989): *Čujem šum, prijatelja ne vidim*, IZ Zagreb, Zagreb
10. El-Bejdavi, Nasiruddin (2001): *Envarut-tenzil ve esrarut-te'vil*, Daru sadir, Bejrut

11. El-Bejhkei, Ebu Bekr Ahmed b. el-Husejn (bez godine izdanja): *Es-Sunenul-kubra*, Darul-fikr, Bejrut
12. El-Buhari, Muhammed b. Ismail (bez godine izdanja): *Es-Sahih*, Daru ihjait-turasil-arebi, Bejrut
13. El-Buhari, Muhammed b. Ismail (2004): Buharijina zbirka hadisa – sažetak, El-Kalem, Sarajevo
14. Ed-Darekutni, Ali b. Omer (1982): *Es-Sunen*, Ale-mul-kutub, Bejrut
15. Ebu Davud, Sulejman b. el-Eš'as es-Sidžistani (bez godine i mjesta izdanja): *Es-Sunen*, Daru ihjais-sunnetin-nebevijje
16. El-Džisr, Nedim: *Vjerovanje u Boga u svjetlu filozofije, nauke i Kur'ana*
17. El-Eškar, Muhammed Sulejman Abdullah (1994): *Zubdetut-tefsir min Fethil-kadir*, Mektebetu daril-fijhai/Mektebetu daris-salam, Rijad/Damask
18. El-Eškar, Sulejman (2003): *Sudnji dan – islamsko vjerovanje u svjetlu Kur'ana i Sunneta*, Bookline, Sarajevo
19. El-Gamidi, Abdullah b. Ahmed (2000): *Iz kabura u Džennet ili Džehennem*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH/Kulturni centar "Kralj Fahd", Sarajevo
20. El-Gazali: *Ihjaululumid-din*
21. El-Gazali (b): *Oživljavanje vjerskih znanosti*
22. El-Halidi, Salah Abdulfettah (1989): *Mea kasasis-sabikine fil-Kur'an*, Darul-kalem, Damask

23. El-Kulejjib, Abdulmelik (1998): *Strahote Sudnjeg dana*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo
24. El-Kudai, Ebu Abdullah Muhammed b. Selame (1986): *Musneduŝ-Šihab*, Mu'essesetur-risale, Bejrut
25. El-Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed (1996): *El-Džamiu li abkamil-Kur'an*, Darul-hadis, Kairo
26. El-Maverdi: *Tefsir El-Maverdi*,
27. El-Menavi, Zejnuddin Abdurreuf (1985): *Kunuzu-l-hakaik*, Darul-džil/Mektebetuz-zehra, Bejrut/Kairo
28. El-Mubarekfuri, Muhammed Abdurrahman (bez godine izdanja): *Tuhfetul-abvezi bi ŝerhi Džamiit-Tirmizi*, Darul-fikr
29. En-Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Šuajb (1930): *Es-Sunen*, Darul-fikr, Bejrut
30. En-Nejsaburi, Hasan b. Muhammed el-Kommi (1978): *Tesfiru garaibil-Kur'an ve regaibil-furkan*, Darul-ma'rife, Bejrut
31. Es-Sabuni, Muhammed Ali (1981): *Safvetut-tefasir*, Darul-Kur'anil-kerim, Bejrut
32. Es-Sujuti, Dželaluddin b. Ebi Bekr (1990a): *Ed-Durrul-mensur fit-tefsiril-me'sur*, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut
33. Es-Sujuti, Dželaluddin b. Ebi Bekr (1990b): *El-Džamius-sagir fi ahadisil-beŝirin-nezir*, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut

34. Es-Sujuti, Dželaluddin b. Ebi Bekr; El-Mehalli, Dželaluddin (bez godine izdanja): *Tesfirul-dželalejn*, Mektebetul-ulumid-dinijje, Bejrut
35. Eš-Ša'ravi, Muhammed Mutevelli (2005): *Savršenstvo Kur'ana*, El-Kelimeh, Novi Pazar
36. Et-Tabatabai, Muhammed Husejn (1973): *El-Mizan fi tefsiril-Kur'an*, Muessesetu Ismailijjan, Kom, Iran
37. Et-Taberi, Muhammed b. Džerir (1978): *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, Darul-ma'rife, Bejrut
38. Et-Tantavi, Ali (1996): *Opći prikaz islamske vjere*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo
39. Ez-Zemahšeri, *El-Keššaf*
40. Ez-Zindani, Abdulmedžid Aziz (1997): *Jednoća Stvoritelja*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo
41. Ez-Zuhajli, Vehbe (1991): *Et-Tefsirul-munir fil-akideti veš-šeriatu vel-menbedž*, Darul-fikr/Darul-fikril-muasir, Damask/Bejrut
42. Ferid, Ahmed (1999): *Bistro more pobožnosti i suptilnosti*, AIO, Zenica
43. Hakki, Ismail el-Bursevi (bez godine izdanja): *Ruhul-bejan*, Daru ihjait-turasil-arebi, Bejrut
44. Halid, Amr (2007a): *Riznica kur'anskih mudrosti*, El-Kelimeh, Novi Pazar
45. Halid, Amr (2007b): *Spoznavaj sebe i kosmos – spoznat ćeš Stvoritelja*, El-Kelimeh, Novi Pazar

46. Halilović, Safvet (2007): *SIRA – životopis posljednjeg Allahovog Poslanika*, IPF Zenica/El-Kelimeh, Zenica/Novi Pazar
47. Havva, Seid (1989): *El-Esasu fit-tefsir*, Darus-selam, Kairo
48. Ibn Abbas, Abdullah (1972): *Tenvirul-mikjas min tefsir Ibn Abbas*, El-Mektebetuš-ša'bijje, Kairo
49. Ibn Abbas, Abdullah (1993): *Tefsirul-Kur'anil-kerim*, Mu'essesetul-kutubis-sekafijje, Bejrut
50. Ibn Arebi, šejh Muhjuddin (1981): *Tefsirul-Kur'anil-kerim*, Darul-Endelus, Bejrut
51. Ibn Arefe, Muhammed b. Muhammed (1987): *Tefsirul-imam Ibn Arefe*, Merkezul-buhus bil-kullijjetiz-zejtunijje, Tunis
52. Ibn Hadžer, Ahmed b. Ali el-Askalani (1987): *Fet-hul-Bari bi šerh Sahihil-Buhari*, Darur-rejjan lit-turas, Kairo
53. Ibn Hadžer, Ahmed b. Ali el-Askalani (1993): *El-Metalibul-alije bi zevaidil-mesaniidis-semanije*, Darul-ma'rife, Bejrut
54. Ibn Hanbel, Ahmed eš-Šejbani (1983): *El-Musned*, El-Mektebul-islami, Bejrut
55. Ibnul-Izz, Ali ed-Dimiški (1991): *Šerhu akidetit-tahavijje*, Muessesetetur-risale, Bejrut
56. Ibn Kajjim, el-Dževzijje (2004): *Šejtanove zamke*, El-Kelimeh/Bemust, Sarajevo/Novi Pazar
57. Ibn Kajjim, el-Dževzijje (2005): *Uvođenje zaljubljenih u vrt ljubavi*, Bookline, Sarajevo

58. Ibn Kajjim, el-Dževzije: *Vodič ka Džennetu*, Obzorja, Sarajevo
59. Ibn Kajjim, el-Dževzije (2003): *Knjiga o duši*, Novi kevsar
60. Ibn Kesir, Imaduddin Ebul-Fida Ismail el-Kureši ed-Dimiški (1994): *Tefsirul-Kur'anil-azim*, Mektebetu daril-fihai/Mektebetu daris-selam, Damask/Rijad
61. Ibn Kesir, Imaduddin Ebul-Fida Ismail el-Kureši ed-Dimiški (2000): *Tefsir ibn Kesir – skraćeno izdanje na bosanskom jeziku*, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo
62. Ibn Kesir, Imaduddin Ebul-Fida Ismail el-Kureši ed-Dimiški (1997): *Kazivanja o vjerovjesnicima*, Zenica
63. Ibn Madže, Ebu Abdullah el-Kazvini (1994): *Es-Sunen*, Darul-hadis, Kairo
64. Ibnus-Sunni, Ahmed b. Muhammed ed-Dinevri (1989): *Amelul-jevmi vel-lejleti*, Mektebetu daril-bejan, Damask
65. Ibn Tejmije, *Medžmu'ul fetava*
66. Jahja, Harun (2003): *Čudo stvaranja kod biljaka*, Centar za prirodnačke studije/Global Publishing, Beograd/Istanbul
67. Jasin, Muhammed Nuajm (2005): *Iman – temelji, suština, negacija*, Et-Takva, Zenica
68. Jugoslovenski leksikografski zavod (1968): *Enciklopedija leksikografskog zavoda*, Zagreb

69. Jugoslovenski leksikografski zavod (1974): *Leksikon JLZ*, Zagreb
70. Korkut, Besim (1412/1991): *Kur'an s prevodom*, Medina, Saudijska Arabija
71. Kurdić, Šefik (2007): *Kako su Allahovi poslanici pozivali u islam*, El-Kelimeh, Novi Pazar
72. Kurdić, Šefik (1996): *Putokazi islama*, Ilmijja BiH, Sarajevo
73. Kustić, Živko (1975): *Priroda govori o Bogu*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb
74. Kutb, Sejjid (1980): *Mealimu fit-tarik*, Daruš-šuruk, Kairo/Bejrut
75. Kutb, Sejjid (1996): *Znakovi na putu*, Muftijstvo tuzlansko, Tuzla
76. Kutb, Sejjid (1999): *U okrilju Kur'ana*, FIN, Sarajevo
77. Mlivo, Mustafa (1994): *Kur'an s prevodom*, Bugojno, Bosna i Hercegovina
78. Muslim, Ebul-Husejn el-Kušejri en-Nejsaburi (1995): *Es-Sahih*, Daru Ibn Hazm, Bejrut
79. Muslim, Ebul-Husejn el-Kušejri en-Nejsaburi (2003): *Muslimova zbirka hadisa – izbor*, Kuća mudrosti, Zenica
80. Naik, Zakir (2007): *Odgovori na zablude o islamu*, El-Kelimeh/Bookline, Novi Pazar/Sarajevo
81. Nuhhas: (bez godine izdanja): *I'rabul-Kur'an*,
82. Pandža, Muhammed; Čaušević, Džemaludin: *Kur'an Časni*, prijevod, Znanje, Zagreb

83. Ramić, Jusuf (1984): *Povodi objave Kur'ana*, Starješinstvo IZ BiH, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo
84. Ramić, Jusuf : "Čitanje (učenje) Kur'ana", Islamska misao, god. XI, broj 128, avgust 1989, str. 17-18.
85. Sakr, Abbas Ahmed; Abduldževad, Ahmed (1988): *El-Ehadisul-mevdua minel-Džamiil-kebiri vel-Džamiil-azhar lis-Sujuti ve lil-Munavi*, Darul-išrak, Bejrut
86. Tirmizi, Ebu Isa Muhammed b. Isa (1987): *Es-Sunen*, Darul-kutubil-ilmijje, Bejrut
87. Valjevac, Mensur (2000): *Upoznavanje Uzvišenog Allaha Njegovim savršenim vrlinama*, Zenica
88. Vedždi, Muhammed Ferid (bez godine izdanja): *El-Mushaful-mufesser*, Eš-Ša'b, Kairo

BILJEŠKA O AUTORU

Prof. dr. Šefik Kurdić rođen je 6. aprila 1958. godine u Piljužićima kod Tešnja. Nakon završetka Gazi Husrev-begove medrese 1978. godine, diplomira na Islamskom teološkom fakultetu (sadašnji Fakultet islamskih nauka) u Sarajevu 1982. godine. Radio je kao imam na području Tešnja i Doboja do odlaska na postdiplomski studij 1986. godine. Magistarsku tezu odbranio je 1990. godine na Islamskom pravnom fakultetu najstarijeg islamskog univerziteta na svijetu, *Ez-Zejtuna* u Tunisu, iz oblasti hadisa i hadiskih znanosti. 1990. godine, kratko je radio kao imam u Sarajevu. Nakon toga je postavljen za glavnog i odgovornog urednika mjesečnika *Islamska misao*.

Nakon agresije na BiH, jedno vrijeme je bio glavni i odgovorni urednik mjesečne revije *Mu'allim*. Jedan je od pokretača medrese *Dr. Ahmed Smajlović* u Zagrebu, gdje je bio profesor i jednu školsku godinu direktor.

Doktorirao je na Islamskom univerzitetu *Ez-Zejtuna* u Tunisu 1997. godine, također, iz oblasti hadisa i hadiskih nauka.

Poznat je kao izuzetan da'ija i vaiz. U posljednjih petnaestak godina, održao je preko 3.000 vazova, hutbi i predavanja. Uz to, imao je preko 500 emisija na domaćim i inostranim radio i TV-stanicama. Gostovao je, pored

domaćih, i na radio i TV-stanicama u Srbiji, Crnoj Gori, Turskoj, SAD-u, Panami, Kolumbiji i dr. Samo na radiju *Naba*, u serijalu *Islam i mi*, koji vodi i uređuje skoro devet godina, imao je blizu 400 emisija. Sve ovo ga svrstava među najangažiranije intelektualce našeg podneblja.

Recenzent je i redaktor oko 50 djela, a napisao je oko 30 predgovora za knjige drugih autora.

Učesnik je brojnih naučnih i stručnih seminara, simpozija i konferencija kod nas i u svijetu. Dobitnik je priznanja fondacije *Hasan-ef. Škapur* za zasluge i doprinos razvoju hadiskih nauka i zahvalnice u povodu petnaeste godišnjice Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici, za zasluge i doprinos razvoju Fakulteta.

Trenutno je predavač Hadisa i Da've na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici i gostujući profesor na Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru, na predmetu Hadis, kao i na postdiplomskom studiju novopazarskog Internacionalnog univerziteta.

Objavljivao je radove i prijevode u: *Zborniku radova islamskog pedagoškog fakulteta* u Zenici i Bihaću, *Zborniku radova Fakulteta za islamske studije* u Novom Pazaru, *Zemzemu*, *Glasniku*, *Preporodu*, *Islamskoj misli*, *Kabesu*, *Mu'allimu*, *Novim horizontima* i dr. Do sada je objavio preko 200 naučnih, stručnih i drugih radova.

Prvi je na bosanski jezik preveo *Muslimovu zbirku hadisa* koja je štampana u tri toma. Jedan je od prevodi-

laca *Tefsira Ibn Kesira* na bosanski jezik, koji je objavljen i *Sahihul-Buharije*, koji je u pripremi za štampu.

Ovo mu je dvadeset i drugo zasebno djelo. Njegova poznatija djela su: *Putokazi islama* (1996); *Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu* (2001); *Velikani hadiskih znanosti* (2003); *Snovi i njihova značenja* (2004) i *Islamski bonton* (2005).

Tri djela su mu prevedena i objavljena (2004) na albanski jezik: *Ramazan i teravijh-namaz u svjetlu hanefijskog jezika* (*Ramazani dhe namazi i teravive ne driten e medhhebit hanefijj*); *Brak i intimni odnosi u islamu* (*Martesa dhe marredheniet intime ne islam*) i *Kultura ponašanja prema roditeljima, djeci i rodbini* (*Kultura sjelljes ndaj familjeve, familjes dhe farefisit*).

Dova

U ime Allaha, Milostivog. Samilosnog!

Neka je uvijek hvala Allahu, koji Svom robu objavljuje Kur'an, da bi bio čitavom svijetu opomena.

Bože, učini da nam Kur'an bude drug na ovom svijetu, zagovarač na Sudnjem danu, svjetlo na putu, te putokaz i vođa ka dobrim djelima.

Bože naš, nakon Tvog prijema našeg učenja, učini ga poklonom duši našeg Pejgambera, i dušama njegove časne porodice, drugova i sljedbenika, Allahovo zadovoljstvo s njima!

Učenje poklanjamo i dušama naših očeva, majki, braće, sestara, djece, rođaka, prijatelja, učitelja, te svim umrlim vjernicima.

Plemeniti Bože, oprosti nam i odazovi se našoj dovi, Svojom neograničenom milošću, jer Ti si Premilostiv!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْقُرْآنَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ
نَذِيرًا اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا
وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَالِى الْخَيْرَاتِ كُلَّهَا دَلِيلًا وَأَمَامًا * اللَّهُمَّ بَلِّغْ
وَأَوْصِلْ ثَوَابَ مَا قَرَأْنَاهُ بَعْدَ الْقُبُولِ مِنَّا إِلَى رُوحِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى
اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالِى أَرْوَاحِ آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَاتَّبَاعِهِ رِضْوَانُ اللَّهِ
تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ *

وَالِى أَرْوَاحِ آبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا وَأَخَوَاتِنَا وَأَخَوْتِنَا وَأَوْلَادِنَا وَأَقْرَبَائِنَا
وَأَصْدِقَائِنَا وَلَأَسْتَاذِنَا وَجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ * وَاعْفُ عَنَّا يَا
كَرِيمُ * وَاسْتَجِبْ دُعَائِنَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ *

Sura Jasin - prijevod značenja

1. Jā Sīn.
2. Tako Mi Kur'ana mudrog,
3. ti si, uistinu, poslanik,
4. na Pravome putu,
5. po objavi Silnoga i Samilosnoga,
6. da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani,
pa je ravnodušan!
7. O većini njih se već obistinila Riječ - zato oni
neće vjerovati.
8. Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo
vratove sindžire stavili sve do podbradaka - zato
su oni glava uzdignutih,
9. i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu
metnuli i na oči im koprenu stavili - zato oni ne
vide,
10. i njima je svejedno opominjao ih ti ili ne opomi-
njao, oni neće vjerovati.

11. Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Milostivoga se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom!
12. Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali.
13. Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici;
14. kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjeroše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: "Mi smo vama poslani!" –
15. "Vi ste ljudi kao i mi" – oni odgovoriše – "Milostivi nije objavio ništa, vi neistinu govorite!"
16. "Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani" – rekoše oni –
17. "i dužni smo samo da jasno obznanimo."
18. Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovat ćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja od nas."
19. "Uzrok vaše nesreće je s vama!" – rekoše oni. "Zar zato što ste opomenuti? Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi."
20. I s kraja grada žurno dođe jedan čovjek i reče: "O, narode moj, slijedi one koji su poslani,

21. slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu,
a na Pravom su putu!
22. Zašto da se ne klanjam Onome koji me je stvorio,
a Njemu ćete se vratiti?
23. Zašto da prihvaćam druge bogove mimo Njega?
Ako Milostivi hoće da me snađe neko zlo, njihovo
posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i
oni me neće moći spasiti,
24. a ja bih tada bio u pravoj zabludi;
25. ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!”
26. I reći će se: “Uđi u Džennet!” – a on će reći:
“Kamo sreće da narod moj zna
27. zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi
prijem priredio!”
28. I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo
vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili;
29. samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjed-
nom svi pomrli.
30. O, kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije
došao, a da mu se nisu narugali.
31. Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda
uništili od kojih im se niko vratio nije,
32. a svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni.

33. Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu;
34. Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru -
35. da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njihove privrijede, pa zašto neće da budu zahvalni?
36. Neka je hvaljen Onaj koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče, u njima samima, i u onome što oni ne znaju!
37. I noć im je dokaz: Mi uklanjamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku.
38. I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg.
39. I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo vraća kao stari savijeni palmin prut.
40. Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preći; svi oni u svemiru plove.
41. Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo
42. i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze.
43. I, ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti,

44. osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali.
45. A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..."
46. I ne dođe im nijedan dokaz od Gospodara njihova kojem oni leđa ne okrenu.
47. A kad im se kaže: "Udjeljujte od onoga što vam Allah daje" - onda nevjernici govore vjernicima: "Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti? Vi ste, uistinu, u pravu zabludi!"
48. I govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?"
49. A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti,
50. pa neće moći ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti.
51. I puhnut će se u rog, pa će oni iz grobova prema Gospodaru svome pohrliti,
52. govoreći: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" – "Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!"

53. Bit će to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obreti.
54. Danas se neće nikome nepravda učiniti i vi ćete, prema onom kako ste radili, nagrađeni biti:
55. stanovnici Dženneta uživat će toga dana u blagodatima veseli i radosni,
56. oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni,
57. u njemu će imati voća, i ono što budu željeli.
58. "Mir vama!" - bit će riječi Gospodara Milostivog-
59. "a vi, o grješnici, danas se odvojite!"
60. O, sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni,
61. već se klanjajte Meni; to je Put pravi.
62. On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?!
63. Ovo je Džehennem kojim vam se prijetilo,
64. pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali!"
65. Danas ćemo im usta zapečatiti, njihove ruke će Nam govoriti, a noge njihove će o onome što su radili svjedočiti.

66. Da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova lišiti,
pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli?
67. A da smo htjeli, mogli smo ih na mjestu na kome
su zgriješili u nešto pretvoriti, pa ne bi mogli
nikuda otići niti se vratiti.
68. Onome kome dug život damo, Mi mu izgled
nagore izmjenimo. Zar oni ne razumiju?
69. Mi poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne
priliči. Ovo je samo pouka – Kur'an jasni,
70. da opominje onoga ko ima pameti, i da zasluže
kaznu nevjernici.
71. Kako oni ne vide da Mi samo zbog njih stoku
stvaramo i da oni njome raspolazu kao vlas-
nici!
72. i da smo im dali da se njome služe – na nekim
jašu, a nekima se hrane,
73. i drugih koristi od nje imaju, i mlijeko, pa zašto
nisu zahvalni,
74. već pored Allaha druge bogove prihvaćaju u nadi
da će im oni na pomoći biti;
75. oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su
njima poslušna vojska.
76. I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista,
znamo i ono što kriju i ono što pokazuju.

77. Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik,
78. i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživjeti kosti, kad budu truhle?"
79. Reci: "Oživiće ih Onaj koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio;
80. Onaj koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete."
81. Zar Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući;
82. kada nešto hoće, On samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude.
83. Pa neka je hvaljen Onaj u čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti!

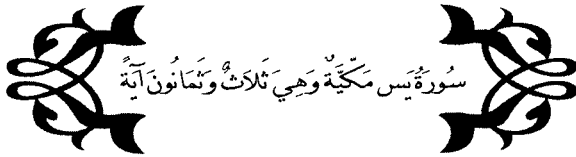
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَمًا فَهُمْ لَهَا
مَالِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾
وَهُمْ فِيهَا مِنْفَعٌ وَمَشَارِبٌ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوا
مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُنْخَضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ
إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا
خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا
مَثَلًا وَلَيْسَ خَلْقُهُ ۖ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾
قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ
﴿٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْشَأَهُ
مِّنْهُ تُوقَدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَنَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكَهُونٍ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ
 فِي ظِلِّلٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكُونُونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَنَكِهَةٌ وَلَهُمْ
 مَا يَدْعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَامْتَرُوا الْيَوْمَ
 أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ * أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَنْبَىٰٓءَ آدَمَ أَن لَا
 تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ ۖ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ اعْبُدُونِي ۚ
 هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ
 أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
 ﴿٦٣﴾ أَصَلُّوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ الْيَوْمَ نَخْتِمُ
 عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا
 يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا
 الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ
 عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ
 ﴿٦٧﴾ وَمَنْ تُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾
 وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُبِينٌ
 ﴿٦٩﴾ لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾

وَأَيُّهُمُ لَمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمْ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾
وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ
﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا نَوْشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي
ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
﴿٤٨﴾ مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾
وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ
﴿٥١﴾ قَالُوا يُولَاؤُنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ۖ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ
وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً
وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَالْيَوْمَ لَا تَظْلَمُ
نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

وَمَا أُنزِلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَمَا
 كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَمِيدُونَ
 ﴿٢٩﴾ يَحْشَرُهُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ
 يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنَ الْقُرُونِ
 أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ
 ﴿٣٢﴾ وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا
 فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ
 وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِن ثَمَرِهِ
 وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَنَ الَّذِي
 خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِمَّنْ أَنْفُسِهِمْ
 وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ
 فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا
 ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
 عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ
 الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

وَأَضْرَبَ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَبَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾
إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا
إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ
الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا
إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾
قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ
مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ۖ أَيْنَ ذُكِّرْتُمْ
بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ
يَسْعَى قَالَ يَنْقُومُ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ اتَّبِعُوا مَنْ
لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي
فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً إِنْ
يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا
يُنْقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّي إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّي ءَامَنْتُ
بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۖ قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَس ١ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ٢ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ٣ عَلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٤ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ٥ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا
أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ٦ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ٧ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْيُنِهِمْ غَشَاقًا فَهُمْ إِلَى
الْآذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ٨ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا
وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ٩ وَسَوَاءٌ
عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ١٠ إِنَّمَا تُنذِرُ
مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ
وَأَجْرِ كَرِيمٍ ١١ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ
مَا قَدَّمُوا وَءَاتَرَهُمْ ۚ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ ١٢

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مَا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا
 مَالٌ لَكُونَ ﴿٦٥﴾ وَذَلَّلْنَا هَهَا لَهُمْ فَنَهَارُ كُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ
 ﴿٦٦﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَاتَّخَذُوا
 مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٦٨﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ
 وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٦٩﴾ فَلَا يَخْزِيكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا
 يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٠﴾ أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ
 نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧١﴾ وَضَرَبْنَا مَثَلًا وَلَيْسَ خَلْقُهُ
 قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٢﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي
 أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ
 الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ ﴿٧٤﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي
 خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ
 الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٧٥﴾ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
 ﴿٧٦﴾ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

إِنَّ أَصْحَابَ النَّجَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٦٠﴾ هُمْ
 وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِيُونَ ﴿٦١﴾ لَهُمْ
 فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ ﴿٦٢﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ
 رَحِيمٍ ﴿٦٣﴾ وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ نَعْمَدْ
 إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ
 مُبِينٌ ﴿٦٥﴾ وَإِنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٦﴾ وَلَقَدْ
 أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَفْقَهُونَ ﴿٦٧﴾ هَذِهِ
 جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٨﴾ إِضْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ
 تَكْفُرُونَ ﴿٦٩﴾ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ
 وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا
 عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ﴿٧١﴾ وَلَوْ نَشَاءُ
 لَنَمَسَخَنَّهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾
 وَمَنْ نَعْمِرْهُ نَتَكَلَّمْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ وَمَا
 عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ
 ﴿٧٤﴾ لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٥﴾

وَمَا أَرْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا
كُنَّا مُنْزِلِينَ ۝ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ
خَامِدُونَ ۝ يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا
كَأَنَّهُمْ يَسْتَهْزِئُونَ ۝ الَّذِينَ رَأَوْا أَهْلَكَكَ قَبْلَهُمْ
مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَهُهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ۝ وَإِنْ كُلُّ لُتَّا جَمِيعٍ
لَدَيْنَا مُخَضَّرُونَ ۝ وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الَّتِي أَخَيْنَاهَا وَلَخَرَجْنَا
مِنْهَا جَبَا فَمَنُةٌ يَا كُفُونُ ۝ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَاتٍ مِنْ نَجِيلٍ
وَأَعْنَابٍ وَفَجْرًا فِيهَا مِنْ الْعُيُونِ ۝ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ۝ سُبْحَانَ الَّذِي
خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ
وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ
فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ۝ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ
تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّى
عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ۝ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ
الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ۝

وَأَيُّهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكِ الْمَشْهُونِ ۝ وَخَلَقْنَا
لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ۝ وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ۝ إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ
۝ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ
رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۝ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ انْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ
اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ
اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ
هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ۝ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ
أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ۝ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ
رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ۝ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ
الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ۝ إِنْ كُنْتُمْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ۝ فَالْيَوْمَ لَا تُنظَّمُ نَفْسٌ
شَيْئًا وَلَا تَحْزَنُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ
 (١٣) إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا
 بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ (١٤) قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا
 بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ (١٥)
 قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لِنَا إِلَيْكُم مَرْسَلُونَ (١٦) وَمَا عَلَّمْنَا إِلَّا الْبَلَاغَ
 الْمُبِينُ (١٧) قَالُوا إِنَّا نَطِيرُكُمْ نَايِكُمْ لَشَيْءٍ لَمْ تَنْتَهُوا لِنَرْجُمَنَّكُمْ
 وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٨) قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ
 إِنَّ دُكْرَكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ (١٩) وَجَاءَ مِنْ
 أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ
 (٢٠) اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (٢١)
 وَمَالِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٢) أَأَتَّخِذُ مِنْ
 دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا
 وَلَا يُنْقِذُونِ (٢٣) إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٢٤) إِنِّي
 أَمِنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ (٢٥) قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمي
 يَعْلَمُونَ (٢٦) بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (٢٧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 لَيْسَ ① وَالْقُرْآنُ الْحَكِيمُ ② إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ③ عَلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ④ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ⑤ لِتُنذِرَ
 قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ⑥ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ
 عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⑦ إِنَّا جَعَلْنَا فِي آغَاظِهِمْ
 أَغْلَلاً فَهِىَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ⑧ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ
 أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا
 يُبْصِرُونَ ⑨ وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا
 يُؤْمِنُونَ ⑩ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبُ
 فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ⑪ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ
 مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ ⑫

Sadržaj

UMJESTO PREDGOVORA.....	5
UVOD.....	13
VRIJEDNOST I ZNAČAJ JASINA.....	19
TUMAČENJE SURE	35
ZAKLJUČAK	211
LITERATURA.....	215
BILJEŠKA O AUTORU	223
DOVA	226
SURA JASIN - PRIJEVOD ZNAČENJA	229

تَفْسِيرُ

سُورَةِ يَسِّ

Srce pokreće i oživljava svaki drugi organ čovjekovog bića. Allahov Poslanik, s.a.v.s., suru Jasin je definirao kao srce Kur'ana, što jasno i nedvosmisleno govori o njegovoj važnosti unutar strukture Kur'ana. Razumijevanje ove sure itekako utiče na razumijevanje kompletnog Kur'ana. Ova knjiga predstavlja najbolji, najcjelovitiji i najsuptilniji komentar ove sure objavljen na našem jeziku. Prof. dr. Šefik Kurdić, svojim maestralnim perom, jednostavnim i prijemčljivim jezikom, kristalno čistim i fascinantnim zaključcima, otvara čitaocu nove horizonte spoznaja, s kojima apsolutno mijenja ranije predodžbe i usuđuje se uploviti na pučinu novih spoznaja i zaključaka. Ovaj tefsir srca Kur'ana, kuca novim otkucanjima, koji će, nadamo se, donijeti novi život i bolji impuls u shvatanju ove sure, koja je do sada, uglavnom, tretirana kao sura koja se najviše učila našim mrtvima. Dr. Kurdić je ovom knjigom jasno ukazao da ovo srce Kur'ana pokreće naš cjelokupan organizam i čini ga živim, zdravim i dinamičnim.

ISBN 867980045-7

9 788679 800459